

૨૩૫૬

ગૂજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

કવિતાની સમજૂતી, તથા પીઞ
કેટલા વધારા સાથે.

બુકસેલર મગનલાલ દેવચંદ
તથા.

બુકસેલર તેરભોવન રાગુછોડ
છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્યા.

અમદાવાદ.

પુ. પ્રી. અનં ૪૦ એ. ફો. "લિમિટેડ"ના પ્રેસમાં
રાગુછોડલાલ જંગારાએ છાપ્યા.
સંવત ૧૯૪૦. સંન ૧૯૬૪.

કિંમત ૪ આના.

ગુજરાતી ચોથી ચોપડીના અર્થ.

હાલમાં છોકરાઓએ ગુજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં ચોથી ચોપડી શીખવા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલો દરએક શબ્દ બ્યાકરણમાં કયા વર્ગનો ગણાય છે તે તેઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઈએ; તેટલા સાથે દરએક શબ્દના અર્થની સાથે બ્યાકરણમાં વર્ગ લખી જણાવ્યો છે, અને તેની સમજવાની નિશાની ટુંકામાં નીચે મુજબ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને સમજી લેવું.

(ના) નામ.	(વિ) વિશેષણ.	(અ) અવ્યય.
(સ) સર્વનામ.	(કિ) ક્રિયાપદ.	(કૃ) કૃદંત.
પાઠ ૧ લો.	વારેલા.	વેઢે.
મેંડાવીશું(કિ)શરૂ કરાવીશું.	પેહેલાં(અ)અગાઉ.	બાહડા(ના)મરદો.
ગમશે(કિ)પસંદ પડશે.	વસ્તુ(ના) ઓળ.	બાહડી(ના)મધરીઓ.
સારી લાગશે.	પરમંથરે (ના) મોટો	છોડીઓ(ના)છોકરીઓ.
વાર(ના) વખત.	ધન્યર; પ્રભુ.	કીડા (ના) જીવડા.
પાછલી(વિ)પછાડીની.	પશુ(ના)ઓપગાં જાન.	ચંદ્રમા (ના) ચાંદો.
રાજી(વિ)મગન; ખુશી.	વર; ઓપગાં પશુ.	જગત(ના) દુનિયા.
મુંદર(વિ)સારી.	પંખી(ના) પાંખવાળાં	સર્વે(વિ)મધું; સઘળું.
ચાહે(કિ)માગે; ઇચ્છે.	પશુ; પક્ષી.	સરન્થું(કિ)પેદાકીધું.
કામ(ના)ધંધો.	આકાશ(ના)ગગન.	વિના(અ) વગર.
નવરા(વિ) કામથીપર	પ્રથવી (ના) દુનિયા.	દેખતા (કિ)જોતા.
	સાંભરેછે(કિ)યાદ આ	સદા(અ)રોજ.

હરખડી(અ)વારેવારે.
માલમ(વિ)વાદ; ક્રેમ.
છાનું(વિ) ગ્રમ.
ખોટું(વિ)ખરાબ; ભુંડું.
શિક્ષા(ના)સન્ન.

પાઠ ૨ જો.

જગત(ના)પ્રથ્વી; દુનિયાં
રેનડીઅર(ના) સાગર
ના જોવું સીંગડાવાળું
જનાવર.
ગરૂડ(ના)મોટા પક્ષીનું
નામ છે.
શીખવાનું(કૃ)મણવાનું
દેશ(ના)મુજક.
વસેછે(કિ)રહેછે.
ખોલી(ના)ભાષા.
જાત(ના)તરેહ; પ્રકાર.
જનાવર(ના)ઓપગાં
જનવર-પશુ.
સિંહ(ના)મોટા જાગર
પશુનું નામ છે.
આંખા(ના)કેરીનાંઆડ
નાળાંએર(ના)નાળિએ
રના આડ.
અગુરો(ના) અગુરા.

નાં આડ.
ટાઢ(ના)ઠંડ; હીમ.
મુજક(ના)દેશ.
અનાજ(ના)દાણો.
ફળ(ના)લીલી મેવો.
નીપજેછે(કિ)પકેછે.
ભાંય(ના)જમીન.
ધાતુ(ના)મોનું, રૂપ;
ત્રાંબુ, લોહું વગેરે.
પર્વત(ના)મોટો પહાડ.
કોતર(ના)ચુકા.
મેદાન(ના)મોટી પહો.
જમીન ખુલ્લી જગ્યા.
સરોવર(ના)મોટુંતળાવ;
(ઓતરેજ જમીનને વ
અમાં પાણી તે.)
અવાજ(ના)સાદ.
કિનારે(ના)કાઠે.
દરિઓ(ના)સમુદ્ર.
છોજો(ના)છાલકો.
અથડાતી(કુ)અફળાતી
પાહાડ(ના)મોટા ડુંગ-
રો જોડાઈને ઊંચા
ગયલા તે.
ઉના(વિ)ગરમ.
ઝરેણુ(ના)ધીમે ધીમે

પાણી વહેતે; વહેળા.
જગ્યા(ના)ઢોકાણું.
પાણીઆ(વિ)ખરાબ;
પીએનેમાંદાપડે એવાં
માંદા(વિ)કાઠેલી.
મુદલ(વિ)ખીલકુલ.
થંડા(વિ)ટાઢવાળા.
ભાંયરાં(ના)ભાંયતળી-
આ નીચેનાં ધર.
હેઠે(અ)નીચે; હેઠળ.
હુંફ(ના)ગરમો.
ગુજરાતી(વિ)ગુજરા-
તના.

પાઠ ૩ જો.

પ્રાર્થના(ના)શુભી;
ભક્તિ, બંદગી,
સંસાર(ના)દુનિઆં.
પર્વત(ના)મોટા પહાડ.
જોમ(ના)જોર.
દાતાર(ના)સખી; આ-
પનાર દોલો માણસ.
પ્રાણીઆ(ના)જીવડા,
જીવવાળો માણસ.
હરવું(કિ)ફરવું.
ધ્રુવર(ના)પ્રભુ
તૈયાર(વિ)તરત કામ-

માં આવે એવા.	સાન (ના) સમજણ;	કંકાસ (ના) કજીઓ;
શોભિતા (વિ) શોભા-	અક્ષલ.	લડાઈ.
યમાન; શોભાવંતા.	બલે (કિ) વિસરે.	પરિતાપ (ના) સંતાપ.
સોમ (ના) ચંદ્રમા.	પોપી (વિ) ચંડાળ; કુષ્ટ.	કુમતિ (ના) નહારી બુ-
રચ્યાં (કિ) બનાવ્યાં	ઉપકાર (ના) પાડ.	દ્ધિ; ખરાબ વિચાર.
જખરું (વિ) ભારે;	કાપ (કિ) મટાડ.	કરણા (ના) દયા; મહેર.
મોટું.	કલેશ (ના) કજીઓ;	કષ્ટ (ના) દુઃખ.
અદકા (વિ) વધારે.	કંકાસ.	સુખ (ના) ચેન, મજા.

(કવિતાની સમજુતી.) (૧).

અરે! પ્રભુ તું તો એકજ છે. તેં આખી દુનીયા પેદા કરી છે; પૃથ્વી, પાણી, અને પર્વતો એ બધું તેજ બનાવ્યું છે. (૧). તારા મંત્રાના શોભાયમાન, સુરજ ને વળી ચંદ્રમા; તે બધાને તેજ બનાવ્યા છે, એ તારું પ્રભુ મોટું જોર છે. (૨). હમને બધી વાતની સમજણ ને હમારામાં બધા ગુણો છે, તેનો પ્રભુ તુંજ આપનાર છે; કોઈ ચંડાળ માણસ હોય તે એ બધો તારો આભાર બુલી જાય. (૩). મોટે હે ઈશ્વર તું કજીઆ લડાઈ, ટંટા, જે હોય તેનું મોં કાળુ કરે એટલે તે કાહાડી નાંખ, ને પાપનો મોટો જે સંતાપ તેને પણ દુર કરે, અને હમારાં બધા દુઃખમટાડીને સઘળી વાતે હમને સુખ કરે. (૪).

પાઠ ૪ થો.	અધમુઓ (વિ) અડધો	માંદા (વિ) કાહેલી.
પરગજુ (વિ) પરોપ-	મરેતો, મુડદાલ.	કુવા (ના) ખાડા
કારો, પરકલ્યાણી.	દેખાડ્યું (કિ) બતાવ્યું.	લેવાઈ ગયો (કિ) મુડ-
દખરો (ના) જીવારે ખા-	ગમે (ના) ગરેફ, બાજુ.	દાલજેવો થઈ ગયો.
જરાંના જનડારોટલા	દયા (ના) રેહેમ.	શક્તિ (ના) જોર.
ભો (ના) ખીક, ડર.	વેહેલો (વિ) જલદી.	ઉઠાડવા (કુ) ઉઠાડવા

કુઃખ(ના)સંકટ, પીડા.
છોડવું (કિ) કાઢાડવું.
સેભાળ(ના)ખરદાસ.

કહા(ના)યાચકાઓડા
તપેજી (ના) પાતેલી.
ટટાર(વિ)હાંશીઆર.
ચરવા(કૃ)ધાસ ખાવા.
પાઠ ૫ મો.

આથડીઆં(ના)તમ્મ-
ર; ફાંફાં.

મેહનત (ના) કોશીશ.
મુઝતે (કૃ) દેખાતો.
ખાપુ(ના)મચ્ચા;ભાઈ
પલલીશ(કિ)ભીનાઈશ
ભણી(અ) તરફ.

કાઠુ(કિ)ખહારઆણું.
સાદ (ના) અવાજ.
ડુખી (કૃ) બુડી.
આશિષ (ના) સારી
ફુઆ.

ગરીબ (વિ) કુંગાળ.
કાખ (ના) બગલ.
ટોકો(ના)આધાર.
ખોડંગતો(કૃ) લંગડાતો.
હાંડતો (કૃ) ચાલતો.

લંગડાજી(કૃ)ખોડાજી.
ઉતાવળો (વિ)ઝડપથી.
પાઠ ૬ ઠો.

આય (ના) શક્તિ.
બુલો પડ્યો=રસ્તો વિ-
સરી ગયો.

જંગલ(ના)વગડો;રોત.
આડોઅવળો(અ)વાંકો
સુકો; આણીગમ

ભટક્યો (કિ) રખડ્યો
ગભરાઈ(કૃ)અકળાઈને
પોકેપોડ(વિ)મોટે સાદે
રોપો(કિ) રડ્યો.

પોતીયું(ના)ચોતીયું.
ધરાયો(કિ)તરપતયયો.
કટકો(વિ)જરા;થોડું.
ગુણ(ના) ઉપકારે.
વળતી (અ) પછી.

વગડો (ના) વન;રોત.
ચરતો(કૃ) ધાસખાતો
ભિમિઆ(ના)જાણોતો
જીવાડ્યો(કિ)ખચાબ્યો
નજર(ના)ધ્યાન,નીધા.
કંકડું(વિ)ખરે ખરે.

પાઠ ૭ મો.

લુંટવું(કિ) ભેરાવરીથો
ખુંચી લેવું.

મનસુખો(ના)વિચાર.
અટકળ(ના) વિચાર.
પરોણાગત(ના)પરોણા
ચાકરી.

ધટારત (વિ) લાયક.
ઉજડ (વિ) લોકાની
આવ જાવ નહી તે;

પકડો(કિ)ઝાલો.
બ્રમ(ના)સાદ;ધાંટો.
પાંગળો(વિ)પગેલુલો.
વેળાસર(અ)વખતસર
વાળવાને (કૃ) બદલો
આપવાને.

લંગડો(ના)લુલો; લુલા-
પગવાળો માણસ.

મદદ (ના) કુમક.
ટાંટિઆ(ના) પગ.
ખભિ(ના) ખાંધકપર.
લગણ (અ) સુધી.
બલું(વિ)સાફ; રૂડું.
છછતે(કૃ) ચાહતો.
પાઠ ૮ મો.

ભિજન(ના)જખાનું.

બજા આં(ના)ચણાના લોટના ખીરામાં મ- સાલા સાથે રતાળુ. કેળાં, બાજુ વગેરે નાંખીને ઉનાતેલમાં તળી કઢેલી ચીજ. વણુન(ના)વિસ્તાર. શીરો(ના) ધર્જના લો- ટને ધીમાં શેકી માંહે ખાંડનું પાણીરિડી લ ચકા જેવું કરેલું તે. કમોદ(ના)ઝંઝોળતના ચોખા. પકવાન(ના)લાડવા.જ લેખી, દહીતરાં, ગે- બર વગેરે મીઠાઈ. વડી(ના)ચોળાની દાળ બીનાળીને વાટી, માંહે આદુ મરચાં.	નાંખીને સોગરા જેવી ખનાવેલી ચીજ. વડાં(ના)ચોળાકે અ ડદની દાળ વાટીને પતાસા જેવા આ કાર કરીને તેલમાં તળી કઢેલું તે. પૂરણપોળી(ના)પડવા. ળી રોટલી; વેડમી. પાપડ (ના) અડદની દાળને વાટી માંહે સંચોરો મરી વગેરે નાંખી પૂરી જેવડી ખનાવેલી ચીજ. કચોરી(ના)ધારો જેવું ખાંડવાળુ ખાવાનું. સેવા (ના) ચણાનો લોટ કે ધણીની પર સુદીને બીનાળીને તે.	નાં લાંબા તાર કરી ગુંચાળાજેવું કરેલું તે સુણ્ને(કિ) સાંબળળે અતિ(વિ)ધણી બહુ. બાંગીને (કૃ)વસોવીને. ભાતભાત(ના)ખતખત તળાં(કિ)તેલમાંવધાર્યાં ફુધપાક(ના) ફુધમાં ચોખા ખાંડ નાંખી પાક કરેલો તે. લાડુ(ના)લાડવા. સાર (વિ)સારા. કુંસાર (ના) ધર્જનાં છેક ઝીણા ઝીણા કટકા કરી પછી તેને ગોળ કે ખાંડના પા- ણીમાં ખાકે છે તે. સ્પાદ (ના) લેહેજત અપાર (વિ) ધણોજ.
---	--	---

(કવિતાની સમજૂતી.) (૨).

હમ આજે અપોરે જે જમણુ જમ્યા, તેની વાત તમે સાં-
ભળો; કમોદના ચોખાનો ભાત કીધો હતો, અને દાળ ધણી સરસ
ખના હતી. (૧). દહીને વરોળીને જાડી છાશની કઢી કીધી હતી,
અને માંહે સારી વડી નાંખી હતી; જુદી જુદી જાતનાં શાક
તળ્યાં હતાં. અને ખાસુદી પૂરીને ફુધપાક કર્યા હતાં.(૨) વેડમીને

લાડવા સારા હતા, ને વડાં કચોરીને કુંસાર કીપો હતો; બજામાં તળેલાં ને સારી બાજી કરી હતી, ને શોરો સારો ને રોટલી બનાવી હતી. (૭) પાચે પકવાન કરેલાં તે જમતાં જમતાં ઘણી મઝા પડે; ને વડાં પાપડ ને સેવો સારી હતી, ને તળેલા ચણાનો સ્વાદ ઘણો સારો હતો. (૮).

પાઠ ૯ મો.	ગોળ ભાગ.	સંખ્યા (ના) ગરદાસ.
આંખા (ના) કેરીનાં	ડાળાં (ના) ઝાડની	ધર્મ (ના) કરજ; કામ.
ઝાડ.	મોટી શાખા.	પાડ (ના) કે પકાર.
મરવા (ના) નાની કુ	ડાળીઓ (ના) ડાળામાં	ભાગવવું (કિ) વાપરવું;
મળી કેરી.	થી ટુટેલી મોટી શાખા	ફાડી લેવું.
કાછીઓ (ના) તરકારી	પાંદડાં (ના) પાંતરો.	બદલે (ના) પાડ.
વેચનારો; પરતાગી	મોર (ના) આંખાનાં ફુલ.	આભાર (ના) કે પકાર.
ઓ.	તુરો (વિ) ફિકા.	ભુંડા (વિ) અરામ.
સાખો (ના) પાકવાપરે	જીણ (ના) પડ.	માનવી (કિ) પાળવો
આંચેલી કેરીઓ.	કઠણ (વિ) સખત.	સાફ નરસુ (વિ) સાફ
ટોપલા (ના) વાંસની	અચાણાં (ના) આચણાં	નઠાફ.
છાલની બનાવેલી	અરે (વિ) સખત; ઘણો.	આડું (વિ) ઠાંકું; કિલટું.
મોટી ટોપલી.	ગળી (વિ) મીઠી.	રળીન (ક) પેદા કરીને
આપુસ (ના) ખીન રેસા	લટકેલી (ક) ટીંગાએત્રી.	નભાવે છે (કિ) વજાવે છે
દાર કેરીની જાત.	બગરે (ના) ચોટું.	માન (ના) આખર.
કલમ (ના) લાંબડી	સરસ (વિ) સારી.	ઉછેરચાં (કિ) મોટાં કરેચાં
કેરીની જાત.	પાઠ ૧૦ મો.	વેઠયું (કિ) અમ્યું.
ચીર (વિ) હાથ્યાવગરના.	માખાપ (ના) માતા	ધરડાં (વિ) બુઢાં; જઘફ.
મૂળ (ના) મૂળી આં; જડ.	પિતા; માત તાત.	હેત (ના) પ્યાર.
ચડ (ના) ઝાડનો વચ્ચો	આસા (ના) હુકમ.	વેળા (ના) વખત.

પજવવા(કિ) કાયરે ક-
 રવા; કુઃખ દેવું.
 પાઠ ૧૨ મો.
 નહારો (વિ) ખરાખ.
 મરખવું (કિ) જાણવું.
 એ ફિકરું(વિ)ચિંતા વ-
 ગરનું.
 કાયર (વિ) હેરાન.
 ઠરતા(કિ)સ્થિરરહેતા.
 પૂરો (વિ) ખરાખર,
 ભુલો (ના) ચુકો.
 ઠામઠામ(ના)ઠકાણે ઠે-
 કાણે.
 અમ્યકાય (કિ)અટકે,
 ખાંચો ખાય.
 શરમાતો (ક)જજવાતો
 આળસ (ના) મુરતી.
 બેફિકરાઈ(ના)મેપરવા
 મેલા (વિ) ધુળવાળા.

ઝટ (અ) જલદી.
 વર્ગ (ના) હાર, કલાસ
 દરકત (ના) અક્ષર.
 બેવકૂફ (વિ) મૂર્ખ.
 અર્થકાય(કિ) પડે,ઝી-
 કાય.
 પંડે (વિ) જાતે, પોતે.
 કડવા (વિ) નહારો.
 મન (ના) ચિત્ત.
 છુટ્ટી (ના) રજ.
 વાટ (ના) રાહા.
 નડે (કિ) કાયર કરે.
 મરતી (ના) તોફાન.
 ફજેત(વિ) બે હરમત.
 પાઠ ૧૨ મો.
 ઝરજી(ના) મહેતાજી.
 સમીસાંજ(ના) સંધ્યા-
 કાળ.
 પાય (ના) પગ.

લવારો(ના) બકબકાટ.
 ગવાળો (ના) બચ્ચો,
 છાખ.
 પોથી (ના) ચોપડી.
 લીખ (ના) જૂ.જૂનાં
 ઘંડાં.
 આપ (સ)પોતે, જાતે.
 ધારે(કિ)માને, વિચારે.
 ધારો (ના) કાયદો.
 ધુલે (કિ) થરથરે;કાંપે
 જોડણી (ના) અક્ષર
 જોડવાનું કામ.
 અતિથે (વિ) ઘણીજ.
 ચિંતા (ના) ફિકર.
 ચુક (ના) ભુલ.
 લેખણી (ના) કલમો.
 ઘેલી(ના)નાદાનછાકરી
 લેખીએ (કિ) જોષએ,
 લૂંગડાં (ના)કપડાં.

(કવિતાની સમજૂતી). (૩)

જે નહારો નિશાળીઆ હાય તે નિશાળમાં બધા છોકરા આવી
 રહ્યા પછી પોતે આવે, ને બીજા સૌ એસી રહ્યા પછી પોતે બે-
 સે; મહેતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કહે તે પ્રમાણે ચાલે
 નહોં. તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો, (કંઈ-
 જ નહોં.) (૧). તે નહારા નિશાળીઆને સાંઝ પડે કે સુવાનું

મન થાય, પછી પાઠ વાંચનાં પોતાના પગ થર થર ધુન્ધ્યા કરે; જખવા ખેસે તો લીસોટા લીસોટા પાડે ને બણવા ખેસે તો બક-બકાટ કર્યો જાય, તો તે નહારો નિશાજે જખને શું શીખવાનો હતો. (૨). શબ્દોની બરાબર જોડણી પણ તેને આવડે નહીં. ને મનમાં ઘણી ફિકર નહીં. તેથી ઘણી બુલો તેને પડે; કલમો બાગીને બધી તે એકઠી કર્યા કરે, તો તે નહારો નિશાજે જખને શું શીખવાનો હતો. (૩). તેના ધુળવાળા હાથથી તે ચોપડી પણ મેલી કરે, જેમ કોઈ ગાંડી ઝોકરી હોય ને તે બધું એકઠું કર્યા કરે તેમ તે કરે. તેના લુગડામાં આપણે હજારો જી જોઈએ, તો તે નહારો નિશાજે જખને શું શીખવાનો હતો. (૪).

પાઠ ૧૩ મો.	ઠોક (વિ) અણબડ.	સુણી (કૃ) સાંભળી.
આરો (ના) પાર, છેડો.	વડી (વિ) મોટી.	ખૂબ આરો (વિ) ઘણો
માંકડો (ના) રાતામાંનો	બાળકો (ના) મચ્ચાંઓ.	નહારો.
વાંદરો.	ટાળો (કિ) મૂકીદો.	કુત્યો (કિ) કુટેલો, અ-
સંગ (ના) સોબત.	કશી (વિ) કંઈ પણ.	બાગીઓ.
પિતા (ના) બાપ, તાત.	ચે (કિ) લડે.	આરો (વિ) વાહાલો
પ્રકાશવું (કિ) તેજ કરવું	આડપાસે=આડી બા-	જોર (ના) બળ
માતા (ના) મા, માજી	જીએ,	ઠીક (વિ) બરાબર
રૂપ (ના) કાન્તિ.	પૂરે (વિ) બરાબર.	હાલો (વિ) અમથો.
પુત્ર (ના) છોકરો.	ખરોખોજ=સાચો શી-	ભીખીને (કૃ) ભીખમા.
કર્મ (ના) નસીબ; કામ.	ખામણ.	ગોને.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૪).

તે નહારો નિશાજીઓ કંઈ વાત માંડી કે તેમાં તૈયાર એ-ટલે વાતો કરવા મંડી જાય, તેથી અચ્ચાંઓ તમે તે નહારાની સંગત મૂકી દેઓ; એમ કરશો તો કશી વાતનો છેડો તમારો

આવવાનો નથી, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૫). તે નહારો બીજા જોડે લડે ને વઘ્યા કરે કે આડી બાજુએ પડે, પછી તેનું ખરું ડોળ તે જણાઈ આવે; તેને કોઈ સારી શીખામણ દે તે કડવીઝર જેવી લાગે. તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૬). તે નહારો કીસમતનો કુટેલો નિશાળમાં મેહેતાજીને પણ કાયર કર્યા કરે, ને નિશાળમાંથી છુટે સારે વાંદરાના પેડે કુદકો મારી દોચો જાય; પછી તે છોકરો માબાપને પણ વહલો લાગે નહીં; તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૭). તે નહારોને ઘણા જીરથી (પકડીને નિશાળમાં લાવીને ગોંધો, તો પણ તે અરાબર શીખવાનો નહીં ને મૂરખોજ રહેવાનો; પછી બીજા માગીને પોતાનો ગમે તેમ ગુજારો કરે, તો તે નહારો નિશાળે જઈને શું શીખવાનો હતો. (૮).

પાઠ ૧૪ મો.	જીડુ(ના)ખાડું.	પાઠ ૧૫ મો.
કમાણો(કિ) પેદાકાંવિ.	હગ્યો(કિ) છેતર્યો.	દેવ(ના)પ્રભુ; પરમેશ્વર.
પત(ના)પતીજ; બરોસો.	કાંજુકર=માં છુપાવ.	ગાડીવાન(ના)ગાડીવા.
સાટુ(ના)કરાર; વેચા.	હગ(ના)હગારો; ધુતારો.	જો; ગાડી હાંકનારો.
ણનો બંદોબસ્ત.	હરામ (વિ) અધરમ.	ખંત(ના)ચેટક.
ઉબણી(ના) મેજબા.	જન્મ(ના)જંદગાની.	વગડો(ના) વત; જંગલ.
ની, જીઆકત.	ફજ્જેતી(ના)ગેરઆગર.	ઉદ્ધમ(ના)વંધો; વેપાર.
કને (અ) પાસે; સોડે.	માં(અ) નહી.	ચોકણો (વિ)ચોકાશવા.
બાળક (ના) બચ્ચું.	છેતરાય(કિ)હગાય.	જો; ચોટીજાયએવો.
સુરચા (વિ)ડોંગા.	ભુલીગચ્છ(કિ) વિસરી.	ચોટી(ક)વળગી; ખાત્રી.
છેતર્યો(કિ) હગ્યો.	ગપો.	ચાટ(ના) રાહા.
વિશ્વાસ(ના) બસોસો.	નકો (ના)ફાયદો; હાંસલ.	રોહ(ક)રડી.

વિનંદી(ના)કાલાવાના
અરજ.

સહાય (ના) મદદ.
વાણી (ના) વાચા.
મૂરખ (વિ) બેવકૂફ.
ટેકો (ના) આધાર.
આળસુ (વિ) સુરત.
આશરો (ના) મદદ.
જાડીકાઢી(કૃ) અનાવ
ટની; અનાવલી.
ભરોસો(ના)વિશ્વાસ.
પંડેજ (વિ) પોતેજ.
આધાર(ના) આસરો.
ગરજ(ના)દરકાર, પરવા
ગુનો(ના)અપરાધ.
આત્મા (ના) હુકમ.
મેહેનત(ના)મમ, ઉદ્યમ
પાઠ ૧૬ મો.
કેળ (ના) કેળાનું ઝાડ
તાપોડીઆં(વિ) આસ
ડીઆં, લાંબા જાડી
છાલનાં.
સોનેરી(વિ) ટુંકા, પા
તળી છાવનાં.
કુંકણી(વિ)ઓધાર, લા-
લ તથાલીલીછાલના.

મથાળે(ના)ઉપર; ટોચે
આસપાસ(અ)આશુ
આશુએ.
જયો (ના) પ્રમખો.
ફળેછે(ફિ)ફળ આવેછે
પીતા (ના)ફણગા.
હુમ(ના)કાતરો.
ટુંકી (વિ)થોડી.
મુદત (ના) વખત.
મેવા (ના) ફળ.
બાકીને(ક)રાંધીને.
કરાળ(ના)વ્રતમાં આ-
વાનાં ફળ વગેરે;ફળ
આવાં તે.
મુખ્ય(વિ)મોટી.
જણસ(ના)ઓજ, વસ્તુ
રેસા (ના) દોરા.
સ્વાદિ (ના)લેહેજતમાં.
બારેમાસ=આખુવર્ષ.
કોહોતાં(કૃ)કોહી જતાં;
સળતાં.

પાઠ ૧૭ મો.

નીળ(ના) કાળાડીલના
વાંદરા.
કાઠું(ના) શરીરનું કદ.
પવાલું(ના)જમ;ખાલું

ગરમ(વિ) તાપવાળા.
જાત(ના)તરેહે.
ડીલ(ના)શરીરે.
માકડાં(ના) રાતાઝાંના
વાંદરાં.
કુદવાનું(કૃ) કુદકો માર-
વાનું;છલંગમારવાનું.
કાળ(ના)કુદકો, ફલંગ.
વળગી (કૃ)બાઝી.
લાગ (ના) દાવ.
રાંધિલું(કૃ) બાકિલું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
પાળ(કૃ)પોષી, ખવડા
વી પીવડાવી.
ઘાટ(ના)આકાર;ડોળ.
મળતો (કૃ) સરખો.
બેટો (ના) ટાપુઓ.
ઝંપડી(ના) નાનું ધર.
વાળ(ના)આલ.
અળણ્યો(વિ)ઓળખા
ણ વગરનો, અત-
રાપી.
આધેથી(અ) દુરથી.
ભુલમાં(ના) ગફલતમાં
જગત્રી (વિ) રાતમરે-
હેનારો, રાત્રી.

વિલાયત (ના) અંગ્રેજ-
લોકોની દેશ.

ખારવા (ના) ખંજાસી.
હળી ગયો (વિ) મળી
ગયો.

બિચારો (વિ) આપડો.
સેબાળીને (કૃ) ગરદાસ
લખને, સાચવાને.

પાઠ ૧૮ મો.
ખેદ તે પર=આપણે.
કોમનું ભુંડું કરવા જ
હમ્મે તો આપણું જ
માઠુ થાય.

દાનત (ના) નિષ્ઠા, નજર
ગોધ (ના) જોહી, માંસ
ખાનાર માટું પક્ષી.
નગરશહે (ના) શહેરનો
શહીઆ.

માલ (ના) માલમતા;
ભંડોત પાણી.

વેહેસી લેવાને (કૃ)મા
ગ પાડવાને.

ઝાડી (ના) નાનાં મોટાં
ઝાડએક બીજા ઝાડ
સાથે આવી ચુકા જે
વું બનેલું તે.

તરસ (ના) સોસ.

વેઠી (કિ) ખમી, સહી.

નિરોતે (ના) ચેનથી.

ગમી (કિ) પસંદ પડી.

ઉઠ્યો (કિ) આગ્યો.

તાલેવાન (વિ) પૈસાદાર

કપાળે (ના) નસીબે.

કંદોત (ના) મીઠાઈ ભ

જીઆં વગેરે વેચ

નારો.

મીઠાઈ (ના) કોરી સુખ

ડી, (ખરડી, પેડા વ

ગેરે).

ઝેર (ના) વિષ, સોમલ.

ખુશ (વિ) મગન.

મોત (ના) મરણ.

મડદા (ના) ખાસ, લોથ.

કાલી (કૃ) કોતરી, કોડી.

કહેવત (ના) કહેતી; કાહા

ણી.

ચોરનીમા ચંડાળે જી

ય=ચોરની માલ ચં-

ડાળને હાથ ચડે.

પાપી હાથ ધસંતાળ-

ય=પાપી લોકો કાંઈ

પુન્યદાત કર્યા વગર

હાથ ધસતા મરોળય.

ચંડાળ (વિ) પાપી; કુટ.

ધસંતા (કૃ) ધસતાં, ધસ

ડાવ.

પાઠ ૧૯ મો.

ભીંત (ના) કાદવનો કરો.

જઈથમાં=જઈથનહી.

ઉકળતું (વિ) ગરમ થતું.

મહાખોટું (વિ) ઘણું ખ-

રાખ, ખહુ નહારું.

માનવું (કિ) કહું કરવું;

કબુજ કરવું.

ઉગરચું (કિ) મચ્યું જીજું

શીખામણ (ના) ખાધ,

ફાયદાની કહેલીવાત.

સમજીને (કૃ) જાણીને.

હસવા (કૃ) હઠિઆરો

કરવા, હાંસી કરવા.

ડોશી (ના) ધરડીમધરી.

ફિકર (ના) ચીંતા.

અફસ (ના) બુદ્ધિ.

પુંજી (ના) ગાંસડો.

ડાહીડાહી (વિ) ડાહાપણ

બરેલી.

ટેવ (ના) ખો, આદત.

ચર (ના) એ કડાવાળું

તાંબાનું કે. પીતળનું વાસણ.	પાઠ ૨૦ મો.	છે.
ઉની (વિ) ગરમ.	ઉનામણો(ના)ઉનાપા-	ચુકે (કિ) બુલે.
વરાળ (ના) બાફ.	ણીનો દેગડો	જીવ(ના)પ્રાણઆત્મા
તમ્બર (ના) ચકરી.	ઓટ(ના) ટફર, દાવ.	જોખમ(ના)નાશ થવા
મૂર્ખાઈ(ના)મેવકુકાઈ	ડોલવું (કિ) હાલવું, પુ-	ની ધારતી: સંકટ.
માની(કિ) કબુલ કરો.	ણવું.	બુધિબાળ=થોડી અ-
વલે(ના)હાલ. હવાલ.	તટકાળ(અ) તરત.	ફલ.
નાદાન(વિ)અણ સમ	અંજાઈ(કૃ)તમરખાઈ	હાપણ (ના) શુખી
જી, ઓડી બુદ્ધિનું.	વિનાશ (ના) નાશ.	અતુરાર્થ.
કડવી (વિ) નહારી.	મુખ (ના) મોહોડું.	વેહમ (ના) થક.
ડાહ્યાં (વિ) શાણાં.	ખારા(વિ) વાહાલા.	ખાત્ર(ના) શબ્દ;
મરજી(ના) ધરજા.	પાસ (અ) પાસે.	ચાત્ર(ના) રીત.
	ઉકળેછ(કિ)ગરમ યાવ	હાલ (ના) હવાલ.

(કવિતાની સમજૂતિ). (૫).

એક માખીએ મોટે થકી બાલીને કહ્યું કે હું મારા વાહાલા
બચ્યા. જ્યાં સુધી હું જઈને પાછી આવું ત્યાંહાં સુધી તું ઉડી
ને જાએ આકાશમાં જવું નહી. (૧) ત્યાં ઉના પાણીનો દેગડો
ઉકળેછે, ને તેની પાસે જો કોઈ જાય, ને એવામાં તેની કાંઈ
નજરે ચુકી, તો તે વખતે તરત તેનો જાન જતો રહેછે (માટે
તું ત્યાં જઈશ નહી.) (૨). એવી શીખામણ બચ્યાને રહને
માખીતો ઊડી ગઈ. પણ બચ્યુ નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તે-
ના મનમાં એ બાબતનો ઘોઝાટ કરવા લાગ્યું. (૩). તે બચ્યું
મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યું કે ઘરડા માણસો વેહમ ધાત્રીને બણી
વાતો કરેછે. પણ આટલે ઊડીને પાછું આવું તેમાં તે કું શી
રીતે મરી જઈશ? (૪). એવા મનમાં વિચાર કરીને તે બચ્યું

હડી ગયું, ને તે પાણીના ચર કે દગડા પાસે પોહ્યાચું, તેવુંજ પોહ્યાચતા વારને તમ્મરે ખાઈને તેમાં પડ્યું કે હું મરી જવાનું એમ તેણે જાણ્યું. (૫). પછી તે મરતાં મરતાં ખોલ્યું કે, જો છોકરા આવી ચાલ ચાલે, માઆપનું કહ્યું માને નહોં ને પોતાની જીદ ચલાવે, તેના આવા હાલ થાય. (૬).

પાઠ ૨૧ મો.
સાચો (વિ) ખરો, સા-
ચા ખોલો.
વર્ગ(ના)સરખુ શીખ-
નારો છોકરાની હાર.
ભાગજોગે(અ) એકા-
એક; કોઈ સમે.
નંબર (ના) આંકડો.
સાંભરતું(કૃ)યાદ આ-
વતું.
અજાણતાં(અ) ઓ-
ચિંતા; અજાણપણે.
ધારો (ના) કાયદો.
તોડે(કિ) અમલમાં ન-
હી લાવે.
નાનીસરખી(વિ)નાની
જેવી.
વળગાડી (કિ)ખઝાડી.
સરત(ના)સુરત, ધ્યાન.
બુધ્ધો (કિ) વિસયો.

છુટ્ટુ (વિ) જુડુ. નોખુ.
જવાબ (ના) ઉત્તર.
નીચુંધાલી = શરમાઈ.
ઉમેરીશ(કિ) વધારીશ.
પાઠ ૨૨ મો.
ટેબલ(ના) લખવાની.
મેજ.
સાંભળ્યાં(કિ) યાદ આ-
વ્યાં.
છાતી (ના) હિમ્મત.
સાચુ (ના) ખરું.
સાહેબ(ના) મહેરબાન
રજ (ના) પરવાનગી.
માફ (ના) ક્ષમા.
કદાપિ(અ) કદી, કબુ
છાની (વિ) છુપી.
ખરેખરું(વિ) સાચેસા-
ચું.
માન્યું (કિ) કબુલ કર્યું.
અગાઉ (અ) પહેલાં.

શરમ (ના) લાજ.
વિચાર(ના)મનસુખા.
કોકટ (વિ) નકામા.
ધીરજ(ના)હિમ્મત.
તારકેડો(અ)તારપછી
પેહેલાં (અ) આગળ.
ઉઘાડી (કિ) ખોલો.
પડપૂછ (ના) તજવીજ.
પાઠ ૨૩ મો.
આળ (ના) તોહોમત.
નવાઈ (ના)અચરત.
નિત્ય (અ) રોજ.
વાંક (ના) તકસીર.
વગરપૂછે=પૂછ્યાવિના.
સુઝે (કિ) જણાય.
માહે માહે(અ)એકબી
જા, અરસ પરસ.
નફી (અ) ખચિત.
છુટવાની(કૃ) છોડવાની
પકડાપો(કિ)ઝલાપો.

ખરો (વિ) સાચો.
 હિતચું (કિ) ગયું.
 પૂરો (વિ) પક્ષો, ખરાખર
 ચાલ (ના) ચાલચલગત
 આખર (ના) ઈજત,
 માન.
 વખાણ (ના) તારીફ.
 પાઠ ૨૪ મો.
 પંચાત (ના) ચુકાદો.
 પક્ષ (ના) છાંયડાં.
 આવકાર (ના) આદર મા
 ન, આદરભાવ.
 ખચકુ (ના) ડાકુ.
 ન્યાય (ના) ઈનસાફ.
 ઈનસાફ (ના) ચુકાદો
 ત્રાજુડ (ના) ત્રાજવાં.
 કરેમરી (કૃ) કાલાવાજા,
 કરી, દલગીરે યઈ.
 વહેસતી (કૃ) ભાગ પા-
 ડતાં.
 વઢીપડી (કિ) વઢી પડી.
 વઢવા (ના) જડાલડી.
 વાંધો (ના) તકરાર.
 તોડ (ના) નીકાલ.
 વાજખી (વિ) અદલ.
 કંસી (વિ) કાંઈ જરાપણ

કટકા (ના) ટુકડા.
 નમ્ચું (કિ) નીચે ગયું.
 સમજ (કિ) એતી.
 ખાઈચો (ના) ખેડેનો.
 ધીરજ (ના) મબુરી.
 રોલે (ના) રોતે.
 છુડકો (ના) નીકાલ.
 લાગેવળગે (કિ) પોહોચે
 ગટ કરી ગયો = ખાઈ
 ગયો.
 હાઉકું (વિ) ડાહ્યું.
 ઉપાય (ના) ઈલાજ.
 સુમેધી (ના) મઝાથી.
 ખેલાશક (અં) નિરભે.
 લડાઈ (ના) ટંટો.
 પાઠ ૨૫ મો.
 પ્રાણી (ના) જીવવાળા પ
 શુ, જનવર.
 ભુકાં (ના) ચુરેચુરા.
 પશુ (ના) ચોપગાં જન-
 વર.
 અટકચાળાં (વિ) આડાં
 અળવીત્રાં.
 પંખી (ના) પક્ષી.
 માંછલાં (ના) નાના મ-
 ઁછ.

ઉન (ના) થેટાનાખાલ.
 કર્યાં (કિ) પેલા કીધાં.
 ઠીક (અ) ફરજત, ખરાખર
 મળતો (કૃ) સરખો.
 ફેર (ના) તકાવત.
 વાચા (ના) ખાલવાનું
 માન.
 મરજી (ના) ઈચ્છા.
 ખંડી (ના) ખદન.
 મુદ્દાં (અ) સાથે.
 હરકત (ના) અડચણ
 પાઠ ૨૬ મો.
 રેવાટી (ના) ઝોણાવાળ.
 રેપાળા (વિ) ઘોળાવંતા.
 સોન (ના) માન, સમજ-
 ણ.
 ખસ, અ ખહુ, ઘણું.
 સુંવાળા (વિ) કુમળા, ન-
 રમ.
 ઘટ (વિ) જાડા.
 આછા (વિ) થોડા.
 લીતા (વિ) સાફ; પા-
 લીસ.
 અટાપટાવાળા = કાખ-
 રચિત્રાં.
 ખરો (વિ) સાચો.

આલવાના(કૃ)પકડવાના	શુળી(ના) કાંસી.	આગ(ના)દેવતા.
સીધાં(વિ)પાધરાં.	ગસોલ(ના)ગોફણા.	તળે(કિ)મુકીદેઓ.
ઠાંકણ(ના)કવર.	નમેરી(વિ)દયાવગર.	ડરી(કૃ)બીહીને.
સરજનાર(ના)પેદાકર-	સમે(ના)વખતે.	ધારો(કિ)વિચારો.
નાર(પરમેશ્વર.)	ભમે(કિ)મટકે.	પ્રેમ(ના)હેત.
યાદ ૨૭ મો.	દયા(ના)મેહેર.	કુળ(ના)વંશ.
હેત(ના)પ્રીતીપ્યાર.	તણ(કૃ)છોડીદઈ.	કક(વિ)કોઈક.
હથોડા(ના)લુવારનું	દમે(કિ)કુખદે.	કાંસી(ના)કબળો.
લોઠાનુંટીપવાનુંહ.	પરોવી(કૃ)ધોમી.	તરફડતાં(કૃ)તરફડીઆં
થયાર.	કાંતો(અ)નહીતો.	ખાતાં.
અનર્થ(ના)નુકશાન.	છોડે(કિ)મુકીદે.	ભાજે(કિ)ગુવે.
પ્રભુ(ના)ધર્મ.	અર્થ(ના)મતલબ.	પાપી(ના)કુષ્ઠમાણસ.
મુવાજો(ના)માલ.	અફસ(ના)બુદ્ધિ.	ચિત્ત(ના)મન,ધ્યાન.

(કવિતાની સમજૂતી). (૬).

કોઈ વખત જ્યારે જનનવરનું મન ભમે છે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફર્યા કરે છે, તેવારે કોઈ માણસ તે બિચારા પશુને થુળમાં ધોમી નિર્દય પછે કુખ દેછે; કે નહીં તો પછી તેનો પગ તોડે છે ને છોડી મૂકે છે કે નહીં તો તેની આંખ ફેડે છે, કે નહીંતો તે ને જોડા વતી મારે મારે છે ને પછી હથોડા વતી થુળમાં દાટી દેછે; એવું નુકશાન મતલબ વિતાનું ઘણું કરે છે. જેમકે બુદ્ધિ વગરમી માણસ ઝાડના મૂળમાં આગ મૂકીને તેને બાળી મૂકે તેમ; માટે ધર્મરથી બીહીને તમે તેવાં પાપ કરવાં મૂકીદેઓ, ને પશુઓ ઉપર પ્યાર રાખવા વિશે પરમેશ્વરને હેતથી યાદ કરો. (૧).

કોઈ માણસ પશુના પગને પાંખોને પકડીને તોડી નાંખે છે ને પછી ખુશી થઈને જોવાને તેને છોડી દેછે; પણી કોઈક

તો બાજથી ફાંસો ધાલે છે ને પછી તે પથુના હાથ પગ તરફડે છે તે જીવે છે; તે શુળા કાંટાની સોય ન્હોતો હોય છે તે વગર દયાથી હાથે પતી ધોચી રહે; પક્ષી ઉપર ને ગોફળ ફેકે છે તે ફૂલ માણસ મનમાં જરા વિચાર કરતો નથી કે રખેને એને દુઃખ થતુ હશે(૨)

પાઠ ૨૮ મો.

પેચ(ના) આંટો.
મથકરી(ના)મજક.
ચાદર(ના) ખાદીની
જાડી પીછાડી."
ઓરેવું(કિ)તાંખવું.
સકુંજો(ના)સંચા.
જોડેલી(કુ)મનાવટની.
તરતજ(અ) પાધરો.
મજો (ના) રમૂજ.
અચરજ(ના)તવાઈ.
કપાસ(ના)રૂતાં ઝાંડ.
હોંચકા(ના)ઝોલા.
સોખતી(ના)સાથી.
ધાડું(ના) ટોળુ.
હોંચવા(કુ) હોંચકાખા
વા, ઝલવા.
પછવાડું(અ) પાછળ.
ઝોળીઓ (ના) ઝૂલતી
ગાંસડીઓ.
ઢગલા (ના)ગંજ.

ચરખ (ના)કપાસપી.
લવાના નાની રેટી.
આ.

કપાસીઆ(ના)કપાસ-
નાં બી.
છુટા(વિ)નોખા, જુદા.
દાખવા (કુ) ચાંપવા.
ચગદાઈને(કુ)કચડાઈ-
ને; છુંદાઈને.
ટાટ(ના) શેણું કપડું.
કચ્ચા(કિ)નાણી કકડી
ને બાંધ્યા.
જાળીઆં (ના) ઝીણાં
ઝીણાં બાકાં.

પાઠ ૨૯ મો.

ગુંગળાવું(કિ)અકળાવું
ગભરાવું.
કાંતવું(કિ)લાં પા કાચા
દોરા કરવા.
વેઢવું(કિ)સેહેવું.
આંડી(ના)સુતરનું ગો-

ળ અંચળુ.

તાંત(ના)ખકરાનાઆં-
તરડાની દોરી.

વેપારી (ના) રોજગાર
કરનારા.

પૂણી(ના)રૂનાગાજાને
સળીથી વાળીલાંબો
આકાર કરેલો તે.

વણકર(ના) સાળવી.

મળસકું(ના)સહવાર.

રંગરેજ(ના)રંગારા.

સુતરીઓ(ના) સુતરનો
વેપારી.

કશુંબી (વિ) રાતી.

અચડાતાકુટાતા(કુ)અ

ફળાતા ઝીકાતા.

ગુંગળાઈ(કુ)અકળાઈ.

અંતે (અ) છેલ્લ.

વારો(ના)વખત.

પીંજરા(ના)રૂને તાંત

વડે સાકરનારા લોકો

ધીન્યા(કિ)સાફકીધાં.
 અપારા(ના)લાકડાંના
 કુતકાના સપારા.
 સાળ(ના) લાકડાનું
 વણવાનું ઓળર.
 આકાર(ના) ડોળ.
 નિરાંત(ના)ચેન; સુખ.
 પોત(ના) કુમાસ.
 ગમ્યું(કિ) પસંદ પડ્યું.
 સરત(ના)મુરત; ફ્રામ.
 પાઠ ૩૯ મો.
 ઓળખાણ(ના)પીછા-
 ન, ઓળખ.
 ચળકાટ(ના)અળકાટ.
 ઓચિંતુ (અ) અકા-
 એક; એકદમ.
 ચાંચવો(ના) કોદાળી
 જેવું લોઢાનું હથિ-
 આર.
 જાણીએ (કિ) ઓળ-
 ખીએ.
 અણઅણાટ(વિ) ઝીણા
 ઝીણા.
 અવાજ(ના) સાદ.
 ગભરાયો(કિ)અકળાયો
 એકાદ(વિ) એક.

જણ(ના) માણસ.
 કાળ(ના) વખત.
 સરખો(વિ) જેવો.
 હાયહાય(અ) અરે અરે
 અજવાળું(ના) ઉજાસ.
 ધીઆધીઅ(વિ)ધમ્મદે
 તા કે, એકપછી એક.
 પાઠ ૩૧ મો.
 લગડી(ના) ઢાળકી.
 ચીપ (ના) નાનીપાટ.
 કાનસ(ના) રેતરડી.
 જતરડો(ના)કાંણાવાળું
 તાર ખેંચવાનું લોઢાનું
 હથિઆર.
 વેષ(ના)પોષાકબદલીને
 કોષના, જેવું ડોળ
 દેખાડ્યું.
 ચપટા(વિ) એક પા
 સેથી બેઠેલા.
 મૂસ(ના) ધાતુ ગાળ
 વાના સંચો; રેચી.
 બાધબંધ(ના)દોસ્તદાર
 નોખા(વિ) છુટા.
 બઢી(ના) દેવતાનો
 મોટો ચૂલો.
 તપાવી(કે) ગરમ કરી.

બાધબંધાધ(ના)દોસ્તી
 લપેટી(કે) વીટાળી.
 રનેહ(ના) પ્રિતી.
 છોડ્યા(કિ) મૂક્યા.
 એરણ(ના)જેના ઉપર
 ટીપેછે તે ધારવાળું
 લોઢાનું ઓળર.
 ચપડાને (કે) ટીપીને.
 હીર(ના) રેશમ.
 ફિરકી(ના) કસબ કે
 રેશમ લપેટવાનું લા-
 કડાનું ઓળર.
 આમળે(કિ) વળ દે.
 બદલાઈ(કે) ફેરવાઈ.
 રાચ(ના)વણવાનું લા-
 કડાનું ઓળર.
 પાઠ ૩૨ મો.
 નિર્દય(વિ) ધાતકી.
 અપલક્ષણ(ના)ખરાબ
 ગુણ; ખરાબ ટેવ.
 સલાહ(ના) વિચાર.
 જૂઠાણ(ના) જૂઠું.
 મહો(વિ) મોટું.
 નીચ(વિ) હલકા.
 ધિકાર(ના)તીરસ્કાર.
 હરેક(ના) ગમે તે.

જોગ (વિ) લાયક.
 નુકસાન (ના) હાણી.
 વાંક(ના) યુનો; તકસીર.
 ઠાંકવાને(ક) છુપાવવાને
 માઠું (વિ) ખરાબ.
 મતલબ(ના) પેચ; અર્થ
 નાનોસુનો (વિ) જરાક
 જોડલો.
 હર ખાતા(ક) ખુશીયતા
 ઉધાડો (વિ) ખુલ્લો.
 સ્વભાવ (ના) આશિ-
 અત પ્રકૃતિ.
 ચૂપ (વિ) મૂંગાં.
 જુલાવીને(ક) હલાવીને.
 ધસારત(ના) નિશાની.
 હુતારવી(કિ) ઠસાવવી.
 છેતરવું(કિ) ઠગવું.
 ખાંડ ૩૩ મો.
 શીકું(ના) વાસણુ બેર-
 વવાનું જળીવાળુ ગું-
 થેલું દોરડાનું ગુંડળુ.
 તકાવવું(કિ) ધારીરેહેવું.
 છલંગ (ના) ફલંગ.
 માંચી (ના) લાકડાની
 પીઠ વગરની ખુરસી.
 અંગારા(ના) દવતાના

સળગેલા કાચલા.
 સાચવવું (કિ) સંભા-
 ળવું; તપાસવું.
 વાસ (ના) સોરમે.
 શક્તિ (ના) જોર.
 સોડમ (ના) સુગંધ.
 ખસેડી (ક) આઘોકરી.
 કાના (ના) કોરણુ.
 ક્યાંક(અ) કંઈ જગોએ.
 ભારે (વિ) મોટી.
 વેહેમ (ના) શક.
 ખાળે (ના) ભાર.
 ખાંડ ૩૪ મો.
 હુગારવું(કિ) મચાવવું.
 આકાર(ના) ડોળ ૩૫.
 ખુશામત (ના) કાના
 વાલા.
 ફેર (ના) તકાવત.
 અજાણ્યું (વિ) અત-
 રાપી; પારકું.
 ધણી (ના) શેક.
 એતાવે(કિ) જાણુ કરે.
 દોરી (ક) દોરવી; તેડી.
 વર (ના) વાધનાજેવું
 લોહી માંસ ખાનાર
 જનાવર.

ગુણ (ના) ફાયદો.
 ખરેદાશ(ના) સંભાળ.
 સરસ (વિ) સારી.
 જન્મથી (ના) જન્મે
 ત્યારથી,
 કુરકુરીઆં(ના) કુતરી-
 નાં બચ્યાં; બોકીલાં.
 વહાલાં (વિ) પ્યારાં.
 ઉલટાં (વિ) સામાં.
 લાડેજી (કિ) ગેલ કરેછે.
 ઉદાસ (વિ) દલગીર.
 ઝોળખી(ક) જાણી.
 એકાએક(અ) એકદમ
 બિગા (વિ) એકઠા.
 ખાંડ ૩૫ મો.
 ધાયલ (વિ) જખમી.
 કાપણી(ના) ધાસ તથા
 અનાજકાપવાનું કામ
 હોજ(ના) પાણીનાં કું-
 ડ, પાણીની ઠાંકી.
 ધોરીનસ(ના) ધોરીરંગ.
 હથ (ના) અંતઃકરણુ.
 દાતરકું(ના) ધાસ તથા
 અનાજપવાનું વાંકું-
 લોહાનું હથિઆર.
 મૂંઢ (વિ) ઠોંઠ.

સાવચેતી (ના) ખખર
દારી; હેશિયારી.
કપાયો (કિ) વઢાયો.
ધા (ના) જખમ.
જખરો (વિ) બારે.
ધડધડ (વિ) દડદડ.
વાટે (ના) રસ્તે.
દાખણ (ના) દખાણ.
જોરાવર (વિ) જખરી.
ચંચળ (વિ) હેશિચાર
મરણ (ના) મોત.
ધટતો (વિ) લાયક.
તરતણુદિ = ધટતો ઉપા
ય, જલદી સુઝે એવી
અક્ષલ.

પાઠ ૩૬ મો.
અનાજ (ના) ધાન્ય.
મુખ્ય (વિ) ધણું, મોટું.
સોંઠા (ના) અનાજના
ઉભા સોટા.
ટોચ (ના) ઉપલોભાગ.

કપા (ના) ઝેરેઆની.
વોતવું (કિ) થવું, હોવું.
જાજાત (ના) તરેહ
તરેહ; બાત બાત.
ડાંગરે (ના) બાત.
પોચા (વિ) નરમ.
પોલા (વિ) પોકલ.
જથાબંધ (વિ) સામટા.
બાંધો (ના) બંધારણ.
ચતુરાં (ના) ડાહ્યાપણ.
નખળા (વિ) કમજાર.
મજબુત (વિ) જોરાવર.
આસપાસ (અ) આસે
પાસે, ચોમર.
ફાતરો (ના) પડ; છોડાં.
બીનાથ (ના) બેજ.
હંડા (વિ) ટાઢવાળા.
હમેશાં (અ) રોજ.
સેવા (ના) બકિત.
પાઠ ૩૭ મો.

જગકરતા (ના) જગતનો

અનાવનાર ઈશ્વર.
પ્રાઠ (વિ) મોટા.
હથ (ના) ઘોડા.
વાહન (ના) ગાડી, ઘોડો
વગેરે બેસવાનું.
વિમાન (ના) સ્વર્ગની
પાલખી.
સાજ (ના) સામાન.
માનવી (ના) માણસ.
જગ (ના) જગત; દુનિયા
ઉપગતવી (કિ) પેદાકરી
વસ્તુઓ (ના) ચીજો.
સંસાર (ના) દુનિયા.
પાર (ના) છેડો.
બબવાન (ના) જોરાવર.
રવિ (ના) સુરજ.
દુરાચ્યો (કિ) કીધો.
ઠાઠ (ના) બબકો.
સમાસમાના (ના) વખ
તે વખતના.
કાજ (અ) વાસ્તે.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૭).

દુનિયામાં અનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયામાં ઘણી ચીજો પેદા
કીધી છે, તેથી આપ્તા જગતના લોક મુખ પામે છે, તેના ગુણ
આવા બેશીએ તો પાર આવતો નથી. (૧). પ્રથવી, પાણી,

ને મોટા મોટા પહાડો, ને ઝાડીમાં જે ઘણાં ઝાડો હોય છે તે; તેમ બળદો ઘોડા ને જોરાવર હાથી, ને વિમાન જેવા ખેસવાના તેજ પ્રભુએ બનાવ્યા છે. (૨). ચંદ્રમા, સુરજ, અને તારાનો ચળકાટ, તેનો બળકો સારો બનાવ્યાં છે, અને વખતે વખતના સુખનો સામાન પ્રભુ તે માણસને વાસ્તેજ કીધો છે. (૩).

પાઠ ૩૮ મો.

નાજિએરી (ના) નાજિ-
એરનું ઝાડ.

ચિછાં (ના) રેસા.

ટટી (ના) કામડાની વાડ.

આવલી (ના) નાજિએરી

નાં પાંતરાંની ગુંથોને
કરેલી ટટી.

ટૂઠ (અ) છેક.

એર (ના) બાળુ.

સાફ (વ) ચોખુ.

ચીબુટું (વિ) રેસાવાળુ.

ટોપરું (ના) કોપરું.

પીલે (કિ) પાણીમાં કચડ

કોપરેલ (ના) કોપરાનું

તેલ.

દોરે (ના) જનવર.

તાડી (ના) બજુરાનો કે

નાળીએરીના ઝાડનો

રસ.

કેફ (ના) નીશા.

ખુએ (કિ) ગુમાવે.

બગાડ (ના) ખરાબી.

પાઠ ૩૯ મો.

કાસઃ (ના) એપીઓ.

બંબાવાળો (ના) બંબો

રાખનારો.

એભાન (વિ) શુદ્ધિ વ.

ગરના.

મધરાતના વચલીરાત

શુમારે (અ) આસરે.

જુરો (ના) મોહોલો.

ઠોફ્યા (કિ) અફાળ્યા,

ધશને (કૃ) જોરસાથી.

દોડીને.

ખખડાઆ (કિ) ઠોફ્યા

બડકા (ના) મોટાં બળતાં

ફડાફડ (વિ) જોરએર.

અવાજ (ના) કડાકા.

નીસરણી (ના) સીડી.

ઝોડા (ના) માળ.

પથારી (ના) બિછાનું.

ફંધાધને (કૃ) ગુંથાધને

ટંદોળ્યો (કિ) હલાવ્યો.

ધસડીને (કૃ) એચીને.

વર (ના) માંટી.

પાઠ ૪૦ મો.

જગૃતિ (ના) શુદ્ધિ.

શુર (ના) બાહાકુરી.

ગાંડા (વિ) દીવાના.

કમાડ (ના) મારેણાં.

ધડાકો (ના) મોટો અ-

વાળો.

એએર (અ) ચારે બાજુ

નવાઈ (ના) અચરેતી.

બાહબંધ (ના) દોસ્તદાર

નિરાંત (ના) એન.

લાહે (ના) આગ.

હઠ્યો (કિ) હાર્યો ફર્યો.

મિત્ર (ના) દોસ્તદાર.

ખચાવવાને(ક) ઉગાર
વાને; જીવાડવાને.
પાડોશ(ના) પાસેનું ઘર.
લાગ (ના) દાવ.
ફાવ્યો (કિ) જડ્યો.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
ચીસેચીસ (ના) ધાંટે
ધાંટા.

પાઠ ૪૧ મો.

અણીશુદ્ધ (વિ) સહી
સલામત.

ઉધરાણું(ના) કંઈકામ
સાથે બધાએ શક્તિ
પ્રમાણે પૈસા ભરી
એકઠા કરવા તે.

ટીટ (ના) યાદી.
હરખાઈ(ક) મગનથઈ
પાધરોજ(અ)સીધોજ
હસેલો (ના) ધક્કો,
આચકો.

તન (ના) શરીર.
ધૂળે(કિ) કાંપે; યરયરે.
ખચાવનાર(ના) ઉઘા-
રનાર.

હિમ્મત (ના) છાતી.
ચુસ્તિ (ના) તદખીર,

મેદાન(ના) ખુલ્લી જગો
દયાળુ (વિ) માયાળુ.
પુરૂષે (ના) મરદે.
ભિગાર્યા (કિ) ખચાવ્યા
લેઠાં(ના) સુતારનાં ધ-
ડવાના ઓળરો.

રાચરચીલાં (ના) ધર
શણગારને શોભતો
લક્ષડ વગેરે સામાન
દાણોફુણી (ના) અના
જ પાણી.

લૂગડાંત્રણાં(ના) કપડાં
વગેરે,

ભિર (અ) સાથે.

કુટુંબ (ના) પાસેના
ઘરના રહેનારા.

પખવાડીઆં(ના) પંદ
રવાડીઆં.

ખરેખરી (વિ) સાથે
સાચી.

પાઠ ૪૨ મો.

તપાસ(ના) તજવીજ.
જવાહિર(ના) એકજા

તનું રતન-

દરખારના)રાજકચેરી

ઝાડો(ના)તપાસજડતી
સાક્ષી (ના) શહેદ.
અસર (ના) લાગણી.

ફેર (ના) તફાવત,
ફકીર (ના) સાંઈ.

ખોડું (વિ) લંગડું.
સાંઈ (ના) ફકીર.

મેર (ના) બાળુ.
લાઈચુંછે(કિ)નાંખ્યુંછે

ધારીધારીને(ક) તાકી
તાકાંને.

પારખી(ક) ઓળખી.
હોડા (કિ) ચાલો.

ડાહાપણ(ના)પતરાજી
કશું (વિ) કુંઘપણ.

પાઠ ૪૩ મો.

જાડુગર(ના)મંતરજંતર
નો જાણનાર; ધુતારો.

શાખાશી (ના) માન.
અનુમાન(ના)કલ્પના

સજા (ના) શિક્ષા.
રમૂજ (ના) ગમત.

અચંચો (ના) નવાઈ.
ગમ (ના) બાળુ.

આછુ (વિ) થોડું.
લંગડું (વિ) પગે લુલું.

અમણી(કૃ) બાઝતો.	અપળ(વિ) હેંશિઆર.	ગુણવાળી(ના) ફાયદો
સમજવાનું(કૃ) અફલ	ઠરેલ (વિ) ખસી ન	વાળી.
લેવાની.	જાય એવા.	શીંગાળી (વિ) શીંગડા
ચિત્ર (ના) ધ્યાન.	ધીમો (વિ) ટાઢો; ડુંડો.	વાળી.
પાઠ ૪૪ મો.	જન્મારો(ના) જન્દગા-	ખડ (ના) ધાસ.
આકડો(ના)આકડાના	ની; અવતાર.	પગાળી(વિ)પગવાળી.
કુલનું ઝાડ.	ધજ્યો (કિ) ખનાબ્યો	આકાર(ના)ઘાટ;ડોળ.
મળતાં (કૃ) સરખાં.	ઠોકરાયકિ)ઠોકરેખાય.	આંચળ (ના) ધાન,
જીદાં(વિ)નહીં મળતાં.	ભરવાડ (ના)પેટાં અ-	ફાટ (ના) ચીરો,
ફાટ (ના) ચારો.	રાવનાર.	રૂપાળો (વિ) શોભતો.
છેક (અ)મહુ; ધણી.	ઉન(ના) પેટાનાખાલ	બાળો (કિ) જીવો.
ડુંગરા(ના) ઊંચાટેકરા.	ખિસ્તી (ના) વિશ્વાસી	વાળ (ના) ખાસ.
અડે (કિ) અડકે.	વેપાર (ના) રોજગાર	ગોવાળ (ના) ગાયનો
ઊંટ મેલેઆકડો= ઊંટ	લાખો (વિ) હજારો,	ચરાવનાર.
આકડાનાઝાડને ખા	ઉપજેછે(કિ)પેદાયાયછે	સંભાળ (ના) બરદાસ.
ય નહીં.	કામળ (ના) ચુમાળા.	બાલુ (વિ) સાફ.
ખકરી મેલકાંકરો=ખ-	કામળી (ના) નાના	ખીર(ના) મોળો કુધ.
કરી કાંકરાને ખાય	ચુમાળા.	પાક.
નહીં.	ડુંક (ના) ગરમી.	થાક(ના)મેહનત;અમ.
સાંભરવું(કૃ)પાદઆવ	ખકાઈ(કૃ) રૂંધાઈ.	ઠરે (કિ)અંધાઈ જાય.
પાઠ ૪૫ મો. પુ	નિમાળા (ના) ખાલ.	ઉપજે (કિ) થાય.
મેઠાં (ના) પેટાં.	પાઠ ૪૬ મો.	ડુંડ (ના) ટાઢક; ડુંડક.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૮).

ફાયદો કરે એવી શીંગડાવાળી ગાય પાણી પીને ધાસ ખાય છે; એનો ઘાટ કેવો સારો છે તેને ચાર પગ ને ચાર આંચળ

છે. (૧). તેના પગની ખરીમાં ચીરો છે તેને તેનો આકાર સા-
રો છે તે જાણો; તેના પૂછડાને છેડે બાજનો ગુચ્છો છે ને રોજ
રોજ ગોવાળીઓ તેની ખરદાસ લેછે. (૨). કોઈ વખત ઘેઠી
હાય તારે હોઠ હલાવ્યા કરે છે તેમાં કોઈ કાળી હાય છે કોઈ
ચોળી હાય છે, તેમ કોઈ રાતી હાય છે; દોહોતી વખતે તેનું
દુધ સાફ દેખાય છે ને તે દુધનાં દહીં માખણ ને ધી ધાય
છે. (૩). વળી દુધના પેડા ખરફી ને દુધપાક બને છે, ને ખીર
ખાતાં મહેનત પડતી નથી તે પણ દુધની ધાય છે; વળી બા-
સુદી ને શિખંડ પણ દુધનાં ધાય છે, તે પેઠમાં દૂરે છે તારે
ઘણી ઠંડક ધાય છે. (૪).

પાઠ ૪૭ મો.
ગરમ(વિ)ઉતના; ગર-
મી રેહે એવા.
ઘટ (વિ) જાડા.
ગોકળગાય (ના) એક
જાતનો ધીમો ચાલ
નાર જીવડો.
લાચાર(વિ) કુંગાળ.
ફંવાટાં(ના)ઝીણાખાન
હેરાન(વિ)કાયર.
ગરદન (ના) ડોક.
જાપડે(કિ)જટકે.
રક્ષણ(ના)સંભાળ.
ફુંફળા (વિ) ગરમી-
વાળા. ગરમ.

શંખલા(ના) છીપાણી-
માંનો જીવડો.
અવતરે(કિ)જન્મે.
નરી(વિ)કૂકત,એખલી
સુષાળી(વિ) નરમ;ના-
જીવડ.
ગજઆણી(ના)ગજ-
પનાનું રેશમી લુગડું.
કિનખાખ(ના) કસખ-
ના છુટ્ટાવાળુ લુગડું.
ઉઘાડું(વિ)ખુલ્લું.
કોમળ (વિ) કુમળું.
સાફ(વિ) સ્વચ્છ.

પાઠ ૪૮ મો.
ગાજવીજ(ના)ગડગડા

ટ ને વીજળી.
વેગ (ના) જોરસો.
વાયુ(ના)વા, પવન.
મોજા (ના) જીવાળના
પાણીના ફોણવાળા
ખડકા.
ઝમકારો(ના)ઝમકારો
કકારો(ના)અકળામણ
મુદ્દલ(વિ)પીલકુલ.
ધારે(વિ)પીયામાણું.
ગડગડાર(ના)અવાજ.
કડાકા(ના) મોટા અ-
વાજ.
અધધધ(અ)અરેઅરે
સુડી(ના)ઝરઝરઝરઝર

વરસાદ આબ્યાકરે તે
 પલળીયું (કિ) બીના
 ઈયું.
 ફોરાં(ના)જાંટા.
 આપટ્ટુ(ના)થોડીવાર વ-
 રસાદ આવીને રહી
 જાય તે.
 સોંસરી(વિ)પાધરી.
 અથડાય(કિ) અફળાય
 ધડાડા(ના)અવાજ.
 ગર્જના(ના)ગડગડાટ.
 પાઠ ૪૯ મો.
 સાચ(ના)સાચુમાલવું.
 શીખામણ(ના)ખાંચ;
 ફાયદાની વાત.
 વચન(ના)વેણ, સુકન.
 આંચ(ના)એમ, ઝાળ
 વધતુઆછું (વિ)કમી
 જાસ્તી.
 સ્વાદ(ના)રસ, ચરસ.
 મીઠુમરચુ(ના)ઉમેરો.
 બબરાવાંને (કૃ)નાંખી
 ને, મેળવીને.
 હથેલી(ના)મનથી.
 સાંભળતી(કૃ)પાદઆ-
 વતી, ફોમ આવતી.

ભાવ(ના)હૃદય.
 મસ્કરી(ના)મજક.
 પૂરો(વિ)પક્ષો.
 બંધાવું(કિ) કબુલ થ-
 વું સહી થવું.
 ફલાણું(વિ)ગમે તે; હ-
 રેક.
 તોડ્યું(કિ) નહી પાળ્યું.
 બગાડ(ના)નુકશાન.
 માર(ના)સજા, શિક્ષા-
 ના સપાટા.
 પરતાવો(ના)મેદ.
 સંભાળી(કૃ)સાચવી.
 સાચાખોજા(વિ)ખરો
 ખોજા.
 સામી(વિ)કલટી.
 માયા(ના)હેત.
 સંતારે(કિ) છુપાવે.
 આસામી(ના)માણસ
 નુકશાન(ના)હાણી.
 સાચને ન લાગે આં-
 ચ=સાચાને કશાભા
 લાગતો નથી.
 પાઠ ૫૦ મો.
 દોડાદોડ(ના)દોડધામ;
 ના સભાગ.

બુમેબુમ(ના)વાંટેધાંટા
 ઉપાય(ના)જલાજ.
 મસળી(કૃ)ચોળી.
 આજોટવું(કિ) ગોજાંટ
 ખાવા.
 શેતરંજી(ના)પાથરવા-
 નું શોખિતું ખિછાનું.
 લપેટી(કૃ)વીટાળી.
 ઓલવી(ના)બુઝાવી.
 સહીસલામત(ના)ક્ષેમ
 કુશળ.
 પોસો(ના)ખોમો.
 રમોઘ(ના)રાંધવાનું.
 પેણા(ના)તળવાનું લો-
 ઠાનું વાસણ.
 સાવચેતી (ના) હેંશિ-
 આરી.
 માટી (ના) મટોડી.
 પાઠ ૧૧ મો.
 નાળચુ(ના) નળી.
 આંકળી ફાંકળી (વિ)
 ગબરાયલી.
 લક્ષણ(ના)ચુણ, ટેવ.
 બીક (ના) ડર.
 બીજવે(કિ)બીનાજો.
 ધીમેધીમે(અ)હળવેહ-

જવે.

જ્યુગતી (ના) તદબીર.
અણુગમતું (કૃ) નાપસંદ
ધંચ્છા (ના) મરજી.
ધશારત (ના) નિશાની,
રીસ (ના) ગુસ્સો.
ગણુકારે (કિ) પતકરે.
અકૂળિ (કિ) ડોકે.
કૂળ (ના) કુદકો.
બીની (કિ) બીધી.
અચંબો (ના) નવાઈ.
ચોપાસ (અ) ચારે બા
જી; ઓગરદમ.

પાઠ પર મો.

વેગળી (અ) આધી.
નજીક (અ) પાસે.
હિંમત (ના) ધીરજ.
જેનપણ (ના) સહીપણ
લાડે (કિ) ગેલ કરે.
પરગામના પારકેગામ
સાદ (ના) અવાજ.
લાડીને (કૃ) ગેલકરીને
વહાલ (ના) પ્યાર; હેત
ઉપકાર (ના) પાડ; ચુણ
માયા (ના) હેત; પ્રિતી.
સેબારે (કિ) યાદકરે.

બદલો (ના) પાડ.

પાઠ પડ મો.

શાઉડી (ના) સિસોળી
આંના પીછાનું જન
વર.

સિસોળી આં (ના) શાઉ
ડીનાં પીછાં.

સાદાં (વિ) ચિત્રવગરનાં
ભાર (ના) બોળ.

ધોરેવું (વિ) ગળામાંથી
સાદ કહાડવો; ઊંઘવું

દર (ના) નાનુ બાકુ, આ
ડો.

વિઆય (કિ) જાણે.
રૂવાં (ના) ઝીણાખાવ.

અણીદાર (વિ) અણી-
વાળું.

સફેદ (વિ) ધોળી.
બુકું (વિ) અણીવગરનું.

રીસેબરાય = ગુસ્સેચાય
હયિયારે (ના) ઓજાર.

તીર (ના) વાંકુ ફેકીને
મારવાનું હયિઆર-

અધ (વિ) અડધા,
બુંડ (ના) કુફર.

કળી (ના) બીટ્યાવગર

નાં કુલ.

ગરબડ (ના) તોફાન.
છાનીમાની (વિ) મુગી
મુગી.

પાઠ પડ મો.

પ્રથવીનાના ચારે અડની
ધરતી; આબુજગત.

પ્રદક્ષિણા (ના) આસ
પાસગોળકરીવળવું તે.

નજર (ના) નિધા; દ્રષ્ટી.
અપટ્ટી (વિ) એક પાસે

બેઠેલી.
આધારે (ના) ટેકો.

અધર (વિ) અતર્જ.
ઝડપ (ના) ઊતાવળ.

સ્થિર (વિ) હાલે ચાલે
નહી તે.

સદા (અ) રોજ.
ફેરો (ના) ચક્કર.

ફલાક (ના) અઢીધડી.
ઓવીસકલાક-સાઠધડી

(દહાડો ને રાત).
પાસ (ના) બાજુ.

ધંધો (ના) રોજ ગાર.
પાઠ પડ મો.

નકશો (ના) ધરગામ

કે દેશનો ચિત્રેસો ન.

મુનો.

સમુદ્ર (ના) દરિઓ.

ઉત્તર (ના) ઉપલીદિશા

દક્ષિણ (ના) નીચલી

દિશા.

પૂર્વ (ના) ઉગમણીદિશા

પશ્ચિમ (ના) આયમ-

ણી દિશા.

હાડુ (ના) હાડવો.

ધરતી (ના) જમીન.

ખંડ (ના) જમીનના

મોટા ભાગો.

દિશા (ના) પાશુ; પાસુ.

ઉગમણ (ના) પૂર્વદિશા

આયમણ (ના) પશ્ચિ-

મ દિશા.

નક્ષી (અ) અચિત્ત.

વાંસો (ના) પીડ; ખરડો.

નસુનો (ન) મુકાબલો.

ભુગોળ (ના) પ્રથવીનો

ગોળો.

પાઠ ૫૬ મો.

મથાળુ (ના) ઉપલું પાસુ.

કડકા (ના) બાગ.

આશ્વિલિઆ (ના) પ્ર

ચ્વી ઉપર સૌથી મોટો

ખેટ.

ખેટ (ના) ટાપુ.

વળગેલા (કૃ) જોડાયલા.

અળગો (વિ) અલાયલો.

મધ્ય (વિ) વચલા.

છેડો (ના) નાકુ.

પાઠ ૫૭ મો.

સ્તુતિ (ના) પ્રાર્થના;

અંદગા.

નિર્ધન (વિ) ગરીબ.

અપશિસ (ના) ખેટ.

સમર્થ (વિ) જોરાવર.

અધિક (વિ) વધારે.

યોગ્ય (વિ) લાયક.

જગજીવન (ના) જગત-

નો જીવાડનાર ધણી.

નીતિ (ના) સારી રીત;

સારી વર્તણુંક.

નાસરૂં (કિ) નીકળું.

ફુગ્ગિઓ (વિ) હેરાન.

મુગ્ગને (સ) મને.

સરજનહાર (ના) પેદા

કરનાર (ધર્મર).

બન્ને (કિ) બટકે.

અંન (ના) અનાજ.

કીર્તિ (ના) મહિમા.

પ્રકાશ (ના) ચળકાટ.

ભારી (વિ) જાણ.

ફોપટ (વિ) નકામું.

ઠામ ((ના) ઠેકાણું.

જશ (ના) શાન્તાશી; માન

બકિા (ના) સેવા; પ્રાર્થના

સંગ (ના) સંગત; સાથે.

સદાએ (અ) રોજ.

યાપ (કિ) આપ; સ્થાપ.

સંકટ (ના) દુઃખ; કષ્ટ.

(કવિતાની સમજૂતી). (હ).

જ્યારે હું શહેરના બજાર બહાર ફરવાને નીકળું છઉં, ત્યારે ધણી ગરીબ માણસો મારી નજરે પડે છે અને આખી પ્રથવીના ભોકો દુઃખી માલમ પડે છે. (૧). સૃષ્ટિ પેદા કરનાર જો-

રાવર મધર મને જોજો બેઠો કરે છે, તે બંધાનો પાડ હું શી રીતે વાળી શકીશ । (૨). ઘણા ગરીબ લોકો બુખને બીધે ઘેર ઘેર ભટક્યા કરે છે. પણ જોઈએ તે કરતાં વધારે હે જગતના જીવાડનાર ધણી તે મને એન આપ્યુંછે. (૩).

પૃથ્વી પાણી ને આસમાન એમાં તારોજ મહિમા ચાલે છે, હું જ્યાં જોઈ ત્યાં તારું બારે જોર છે, ને તારાં વગર કોઈ પણ આલી ટુકાણું માલમ પડતું નથી. (૧). હે પ્રભુ તારા જથ મોટા છે (મહુ તેં સારા કામો કીધાં છે), હું તારું ભજન રોજ કંઈ એમ મને બુદ્ધિ આપ; હું હંમેશાં સારી ચાલથી ચાલું એમ કરે. ને સઘળાં દુઃખને તું મટાડી નાંખ. (૨).

પાઠ પદ મો.
મામલતદાર(ના)તાલુ-
કાની જમાબંધી ઉ-
ધરાવનાર, બીજા વ-
ર્ગનાં માજીસ્ટ્રેટ.
પહેરો (ના) ચોકી.
કચેરી(ના)રાજદરવાર
વહે(ના) કાણું, છિદ્ર.
ઠલવઈ(કુ)આલી યઈ.
વારેઘડીએ=હરવખત.
માયાકુટ(ના)અડચણ
ફેરવવી(ક્રિ)એચીનીચી
કરવી.
અભણયું(વિ)અતરાપી
નોંધી(નૃ)જામી, ગણી.

કામની(ના)ખપની.
શુભાર (ના) આસરો.
ખખર(ના)સમાચાર.
પાઠ પદ મો.
સાહેબ(ના)ટોપીવાળો;
ગોરો અમલદાર.
પણે (અ) પાંદાં.
ખૂન(ના)હથી આરથી
કે જર દીધાથી કોઈ-
ની હત્યા કરવી તે.
ગીતા (ના) ધર્મની
ચોપડી.
તકરાર (ના) રગઝક.
અપમાન (ના) ગેર
આચરું.

વોળકા (ના) અમદા-
વાદ જીલ્લામાં એક
કરખો છે.
પરગણું(ના) તાલુકો.
સીમ(ના) હદ; સીમા.
ટુંટો (ના) ઝઘડો.
ઈહાં (અ) આંહાં.
સાલ (ના) વરસ.
નીકાળ (ના) તોડ.
કારકુન (ના) ગેહતો.
છેવટે (અ) આખરે.
પ્રમ ગાંવએ ભ કરકોઈ
ખમનકે ઉદરસે ગીતા
લાવે=તમે ગામમાં
જાહેને કોઈ બાહ્ય-

છાને ત્યાંથી એક ઘ-
 મની ચોપડી લાવે.
 બહુત અછા સાહેબ=
 બહુ સાહે સાહેબ.
 હરયા(કિ)દાંત કાઢ્યા.
 ઠપકો(ના) દોષ.
 પાઠ ૬૦ મો.
 એકાકાર(વિ) એકમેક;
 સરખી.
 લોટણ(વિ)ગોલાંટ ખા-
 ય એવા.
 શોક(ના)દલગીરી.
 ચાહુ(વિ)નડા ગળાનું
 કલગીદાર(વિ) કલગા
 વાળી; તોગાળી.
 શિરાજી(વિ)કલગીદાર
 ટોપી વાળું.
 લક્ષી(વિ) મોરની પેઠે
 કળા કરી નાચનારું.
 થરથરી(વિ)થરથર પુ
 ન્યા કરે એવું.
 ગિરેઆબ(વિ) ગોલાંટ
 ખાતું.
 નંગત્રી(વિ) રાની.
 આસમાની(વિ)બુરું.
 ચળકતા(વિ)ઝળકતા.

લિસોટા(ના) કાપા.
 કળા(ના)પાંખપોહાળી
 કરીને નાચવું તે.
 ગરદન(ના) ડોક.
 ખીલિલી(કૃ) પોહાળી
 થયતી.
 રણિયાગણું(વિ)શાભા-
 વંતું.
 ન્નેડો(ના) સાથી.
 ગોતાં(ના) ગોલાંટ.
 ગુલાટ(ના)ગોલાંટીઆં
 લોટી(કૃ)ગોલાંટ ખાઈ.
 ઝૂલવે(કિ) મેટું કરે.
 ઝૂડાળું(ના) ગોળ ચક-
 રતું.
 ડોક(ના)ગળે.
 પાઠ ૬૧ મો.
 અંગ(ના)થરીરનાભા-
 ગ; થરીર.
 ખોપરી(ના) માથાનું
 તાલકું.
 મગજ(ના)ખોપરીમાં-
 હેનો ભાગ.
 થોભા(ના) થોભીના
 ગુચ્છા.
 ટટાર(વિ) સીધુ.

તાળવું(ના)મગજ આ-
 ગળનો ભાગ.
 ખોચી(ના) ગરદન.
 આંચ(ના)નુકશાન.
 હડપચી(ના)દાઢી આ-
 ગળની જગો.
 મીચાય(કિ)વીચાય.
 ખાળી(કૃ) અટકાવી.
 ભમરે(ના)આંખનીકિ-
 પરનાકમાનદારઆલ
 નસકોરે(ના) નાકનાં
 બે કાણાં.
 પાઠ ૬૨ મો.
 ફેકસું(ના)થાસ લેવા-
 ની નળી.
 રાક્ષી(ના) કચડવાના
 કે ફાડી ખાવાના બે-
 વડા દાંત.
 તાળવું(ના)મગજ આ-
 ગળનો ભાગ.
 ડાચુ(ના) જડણું.
 દાઢો(ના)પાછળના બે-
 વડા દાંત.
 ફાડવું(કિ)કરેડી ખાવું
 લાળી(ના)નીગળતુંથુક.
 કોઠો(ના)પેટ તથા વાં-

સા નીચેનો ભાગ.
 બળવેછે (કિ) કરેછે.
 શ્વાસ (ના) દમ.
 વાચા (ના) બોલવું.
 ઇંદ્રિયો (ના) શરીરની
 ભાગો, (આંખ, કાન,
 નાક, જીભનેચામડી)
 પાઠ ૬૩ મો.
 ખીડ (ના) ધાસ ઉ-
 ગેલી જગ્યા.
 નધણીઆતું(વિ) મા-
 લીક વગરનું.
 ગંજી (ના) મોટોઢગલો.
 કાલાવાલા (ના) ખુ-
 શામત.
 તરણું (ના) તખ્તું.
 સરખું(વિ)પણ; જેવું

નિરાશ (વિ) નાઉમેદ
 આશાભંગ.
 નીચ (વિ) હલકો.
 અદેખો(વિ)કીનાવાળો
 અદેખાઈ (ના) કીનો.
 જોડી કઢિલી (કૃ) બ-
 નાવટની.
 વાવરવા (કૃ)વાપરવા.
 સાચવવા(કૃ)સંભાળવા
 હક(ના) દાવોઅજ્ઞયાર
 સરખો (વિ) બરાબર.
 બળવું (કિ) દાઝવું.
 પાઠ ૬૪ મો.
 કુર (વિ) ધાતકી.
 સોગત(ના)કસમ;સમ.
 ઊપદેશ (ના) બોધ.
 મુકત (ના) સરાંકામ.

હરી (ના) પરમેશ્વર.
 પ્રતાપ(ના)જોર;ઝહેર
 વચ્ચ (ના) લુગડાં.
 જન (ના) માણસ.
 ખુલ્લે (વિ) ઉધાડે.
 નવરંગ=તરેહ તરેહના
 રંગના.
 કંગાલ (વિ) ગરીબ
 નાચાર.
 બિછાનું (ના)પાયરાણું.
 વય (ના) ઉંમર.
 વચન(ના)શબ્દ, મુકન.
 જુઠા (વિ) ખોટા.
 મુખ (ના) મોઢું.
 વદે (કિ) બોલે.
 દીસે (કિ) દેખાય.
 ડર (ના) બીક; ધાક

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૦).

ધણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રઝળતા), તેમને હું ઉધાડે
 શરીર જોઈ છૂં, પણ મને તો સઘળા શરીર પર પેહેરવાનાં જ.
 ત જાતનાં લુગડાં મળેછે. (૧). કેટલાક ગરીબ નાચારોને રેહે-
 વાનાં ઘરબાર મળતાં નથી. પણ મને તો રેહેવાને સાઈં ઘરછે
 અને મુતાને સારી પયારી છે. (૨). ખીજ કેટલાક માણસો નાની
 ઉંમર થકી માંમાંથી નહારા શબ્દ બોલતાં શીખેછે, તેઓ જાંડ.
 ખોટા કસમ ખાય છે એવા તે પાપી માણસો માલમ પડેછે.

(૭). મને શીખામણ થકી સારો અક્કલ આવી, એ પરમેશ્વરની મારા ઉપર મહેર છે; માટે હવે હું બીહીને સારાં કામજ કરું, કે તેથી તે પરમેશ્વર મારા ઉપર ખુશી રહે. (૪).

પાઠ ૬૫ મો.
સિકા (ના) મેહોરો;
છાપ.
નરદમ (વિ) બીલકુલ;
તમામ.
વળાં (ના) મુંઝળાં.
બાષા (ના) માત્રી; લિપિ
અડી (ના) સિકા પા-
ડવાનો સંચો.
તળીઈ (ના) નીચેનો
ભાગ.
ભિગી (કૃ) મેમવો.
ઉપયોગ (ના) અપ.
નર્થા (વિ) એકલા; ફકત
ગણા (ના) ગાંગડા.
અડક (ના) જમીન કે
પાણીમાં ઢંકાયેલા
મજબુત પથરા.
શાબિતી (વિ) શાબાંતી
તોલ (ના) વજન.
હિસ્સે (ના) ભાગે.
મજબે (કિ) ભેજે.

છપાય (કિ) છાપ પડે.
પાઠ ૬૬ મો.
ચાલ (ના) ધારો.
ગાંડાઈ (ના) નાદાની.
કુંઠી (ના) ડોકની સો-
નાની સાંકળી.
શિયાજો (ના) ટાઢની
મોસમ.
ચોમાસુ (ના) વરસા
દની મોસમ.
ઉનાળો (ના) તાપની
મોસમ.
નાત (ના) જમણવાર.
પુછી (ના) મજબુતી.
ઊંજળાં (વિ) એએલાં.
જરૂરીયાત (વિ) અપના
પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત.
વાવરતાં (કૃ) વાપરતાં.
કરજ (ના) દેવું.
મૂરખાઈ (ના) બેવકુફી.
નખળાં (વિ) કમજોર.
ગેરફાયદા (ના) નુકસાન.

પાઠ ૬૭ મો.
ગંધક (ના) સળગી ઉઠે
એવો પીળા રંગનો
પદાર્થ.
હથિયાર (ના) એભાર.
બરતર (ના) રસ ગા-
ળીને કરેલી અનાવ.
ટનું લોટું.
ઘડતર (ના) ઘડીને ક-
રેલી અનાવટનું લોટું.
પોલાદ (ના) ખરેલોટું.
મજેલું (ક) બાજેલું.
તપાવી (કૃ) ગરમ કરી.
શુના (વિ) અસજના.
કાળમાં (ના) વખતમાં
કાંસુ (ના) એકજાતની
ખરડ ધાતુ.
ભેળ (ના) મેળવણી.
સોંધું (વિ) સસ્તું.
તોલો (ના) ડર વાલ.
પૈસા (ના) દોડીઆં.
લોસો (વિ) સાફ.

હુપયોગી(વિ) અપની
ધમરકૃપા(ના)પરમેષ્ઠ
રની મેહેરઆની.
ઓગળી(ક) રસ યષ્ઠ.
ફેરે(કિ)અંધાઈ જા
યછે.
સખત(વિ)મજબુત.
બરડ(વિ) ભાંગી જાય
એવું.
કઠાયા(ના)છાછર, પેણા
હોદાની તાવડી.
સામાન (ના) ઓળો.
પાઠ ૬૮ મો.
કાટલાં(ના) તોળવાનાં
ઓળર.
ખાંડી (ના) વીસમણ
વજનનો ઓળો.
માયુ(ના)પરમાણું.
મેડીઝી (ના) ૩૨ મણ
વજનનો ઓળો.
અધોળ(ના)સાડાચાર
ટાંક; અડધેસાભાર.
કુળશી (ના) સોળમણ
વજનનો ઓળો.
નવટાંક(ના)પાંચરૂપી-
આભાર, (૬ ટાંક).

ગજ (ના) ૨૪ તસુ.
તોલબંધ(વિ) તોળીને.
બરતબંધ(વિ)બરીને.
પ્રકાર (ના) જાત.
અધશેરો(ના)અરેરો.
હરકત(ના)અડચણ.
હારો(ના) સાતમણનો
ઓળો.
ભાર (ના) ૨૪ મણનો
ઓળો.
રતી (ના) છ ઓળા.
વાલ (ના) ત્રણ રતી.
ગદિયાણો(ના)૧૬વાલ
ચણાઈ (ના) યુજ.
પાઠ ૬૯ મો.
મણિકો (ના)મણમાય
એવું વાસણ.
તસુ(ના) બે આંગળ;
વીધાં(ના) ૨૦ વસાનું
બરત.
વીશવાશી(ના)કાઠી;વ-
સાનો વીસમો ભાગ.
વામ (ના) ૬ હાથ.
વગેરે (અ) શિવાય.
પ્રવાહી(વિ)પાણી ને-
વા; નરમ.

પદાર્થો (ના) ઓળો.
શરીઓ (ના) શરમાંચ
એવું વાસણ.
માથાકૂટ (ના)કડાકૂટ.
કુટ(ના)સુધારાઅડધો
ગજ; બાર ઇંચ.
એકર(ના)૪૮૪૦ચોર-
સવાર.
અંત (ના) તફાવત.
અસલ(અ)અગાઉ.
મૈત્ર(ના) પર ૮૦ કુટ.
ધંધાદારી (ના) વેપાર
કરનાર.
ધરાક(ના)સોદો ખરીદ
કરનાર.
દંડાય(કિ)શિક્ષા થાય
પાઠ ૭૦ મો.
વિવેક (ના) સલૂક.
મરજદા(ના) અંદબ,
અંદાળો.
તોહડાઈ(ના)હજકાઈ.
નાનપણ(ના)મચપણ
સલુકાઈ(ના)મરજદા.
ઓળખીતો(વિ)જાણી
તો પીછાનવાળો.
અંદબ(ના)અંદાળો.

વરતવું(કિ)ચાલવું.
 નમવું(કિ)વાંકા વળવું.
 નમસ્કારે (ના) નમવું.
 જોગોપાળ(ના)જીહાર.
 જીહારે(ના)જોગોપાળ.
 પટેલ(ના) ગામનો ઉ-
 પરી.
 અરસપરસ(અ)સામ
 સામા;એક બાજીને.
 ધારો (ના) ચાલ; રી-
 વાજ.

પાઠ ૭૨ મો.

ચેષ્ટા (ના) મજક.
 વિવેક (વિ) સલુકાઈ-
 વાળા.
 અવિવેકી(વિ)સલુકાઈ
 વગરના.
 સરત (ના) ધ્યાન.
 કૃષ્ણાં (ના) શેરી.
 લખોટ (ના) મંજે-
 મનસખો(ના)વિચાર.
 કાઝડી(ના) વાંસાની
 નીચે ધોચવાનો પો-
 તીઆનો છેડો.
 ધમકાબ્યા(કિ)ધાકદી-
 ઘો; ધમકી આપી.

વાર્ધા (કિ) અટકાયા.
 પાઠ ૭૨ મો.
 નીવડ્યો(કિ) નીકળ્યો.
 ત્રવાડી(ના)એક જાત-
 ની અટક-ઓઆત
 અવકાર(ના) આદર-
 ભાવ; આદરમાન.
 ધનભાગ્ય=મોટુંનસીમ
 પગલાં(ના)ડગલાં; કદ-
 મજ(સ)મુજ; હું. [મ
 આંગણાં(ના)પારણા
 વળાવવા(કૃ)વદાયકરવા
 સોમતો(ના) સાથી.
 રીતભાત(ના)રીત;ચા-
 લચલગત.

પાઠ ૭૩ મો.

કકલાણ(ના)મુમસોર.
 માંડમાં (વિ)મોડે સા-
 ચે; ખાલી ખાલી.
 કઠણ (વિ) મુશીમત.
 હાંક (ના) બમ.
 રજ (ના) પરવાનગી.
 બાપ તેવા બેટા=જેવા
 બાપ તેવા દીકરા.
 વડ તેવા ટેટા=જેવા
 વડ તેવાં તેના કુળ.

કાવકાઈ(ના)કાલાપણ
 પાઠ ૭૪ મો.
 પાથગણું(ના)મિછાનું.
 લોટો(ના) કળશીઓ.
 કુંસાર(ના)નાબસી.
 મોટોજોટો (વિ) નાના
 મોટા કંકડા બરડીને.
 બરડીને(કૃ)કચડીને.
 મિચ્યા (કિ) છાતીએ
 બાઝ્યા.
 અપર અંતર (ના) સ-
 માચાર.
 માંદો (વિ) કાહેલી.
 શરમાઈ(કૃ)જન્મવાઈ.
 પાઠ ૭૫ મો.

મિત્રાચારી(ના)દોસ્તી.
 કુશળતા(ના)સુખકારી.
 કર (ના) હાથ.
 આગમન (વિ) આ-
 વવાનું.
 મગ્ન (વિ) ખુશી.
 સહિત (અ) સાથે.
 પુંડિત (ના) વિદ્વાન.
 મિત્રો (ના) દોસ્તદાર.
 વદે (ના) બેસે.
 મધુરી (વિ) મીઠી.

ઉચ્ચાર(ના)વેણ, શબ્દ
રોરો (ના) રડ રડ.
ખાથ(ના) જાથનું છા
તી સાથનું દખાણ.
બત્રિણે (ના) બાધનો
છોકરો.
બેહરો(વિ) કાંને સાંબ-
જે નહી તે.
મુંગો (વિ) માંડે બાલે
નહી તે.
પાઠ ૮૯ મો.
આસનાવાસનાં(ના)સે
વા ચાકરી.
સદગ્રહસ્થ (ના) સારા
માણસો.
કાળ(ના)ફિ કર. ધારકો.
ધશિરત(ના) નિશાની.
ઢોરે (ના) મૂરખ.
ચાળ(ના)ફારણ.
લોવા (કૃ) લુછવા.
-હૃદય(ના)અંતઃકરણ
પાઠ ૯૦ મો.
દશા (ના) હાલ.
અવતરે(કિ)જન્મ.
કંકો (ના) નાનો છોક-
રો.

ઉજડ(વિ)વસ્તી વગરે
નો, અવાગરો.
જન્મથી (ના) અવતરે
ત્યારથી.
ઉપયોગ (ના) અપ.
પાઠ ૯૧ મો.
અવસ્થા (ના) હાલ.
ગાયન (ના) રંગતાન.
ઝડપ(ના)ઉતાવળ.
સ્વાદ(ના) ચાખવું તે.
વાસ (ના) સુગંધ.
ગુલાબ, મોગરો (ના)
ખુશ્બોદાર ફૂલનાં
નામ.
અવગુણ(ના)નુકશાન.
નરસી (વિ) ખરાબ.
માર્ગે (ના) રસ્તે.
છુટકો (ના) નીકાલ.
પાઠ ૯૨ મો.
શિખરે(ના)ટોચ, ઉપ-
લો ભાગ.
જ્વાળામુખી(વિ)અળ-
તા મોનો.
ચમતકાર(ના)અચંબો.
પ્રણય (ના) ધર્મ.
બર્જિતવાન(ના) બર્જિત

કરનાર.
ક્ષેત્ર (ના) ખેતર.
ઝોગજેલો(કૃ)રસ થઈ
ગયલો.
ધડાકો (ના) મોટો અ
વાળો.
ધગધગતો(વિ)મહુ ઉ
નો ઉનો.
ચોતરફ(અ)ચારે બા-
જીએ.
સડસડ (વિ) દડદડ.
મોઘી(વિ)ચણીકિમતી.
દાલત (ના) માયાપુંજી.
આચરણ (ના) ચાલ.
લીસો (વિ) ટાઢો.
અસાન(વિ)મોળા;વ-
ગરે બાજોલા.
ધંધરો (વિ) દેવતાઈ.
ઉગરી (ક) બચી.
પાઠ ૯૩ મો.
ફેફ (ના) નીશા.
નિંદા (ના) અદ્યોષ.
ઉચરવું (કિ) બોલવું.
ભાંતિ (ના) વેહેમ.
કીર્તિવંત (વિ)આખર
દાર.

કરંત (કિ) કરવું.	આનારો માણસ.	નાત(ના)જાત, જાતના
રોષ (ના) યુરસો.	કળ્યા(ના)ફુવારીછોકરી	માણસો.
થિર (ના) માથુ.	નવ (અ) નહી.	ચેનો(કિ)સમજુલેઆ.
જગ (ના) જગત.	સોખત (ના) સંગત.	નર(ના)મરદ, ભાથડો.
કેફી(ના)નીચા કરનારો	રખે(અ)નહીતો, રખેને.	નાર (ના) બધરી.
લાજ (ના) આપડ.	મનુષ્ય (ના) માણસ.	જીવતર(ના)જીંદગાની
વિશ્વાસ(ના)ભરોસો.	બસની(વિ)ટેવ રાખ	ધિકાર(ના)તિરસ્કાર.
સોંપે (કિ) ધીરે.	નારો, બસનખોર.	વળગથે (કિ) બાઝથે.
કાજ(ના)કામ.	પસ્તાય (કિ) દહગીર	રેલ(ના)પાહારતાં અ-
ભંગી (ના) ભાંગ પી	થાય.	ઠી આવેલાં બરપૂર
નારો માણસ.	દોષ (ના) ઠપકો.	પાણી.
અફીણી(ના)અફીણ	લજવાય(કિ) શરમાય.	ખેજ(ના)રમત.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૩).

જે કેફી હોય છે તેની દુનિયામાં આપડ ગણાતી નથી; તે થી તેનો ભરોસો કરીને કોઈ તેને કામ સોંપતું નથી; જે માણસ ભાંગ પીએ છે અફીણ ખાય છે ને કેફ કરેછે, તેને કોઈ છોકરી પરણાવતું નથી. (૧) તેવા કેફીની સંગત કરતાં બધા માણસો બીએ છે, કે રખેને એની સંગત કરીશું તો લોકો આપણી બદખોઈ કરશે; કોઈ બીજે માણસ કોઈ વસ્તુ ઘરની ચોરી જાય, તો તેનો વેહમ કેફીને માથે આવે કે એણે લીધી હશે. (૨). કોઈ સાફ આપડદાર માણસ હોય. તો તરત તે કેફીનો ભરોસો કરતું નથી; માટે જે કોઈ માણસ કેફ કરવાની ટેવ પાડે છે તે પછી મનમાં ઘણો અફસોસ કરે છે કેમકે કેફ કરવાની ટેવ પડ્યા તો પછી જતી નથી. (૩) કેફી માણસ પોતાનો યુરસો બીજા ઉપર; કહાડે, ને પોતાને જે ખરામટેવ પડી હોય તેનો ઠપકો તેને મૂકે છે

જ્યાં એકલો બેઠો હોય ત્યાં શરમાય છે, ને પોતાની ન્યાતના કોઈ માણસો પોતાના જેવાં થાય તેવા ઈલાજ જોયા કરે છે. (૪). તે માટે તમે સધળા માણસો સમજી લેઓ, ને એવા કેફી માણસ સાથે તમે બોલો ચાલો નહીં; જે બહારી કેફીને પરણી હોય છે, તેના જીવવાને ધિક્કાર છે. (૫). કેફી વસ્તુ (ભાંગ, અફીણ, માત્રમ, પાડી, દારૂ) વગેરેની સંગત તમે કરો નહીં, નહીં તો તમારે ગળે તે બંધાશે; સાપ, કેફ, ને રેલના ચઢેલા પાણી, એ ત્રણ સાથે તમારે રમત કરવી નહીં, કેમકે (સાપ કરડે, કેફ ગળે બાંધે, ને પાણી છુટાડે.) (૬).

પાઠ ૯૪ મો.
સાબરી (ના) એકજ-
તની હરણી.
હાણ (ના) નુકશાન.
અવિચાર (ના) વ-
ગર વિચાર.
પડછાયો (ના) એજો.
નિહાણવું (કિ) જોવું.
વખોડવું (કિ) વગોવવું.
બરાવ (ના) શોભા;
દેખાવ.
ખડાઈ (ના) મોટાઈ.
લજવી (કિ) એજ લ-
ગાડી; શરમાવી
સુદસે (વિ) બીજકુલે.
શિકારી (વિ) શીકાર

કરનારાં.
એચતાણ (ના) એચા
એચ.
ધિકારતી(કૃ)તિરસ્કાર
ર કરતી.
સંકટ(ના)કુખ;આપદા
વખાણીખીચડીદાંતે
વળગે=જેની તારીફ
કરીએ તેથી માહું
થાય;(જેના વખાણ
કરીએ તે માથે ચઢી
જાય).
કાયદાવાળી=ગુણવળી
અવગણના (ના) તિ-
રસ્કાર; ધિક્કારે.
પાઠ ૯૫ મો.

સાર (ના) મતલબ.
નાન્યતર (ના) નપુશક;
નર પણ નહી ને
નારી પણ નહી.
તિરાહિત (વિ) ત્રીજો.
સર્વનામ (ના) નામને
ઠેકાણે વપરાતો શબ્દ.
એજખાવ(કિ)જણાય
અંદનધો (ના) સરડા-
ના જેવું બિયામાણું
જાનવર.
ધજન (ના) નિશાન.
એકવચન (ના) જેમાં
એકનીજ સંખ્યા મા-
લમ પડે તે શબ્દ.
અહુવચન (ના) જેમાં

એક કરતાં વધારે
સંખ્યા જણાય તે
શબ્દ વારંવાર એ(અ)
હર વખત.

અડચણ(ના) હરકત.
પાઠ ૯૬ મો.

પુરૂષ (ના) મરદ નર.
ની જાતી.

શબ્દસ (ના) માણસ.
આપ (સ) તમે ને ટું-
કાણે વાપરવાનો માન
જારેલો શબ્દ.

આસામી(ના)સખસ.
ચુરજી (ના) ઉરતાદ.

હલકો (વિ) ઉતરતો.
વહાણો (વિ) હેતેસરી.

મેંદેહ (ના) પેહેમ-
પાઠ ૯૭ મો.

તળી (ના) જોડાનું ત-
ળિએનું જાડું ચામડું

મીરજાઈ(વિ) પીશી-
રીના જેવા, પણ મે-

ટૂલી ચાંચનો.
ખાલું (ના) જોડાનું

ઉપલું ચામડું.
પિશીરી (વિ) ઉબી

ચાંચનો; પારસીસાઈ
નરી(ના) ઊંચીજાતનું
સાફ ચામડું.

ચંપળ (ના) ખાલું;
ચાંચ ને ખડાવગરનો
જોડો.

કાલખુત(ના) જોડામાં
ઠોકવાનું મોચીનું લા-
કડાનું એજાર.

સપાટ (ના) ચાંચ ત
થાખડાવગરનોજોડો.

આર (ના) સોય જેવું
કાણાકોચવાનું મોચી-
નું હથિઆર.

મુગલાઈ(વિ) વાળેલી
ચાંચનો ઊંચો એ-
ડીનો.

મોચી (ના) જોડા સી-
વનારો.

ચકતી (ના) ચામડા
ના ગોળ કકડા.

દખણી (વિ) સરખા
ખાતાને; દક્ષિણીનો
કોને પેહેરવાનો.

ગામડીઆ (વિ) એક
સરખા ખાતાના;

ગામડાના કોકોને પે-
હેરવાના.

પાઠ ૯૮ મો.
ઉચલાવલું (કિ) ફેરવી
નાંખવું.

પાળ (ના) કોરણ.
સુખતળી (ના) માઝર

મગનીશીંગ (ના) વિ-
લાયતી શીંગ.

અવળું (વિ) ઊંધું.
સવળું (વિ) ચત્ર.

કોર (ના) ખાત્રુ; પાળ.
ગાળા (ના) ઢીલી ચા-

મડાની વાધરી.
મેલ (ના) ધુગ કચરો

વગેરે.
અંખેરી (ક)ઝાપટી.

રેસણ (ના) બચાવ.
ઠોકર (ના) ટુસ.

પાઠ ૯૯ મો.
અશોક(ના)મુખ; ચેત.

પિંડ (ના) ગોળો.
ખીચ (અ) વચમાં.

કુદામ(ના)નઠારી જગો
કોચ (ના) કાદવ.

કાલા (ના) શરીર.

વાણી(ના)વેળા. શબ્દ.	મિત્રાઈ(ના) દોસ્તી.	એલ(ના) રમત.
પ્રથમ(અ) પેહેલાં.	મૂરખ(ના) એવકુર.	લડાલડી(ના)વઢાવઢી
પરણામ(ના)નમસ્કાર	ગમત(ના) રમૂઝ.	કપટ(ના) દગો.
ગંગાજળ(ના) ચાખુ	પરસ્પર(અ) અરસ-	સ્વારથ(ના)મતલબ.
પાણી.	પરસ.	સગાઈ(ના) સંબંધ.
શાંત(વિ) ધીમા.	કેક(ના) નીશા.	જોખમકારી(વિ) ધા-
સ્નેહ(ના) હેત; ચાર.	એલી(ફ) રમી.	સ્તી બરેલી.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૧)

વિદ્વાને વિદ્વાન બંને દોસ્તદારો મળે તો મોડેથી સારા સારા શબ્દ એલે, અને પેહેલાં એક બીજાને નમસ્કાર કરીને પાણી પાય; પછી પાન સોપારીની બીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પૂછે, પછી હાથ જોડીને કહે કે અહિઆં શા કારણે આપનું પધારવું થયું? પછી તે વાતચીત કરી સાંબળી ધીમા પડી હરખ બેર જુદા પડે, વિદ્વાને વિદ્વાનના અરસપરસના હેતથી તેમની દોસ્તીમાં તેમનું મન ખુશ રહેછે. (૧)

મૂરખે મૂરખા બંને દોસ્તદારો મળ્યા કે પેહેલાં તેઓ એક બીજાને ગાળા દઈ આનંદ પામશે, પછી એક બીજાને લાત મારી વાતચીતમાં મજાક મસ્કરી કરતા જશે; તેઓની દોસ્તીના કારણમાં તેઓ એક એકને નીશા કરાવશે. અને છેલ્લે રમત રમીને લડાઈ ટંટો કરી ઘેર જશે; એવા મૂરખ માણસ માંડે મીઠાશબ્દ એલે ને દીલમાં કપટ રાખે તેઓ મતલબ સુધીજ વળગી રહે, એવી જાનને નુકશાન બરેલી મૂરખ માણસની દોસ્તી જાણવી. (૨).

પાઠ ૭૬ મો.	૧ રક્ષણ(ના) બચાવ.	ધાસ(ના) દમ.
કરોડ(ના)પરડાની વ-	કુફો(ના)દમલેવાની	ઝાલર(ના)કોર-ઝુલતી
ચમાંનું બિલુ હાડકું.	ઢોથળી.	ચામડી.

પાર (ના) સુમાર.
 શક્તિ (ના) બળ.
 ટેરવું (ના) આંગળીનું
 દીવ્યદ્રુ.
 જગ્યા (ના) ઠેકાણું.
 ખોળી (કૃ) શાધી.
 સમુદ્ર (ના) દરિયા.
 બાહું (ના) નદીનો રે-
 તાળ કાંઠો.
 સેકડો (વિ) સો.
 વરસોવરસ(અહરસાલ
 પાઠ ૭૭ મો.
 મોતીઆ (ના) ચિવાળ.
 ઝેરથી (ના) માળેથી.
 પરશાળ (ના) ભાંય
 તળિયાની જમીન.
 વરાળ (ના) બાફ.
 મળસદ્ગ (ના) સહવાર.
 ટાઢક (ના) ડુંડક.
 તમાથો (ના) ખેલ.
 તાસક (ના) ઢાંકણું.
 ચત્રી (વિ) સવળી.
 જીપારીને(કૃ)જંચકીને
 દાઝી (કિ) બળી.
 પાઠ ૭૯ મો.
 ગમ (ના) સમજ.

ચુથી (કૃ) સોથી.
 વાંસે (અ) પાછળ.
 રજ (ના) રજકણ.
 છોડીઆં (ના) લોક-
 ડના છોડા.
 ટુંકીને (કૃ)ટુંક મારીને.
 ભડકો (ના) બળતું.
 મેથ (ના) કાજળ.
 પિઠીઆ (ના) ભાર-
 વટીઆ.
 ફારાં (ના)મોટા છાંટા.
 ફરફર(ના)ઝીણીછાંટી.
 પાઠ ૭૯ મો.
 વરસાદ (ના) મેઘ.
 આડુંઅવળું (અ) અ-
 હિઆં તહિઆં.
 અચરજ(ના) નવાઈ.
 ડુંધું (કિ) કેહેવાયું.
 ખેટા (ના) દાકરા.
 ધરતી (ના) જમીન.
 પાઠ ૮૦ મો.
 બગલું (ના) એક જ-
 તનું લાંબી ચાંચનું
 પક્ષી.
 તાલ (ના) મળ.
 ચિરોઈ (ના) સાંકડા

માંનું ઊંડું વાસણ.
 ટોળ(ના)મળકમશ્કરી
 નેતરું (ના) જમવાનું
 કેહેણ.
 છાછરી (વિ) પોહોળી,
 ઊડી નહી.
 ફાંફા(ના)ખોટીએહેનત
 ચપચપ(વિ) ઝડપથી.
 પરાણો (ના) પરદેશી
 ઉતરેલો.
 મળ (ના) લેહેજત.
 રસોઈ (ના) જમણ.
 ગમ (ના) ગુમ; બચ.
 તક (ના)વેળા,વખત.
 ચુકવી (કિ) ભુલાવી.
 આગ્રહ (ના)ખજાતકાર
 ટગરટગર(વિ) એકી
 નજરે.
 મલકાવીને(કૃ)હસીને.
 દાઝ(ના)ખજાપોગુસ્સો
 પાઠ ૧ મો.
 જીગારી(વિ)જીવાખોર.
 છોકલ (વિ) છોકલો.
 ખતા (ના) ઠોકર.
 બમેલ (કૃ) બાટકેલ.
 કપૂત(ના)નહારોછોકરો

ગોઠીઆ(ના)મળતિયા.	ઠોકરો(ના)ખતા; ઠેસ.	હાણુ (ના) નુકશાન.
મનખો(ના)જુંદગાની.	પિતા(ના)માપ; તાત.	વળગે (કિ) બાંધે.
જુગટું (ના) જૂગાર.	ગમાર(નાગામડીઆ.	સહી (અ) નફી.
છેલ(વિ)વરણાગીઆ.	પીટાય (કિ) ઝીકાય.	ફળ (ના) ફાયદો.
ફગાય (કિ) છેતરાય.	પોઠીઆ(ના)સાંઢીઆ.	વળગી (કુ) બાઝી.
	ફૂંડું યુ(ના)ખરાબચુણુ	એળે (વિ) ફાકટ.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૨).

ખેલેકેલો સેહેલાણી છોકરો ખતા ખાતને છેતરાય છે, તે જુએ રમનારાની સંગત કરે છે ને ઘણી ઠોકરો ખાય છે; જુતની પેઠે તે બટકે છે ને બાપ તેને નહારો છોકરો કહે છે, એવા ખીન સમજના ચાર મળતિયા હોય તે સોઢીઆની માફક મારે ખાય છે. (૧).

જુગાર રમવો એ ખરાબ ટેવ છે, એમાં ઘણા લોકને નુકશાન થાય છે. માણસને એ બાઝી પડે તો તેથી તે પાછો હડે નહી; જુગાર રમવો એ ખરાબ ટેવ છે એ નફી એમાં કાંઈપણ ફાયદો નથી; જે માણસ એને બાઝી રહ્યો તેનું જીવતર ફાકટ ગયું એમ જાણવું (એટલે એથી પૈસાની તથા આખરની ખરાબી થાય છે). (૨).

પાઠ ૮૨ મો.	વેહેમ (ના) શક.	ખોલ(ના)મખોલ; યુફી.
વણજરો(ના)પોઠી છ-	સગપણ(ના)સગાઈ.	બાઈબંધી(ના)દોસ્તી.
પરે અનાજ નાખી	કૂકુંબી (ના) પીતરાઈ.	પાઠ ૮૩ મો.
વેપાર કરનારો.	બાપદાદા(ના)ધરડાવ-	દોસ્ત (ના) બાઈબંધ.
પેઠી(ના)ઓલાદ.	રડા.	ઝાળો(વિ) નીખાલસ.
શિઆળ(ના)કોલહા જે	નંગલ(ના)વન; વગડો	ગોઠવું (વિ) ચેત પડવું.
વું. જનવર.	ઠીગણ(વિ) ખટકા.	પરાયું (વિ) પારફું.

સેતાઈ (ક) છુપાઈ.
 પધારજો (કિ) આવજો.
 રામરામ (ના) જીહાર.
 કુકડો (ના) મરધો. [વા.
 પસ્તાવા (ક) દલગીર થ-
 વહાલાં (વિ) ખારાં.
 ઝાઝો (વિ) બહુ,
 દિવસે (ના) દાહાડે.
 નવરાશ (ના) ધુરસદ.
 પાઠ ૮૪ મો.
 કરતુક (ના) કાવતરાં.
 મુદો (ના) સાળિતી.
 દાવો (ના) હક; સંબંધ.
 સંબંધ (ના) વળગણ.
 બરાડવા (ક) પોકારવા.
 છોડાવું (કિ) મૂકાવું.
 ચંડાળ (વિ) પાપી; કુષ્ટ.
 હુસ્મા (વિ) દોંગા.
 કાળુકર = મોં સતાડ.
 ખડો (ના) મરધીનું રે-
 હેકાણ.
 લાજ (ના) એમ; શરમ.
 ખોટ (વિ) ખરાબ.
 સ્વભાવ (ના) આશિયત
 સાર (ના) મતલબ.
 મતલબ (ના) સ્વાર્થ.

સાધવા (ક) પારપાડવા
 લાંબો (વિ) ઊંડો; ઘણો.
 પાઠ ૮૫ મો.
 ઉદાસ (વિ) દલગીર.
 સેતાપ (ના) કુઃખ.
 સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.
 છાનાંમાનાં (વિ) મૂઠો
 મૂઠો: ચુપકીથી.
 હવેલી (ના) ઊંચો બાં-
 ધણીનું ઘર.
 પાઈ (ના) એક પાઈ.
 ખટારત (વિ) લાયક.
 રણિઆમણો (વિ) શા-
 ભાવતો.
 થંડો (વિ) ટાઢો.
 શુંદર (વિ) સારાં.
 વીણી (ક) ચુંડી.
 પાઠ ૮૬ મો.
 ડોગી (ના) ઘરડી બાવ-
 ડી.
 સાળતાળા (વિ) સારાં;
 સારી પેઠે.
 ગમત (ના) રમૂઝ.
 અંધાપો (ના) આંધળા.
 પાણું.
 લાચાર (વિ) નાચાર.

વાળું (કિ) ધીરજ પમાડું
 મીચીને (ક) વીચીને.
 દસ્કત (ના) અક્ષર.
 મજેની (વિ) સારી.
 પાઠ ૮૭ મો.
 બાગ્યવાન (વિ) તસીખ
 વાળો.
 હાલ (ના) દશા; હવાલ.
 પીડા (ના) કુઃખ.
 મચ્છો (કિ) દુર થયો.
 શાખાશ (અ) ધન્ય છે.
 કરકરી (વિ) ખડખડરી
 ખાલી (ના) ઝઝણી.
 અંગારો (ના) ચલુગા-
 રો.
 દોઝે (કિ) બજે.
 ભુજતો (કિ) વીસરતો.
 પાઠ ૮૮ મો.
 કબુજત (ના) હા કહેવીતે
 ઊંતર (ના) જવાબ.
 વાળ્યો (કિ) દીવો.
 પુણાવું (કિ) હલાવું.
 પાંગોડું (ના) પગના ઘુટ-
 ણુ આગળનો ભાગ.
 ઉઠાડવા (ક) કબો કરવા
 માયાફોડ (ના) મેહેનત.

જાન્યુન દીવેલું હતું, તેથી તે ઉઘાડવાને તેણે ઘણું જોર કીધું, એટલે જોરથી તે ઉઘડતાં ઘણું ઉછળ્યું, ને ઘણો અવાજ થયો. (૬). તેમાંથી પછી તેના માં ઉપર બધે તપખીર તપખીર થઈ રહી, એટલે તે ફાંકડો (સેહેલાણી) પછી ફાંકાં મારવા લાગ્યો, ને હિમ્મત રાખી શક્યો નહી. (૭). પછી ચશ્માં તે છોના ચોકમાં નાંખ્યાં, ને છીફો ખાવા લાગ્યો, ને થાકીને ગભરાયો એટલે થુ થુ કરી, પછી જીવા ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮). તે માં ખને ઘણી ઓગવા જાય છે, તો આંખે તે આંધળો થાય છે, એવામાં ડોસાએ છોકરાને જોયો, અને ચશ્માંના કકડા થયલા દીઠા. (૯) પછી તે ડોસાએ જીવાને કહ્યું કે ભાઈ હાંસી હસારત થઈ ને વળી નુકશાન થયું, માટે હે લાડકવાયા જીવા તું એજ માતાનો જાણુજે. (૧૦). ચશ્માં તો કપરાં થઈ પડ્યાં (માંહેના કાચ ભાગી ગયા). ને દાખડીએ જીલમ કર્યો (માંહેની તપખીર વેરાઈ ગઈ. પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પણ ખીજવાર પોતાની જીભગાનીમાં એવો ઘાટ ખનાવ્યો નહી (એવું કામ કીધું નહી.) ૧૧.

પાઠ ૧૦૭ મો.	અંકો.	અટ (અ) જલદી.
નાનો કાંટો=કલાકડાં.	મિનિટ (ના) ૨૧૫ પળ	પાઠ ૧૦૮ મો.
ટો.	પાઠ ૧૦૮ મો.	રૂઠુ (ના) મોસમ.
મોટોકાંટો=મિનિટ કાં.	મધરાત (ના) વચલી	વરણુત (ના) ખ્યાન;
ટો; લાંબો કાંટો.	રાત, (રાતના ૧૨	વિસ્તાર.
ચિત્ર(ના)જીવિતસવીર	વાગતાનો વખત).	શીતળ (વિ) ડુંડો.
કુંડાણુ (ના) ચકરકું.	એકીવારે=સામટા.	પાનખરે (ના) ઝાકનાં
અંતરે (ના) છેટે.	સવાલ (ના) પ્રશ્ન.	પાંતરેાં ખરી જાય તે
આંકડા (ના) નંખરો;	નફી (અ) ખચીત.	મોસમ.

તંબોળ (ના) પાન.	વગેરે ધાન્ય.	ચંદન (ના) સુખડને
શાલ (ના) જીનનું કિં.	ડગલી (ના) એવડી	પાણી સાથે ઘસીને
કીમતી છુગડું.	અંગરખી.	કરેલો લોંદો.
સરોવર (ના) મોટું	ધટે (કિ) આછો થાય.	પંખા (ના) વીઝણા.
તળાવ.	ઉનાળો (ના) તાપની	કોયલ (ના) મધુરરાગનું
વનસ્પતી (ના) લીલો	મોસમ.	કાળું પક્ષી.
તરી, ઝાડ પાંતરાં	જળ (ના) પાણી.	ઓમાસુ (ના) વરસાદની
વગેરે.	પાન (ના) પાંતરાં.	મોસમ.
વણતોલ = બોલ નહી	કેસુડાં (ના) પીળોરંગ	આસુ (વિ) મઝાનું.
થાય તે; ઘણોજ.	કાહાડવાનાં ડુવ.	ડૂમાડૂમ(વિ)મડામડ.
મહાર (ના) રાગનું	રૂડાં (વિ) સારાં.	ઉચારે (કિ) ઓલે.
નામ, (ઓમાસામાં	ગુણવાન (વિ) કાયદા	અંપાઅંખેત્રી { ડુલનાં
ગાવાનો રાગ).	વાળા,	શુદ્ધગુણાય } નામ.
એતીકારના એતીવાળા	હોજ (ના) પાણીનો	ડુલાય (કિ) ખીતી
ચાખડી (ના) પાવડી.	આંધેલો ફુંડ.	આંધે.
શિઆળો (ના) ટાઢની	ડુવારાં (ના) પાણીની	સુખમાટ (ના) સુખને
મોસમ.	સેરો પોતાની મેળે	સારૂ.
કઠોળ (ના) અડદ ચ.	કુટે તેવો હોજ.	હોંચોળા (ના) હોંચકા
ણા, વટાણા, વાલ	બાગ (ના) સોટી વાડી	ખાટ (ના) ખાટલો.

(કવિતાની સમજૂતી). (૧૭).

ટાઢની રૂપ (કારતગ, માગશર, પોસ)માં ડુંડો પથન આવેછે, ને પાનખરે રૂપ (કાગણ, ચૈત) માં ઘણી પાકેછે; શીઆળો ગોળ થાયછે ને કપાસ કઠોરે પણ પાકેછે, ને લોકો શરીરે તેલ ઓપડેછે ને પાન ચાવેછે. (૧). વળી શિઆળામાં લોકો દીલમાં ઉત્તનના-તના ડગલા પહેરેછે ને શાલ ઓઢેછે, ને ગરીબ લોકોના પગ ને ગાલ

કાઠી જાય છે (તેઓને ડગલા શાલ મળતા નથી); શિયાળામાં દાહાડો ટુંકો ને રાત મોટી હોય છે. ને શરીરમાં ખોરાકીથી જોર આવે છે. (૨). તાપની રૂતુમાં બાંયમાં પાણી ઘણું જડાં જતાં રહે છે, ને નદી તળાવનાં પાણી મુકાઈ જાય છે; બધી બીજાત-રીનાં ઝાડને નવાં પાંદડાં આવે છે, ને કામમાં આવે એવા સારા પીળા રંગના ફેસુડાનાં ફૂલ થાય છે. (૩). ઉનાળામાં પાણીના ફુંડ, ફુંવારા, બાગ બગાચા સાગ લાગે છે. અને સુખડનું ચંદન તથા વીઝણો પણ વાહાણો લાગે છે (તેથી હુંડક વળેછે); કોયલ પક્ષી સારા મધુર શબ્દ બોલે છે. અને ગરમી એટલી પડે છે કે તેનું તોલ થતું નથી, (એટલે તે કહી શકાતી નથી). (૪). વર-સાદની રૂતુ બહુ મજની લાગે છે. તે વારે બધે ઠેકાણે પાણી ભરપૂર થઈ રહ્યું હોય છે; લોધો મલાર રાગ ગાય છે (કે તેથી વરસાદ આવે), ને ખેતીવાળાઓ ખેતરમાં રોપણી ચલાવે છે. (૫). ચંપા, ચંમેલી ને જીર્ણ, તેમજ ગુલાબનાં ફૂલ સારાં ખીલે છે; ચોમાસામાં વરસાદને સાફ છત્રીઓ હોય છે, ને સુવા ખેસવાને હોંચકો ને ખાટલો તથા ચાત્રવાને પાવડીઓ રા-ખેલી હોય છે. (૬).

પાઠ ૧૧૦ મો.	આડોશીપાડોશી (ના)	લણુણી(ના) કાપણી.
લાવરી (ના) ચંદાલ	પાસેના ધરના રહે-	બીનાં (કિ) બીધા.
પક્ષી.	નારા.	સમાચાર(ના)ખખર.
લણુવું (કિ) કાપણી	ટાંપીને (કૃ) તાકીને.	પાઠ ૧૧૧ મો.
કરેવી.	માલ (ના) જીવ.	ધારણ (ના) દિલસો.
નચિંત (વિ) ખેંકિકર.	બાધબાંડું(ના)બાધત-	પડે (વિ) જાતે; પોતે.
ફેંકટ (વિ) નકામું.	થા બાધ ખેંદનનાં	આપ મુઆ વિના રચ-
ચિંતા (ના) ફિકર.	જોકરાં છેઆં.	ગે ન જવાય=પોતનું

કામ પોતાથી નેવું
સાંચ થાય તેવું બી-
જથી નહીં થાય.
મેઘ સમાન બળ ન-
હી=બીજી ગમે એ-
ટલું પાણી આવીને
પડે. પણ વરસાદના
પાણીની બરાબર ન-
હી થાય.
આપ સમાન બળ ન-
હી=આપણું કામ ક-
રવામાં આપણું જોર
જેટલું કરે છે તેટલું
બીજાથી થતું નથી.
મેઘ (ના) વરસાદ.
સમાન (વિ) બરાબર.
બળ (ના) જોર.
નજર (ના) નીંધા.
પાઠ ૧૧૨ મો.
ગુરુ(વિ)દીર્ઘસ્વરવાળો.
યઠકવું (કિ) બારથ.
બોલવું.
લઘુ(વિ)હ્રસ્વસ્વરવાળો.
અનુસ્વાર (ના) બિંદુ.
-હ્રસ્વ (વિ) ટુંકો.

ગણ (ના) ત્રણ અક્ષ-
રની ટોળી.
દીર્ઘ (વિ) લાંબો.
માત્રા(ના)ઉભી રેક.
ભેદ (ના) પ્રકાર.
જાડાક્ષર (ના) જોડેલા
દંસ્કતો.
પત્ર (ના) કાગળ.
ઠરાવેલા(ડું)નક્કીકરેલા.
વિગત (ના) તપસીલ.
પાઠ ૧૧૩ મો.
પ્રકાર(ના) જાત, રીત.
માત્રામેળ (વિ) માત્રા
ઉપરથી થયેલા.
અક્ષરમેળ(વિ)અક્ષર
ઉપરથી થયેલા.
પદ (ના) ગમે તેટલો
માત્રાનું એક ચરણ
લીટી.
ઓપાર્ધ(ના)જે માંચાર
પદ આવેલાં તે.
પિંગળ (ના) કવિતા
બનાવતાં શીખવાની
ઓપડી.
ચરણ (ના) પદ.
પાઠ ૧૧૪ માં.

વિસ્તાર(ના) એહેવાલ
લક્ષણ (ના) બ્યાન.
લંબાણ (ના) લાંબો
વિસ્તાર.
વિસામો (ના) આરામ.
આરંભતાં(કૃ)શરૂ કરત
વર્ણમેળ (વિ) વર્ણથી
થયેલા.
વિશિષ્ટ (વિ) વધારે.
પાઠ ૧૧૫ મો.
વિશ્રામ(ના)વિસામો.
અનુપ્રાસ(ના) મળતાં
ઉચ્ચારના અક્ષરો.
કવિતા(ના)મનહરજીંદ.
શબ્દો (ના) બોલ.
ત્રિભંગી(વિ) ત્રણ પ-
દથી તુટે ને ચોથે પદે
બંધ બેસે એવો.
પાઠ ૧૧૬ મો.
ઘાટ (ના) આકાર.
કૌવત (ના) જાર.
સરજી(કિ) પેદા કરી.
મૂળથી(અ)પેહલાંથી.
જીડવાં (ના) દીડવા.
ઉખેડે (કિ) મૂળસાથે
ખેંચી કાઢાડે.

ગરથ (ના) પૈસા.	ણું.	ચૌટું (ના) બજાર.
ગાંઠ (અ) પાસે;સોડે.	મુઝે (કિ) જણાય.	ચેત્તો (કિ) ખખર પડી.
પીજીએ(કિ)પીજીએ.	સુલટું (વિ) સીધું.	નાચ(વિ)હલકો.
કીજીએ(કિ) કરીએ.	ખચોત (અ) નક્કી.	લપટાણી(કિ)ખરડાઈ.
વડાઈ (ના) મોટાઈ.	પટું (કિ) કહું; બાણું.	માયા (ના) પુંજી.
વસો(કિ) રહેા.	વેણુ (ના) શબ્દ.	પદવી (ના) જગ્યા;દો.
કથો (વિ) કુંઈ પણુ.	પાધરું (વિ) સીધું.	રજ્જી.
વચો (કિ) રહો.	છપાય (કિ) જણાઈ	નિલંજ (વિ) બેશરમો.
અમુખ(ના)બેચેતપણું	આવે.	ફોકટ (વિ) નકામો.
ઉલટું(વિ)સામું; ખમ-	પ્રભુજી (ના) ઈશ્વર.	કંજેત (વિ) બેહુરમત

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૪).

કદી કેદી વસ્તુ પીવી નહો, ને વિચારીને કામ કરવું; જેથી લોકોમાં આપડ વચે, ને હમેશાં આપમાં રહેા; કેદ કરવામાં કુંઈ પણ લેહેજત રહી નથી, એથી કરીસામું જીવને બેચેતપણું થાય છે, ને પાધરું કામ હોય તે પણ જણાતું નથી; તમારા મનમાં હું બરાબર પાધરોજ શબ્દ કહું છું એવું નક્કી જાણજો; જે માણસ કેદ કરે છે તેની અફઝ ધણીજ ઘટે છે; બ્યારે પાપનો ગોળો પાપથી બરાબ છે. ત્યારે કેદી માણસ તેની નીશાથી પકડાઈ આવેછે; તે માટે વિચારીને જે માણસ કેદ કરવી મૂકી દેશે, તેના પર પરમેશ્વર રાજી થશે. (૧).

કેદો માણસ કેદ કરીને પછી તે બજારના માહે ચાલ્યો. ત્યાં સારી કે નહારી જગોએ તે પડી ગયો તો પણ (કેદની ધુનમાં) તે નહારાને ખખર પડી નહી; તેને ખખર પડી નહી તોપણ તેનું આખુ શરીર કાદવમાં ખરડાઈ ગયું, અને તેથી લુગડાને છેડેજ પૈસા બાંધેલા હતા તે તે મૂરખ ખોઈ ખેઠો (કોઈ છોડી ગયું);

તેથી દલપતરામ કવિ કેહેછે કે તે નકટ યહને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો, ને કેંક કરીને નકામો બેહરમત થયો. (૨).

પાઠ ૧૦૦ મો.	ઉપજે એવું.	લુસાઈ (ના) દોંગાઈ
સાવું (કિ) પકડવું.	દેવ (ના) કોનો.	કંગાઈ (ના) કંગખાળ.
શત્રુનાઈ (ના) કુશ્મનાઈ	ખાઈ (ના) બેહેન, ખા-	છેતરવાનું કામ.
મિત્રતાઈ (ના) દોસ્તી	યડી.	બલાઈ (ના) સાલસાઈ
સદાઈ (અ) રોજ.	સાહી (કૃ) પકડી.	ટળે (કિ) મટે, જાય.
સજનાઈ (ના) સલુકાઈ	તળ (ક) છોડી, મૂકી.	કુખ્દાઈ (વિ) કુઃખ
ભિળવું (કિ) મેળવવું.	સગાં (વિ) એક મા તથા	ઉપજે એવો.
વાસના (ના) ખુશમો.	એકજ બાપના પેટના	મીઠાઈ (ના) મીઠાસ
સુખદાઈ (વિ) સુખ	સંપીને (કૃ) હળીમળીને.	તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજૂતિ). (૧૫).

અરે બાપડીઓ ને મરદો તમે બધાની સાથે સગાઈ પકડોને જેવા એકજ મા બાપના પેટથી જન્મેલાં બાપ બેહેન રોજ હળી મળીને રહે, કે જેની લડાઈ માણસમાં જણાઈ એમ લડ્યા નહી, એવી માણસાઈ પકડી દોંગાઈ ખંધાઈ છોડીને અને બોલવામાં આખરની ખુશમો મેળવીને, વેર બાવ કાહાડી નાંખી તમે મનમાં રતેહ બાવ રાખો; એથી તમને સુખ થાય એવું માન મળે ને કુઃખ ઉપજે એવો અદેખાઈ તમારી જતી રહે, મોટે મોડે સારા સારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય (નિરાંતે ઊંઘ આવે).

પાઠ ૧૦૧ મો.	પટેલ (ના) ગામનો ઉ-	સૌથી મોટું ગામ.
ખટપટ (ના) કડાકુટ.	પરી.	હરખાતા (કૃ) ખુશીયતાં
ટાઢક (ના) ડંડક.	કસબો (ના) તાલુકાનું	મૂલ (ના) કિંમત.

ભાખાં(કિ) સારાં લા-
 ય્યાં; સ્વાદ લાગ્યાં.
 વડો (વિ) મોટો.
 ડુજિઆ(ના) કળિઆ.
 રોપીય(કિ)વાવીય.
 દાડમડી(ના) દાડમનું
 ઝાડ.
 ઝેકુત(ના)જમીન ઝે-
 ડનારો.
 ડાહ્યો(વિ)થાણો.
 ઝોસડ(ના)દવા.
 જોડવાની(કૃ)એકઠા ક
 રવાની.
 લોબિયો(વિ)લાલચુ.
 તરુશ(ના)સીપ.
 હરખ(ના)ખુશો.
 ખચ્ચો (ના) બોકી.
 પાઠ ૧૦૨ જો.
 શોધ(ના)ખોળ.
 ખાખ(ના)ઝીડીઆડી.
 ભરૂકો (ના) કદકો.
 મટોડી (કિ) ખાંડાવી.
 જીગતો(ના) ૧૬બીર.
 કરોડા(ના)કોરળ.
 ટેકાવે (કિ) અધર્મીને
 મૂકે.

વાર (ના) ઢીલ.
 ઉગારવા(કૃ)મચાવવા
 જોખમ (ના) ધાસ્તી.
 આપમતલખી(વિ)સ્વા
 થી.
 લેખિ(કિ)ગણો. માને.
 પાઠ ૧૦૩ જો.
 ઉજળો (વિ) સફેત.
 ચળકતો(વિ)તેજ કરતો
 ઝળકતો.
 ગાળ્યો(કિ)રસ કર્યો.
 છાપ(ના)આકાર.
 લેખણ(ના)કલમ.
 ચાંપણ(કિ)દાખણો.
 ગાંધી (ના) કરીઆણું
 વચનાર; નેરતી.
 હાટે(ના)ખખર.
 ગલ્લ (ના) કાણાવાળી
 નાની ધસકોતરી.
 કીક(ના)નાની છોકરી
 ઉચકી(કૃ)ઉપાડી.
 તકરાર(ના)રગઝક.
 ભાગ(ના)હિસ્સો.
 પાઠ ૧૦૪ થો.
 ઝંટવણું(કિ)છીનવીણું
 ખુંચો લેવું.

સંતોખવું (કિ) તરપત
 થવું.
 હરખાણું (કિ) મગન
 થવું.
 પૂછપાછ(ના)તપાસ.
 ચોખી(વિ) સાફ દાન-
 તની.
 સાચી(ના)સોખતી.
 ઠર્યા(કિ)નફી થયો.
 ધીરજ(ના)સખુરી.
 વાટ(ના)રોહા.
 કાયર (વિ) હેરાન.
 ઉધાડી(કૃ)ખુલ્લી કરી.
 ખરચાખ(કિ)વપરાય.
 દોકરી(ના)છોકરી.
 રૂએ (કિ) રડ.
 પાઠ ૧૦૫ જો.
 વેગજેથી(અ)આધેથી
 રોહને(કૃ)રડતાં રડતાં
 ઝાંપો(ના)પરાનું નામ.
 હોડતાં(કૃ)ચાલતાં.
 બાપુ (ના) બાઈ.
 યાક(ના)આરામ.
 ધણી(ના)માલિક.
 પાઠ ૧૦૬ જો.
 અટકચાજો(વિ)ચવિત્રો

અડપલો(વિ)અટક્યા	ધુંમ(અ)ધમ.	શાર બકોર(ના) અવા
જો: અવિત્રો.	ખાડાળાં(વિ)ચપટાં.	જ, સાદ.
કાંકડો(ના)રેગીલો;છેલ	અનિશ્ચે(વિ)ધણાં.	ચોક(ના)છોથી પાંચેન
ડારો(ના)ધમકી.	અડપલાં(ના)અટક્યા	જમીન.
ધીર(ના)હિમ્મત; ધીર	ળાં, આડાં અવળાં	અંધો(વિ)આંધળો.
જ	કામ.	હસવું(ના)હાંસી, મજાક
ડમી(ના)દાખડી.	છરી(ના)ચપ્પુ.	હાણુ(ના)નુકસાત.
ચુરા(ના)કકડા.	સાન(ના)સમજણ.	લાડકડો(ના)લાડવાયો
ઝંમો(ક)માઝી.	ડાખલી(ના)દાખડી.	વાહાલો છોકરો.
ચસ્મા(ના)અક્ષર મો	આનંદ(ના)ખુશી.	વસ્ત્રાં(વિ)કપરાં.
ટા દેખાય એવા કા	તત્કાળ(અ)તુરત.	દાર(ના)જીલમ.
અનો સંચો.	જળરૂં(વિ)બારે ધાણું.	ધડ્યો(કિ)મનાવ્યો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૬).

એક અટક્યાળો છોકરો, જેનું નામ જીવો હતું; તે જે ટેકાણે જમને બેસે ત્યાં ઘણાં અટક્યાળાં (આડાં અવળાં કામ) કરતો હતો. (૧) કાગળ કે કલમ કે પછી ચપ્પુ. જે જે ચો-જ તે જોતો, તે ગમે તેવો સારો હોય, તો પણ તેને ઝડપથી ખાઝી પડતો હતો. (૨). તેને ના કહીએ પણ તે માને નહીં, અને કોઈનું કહેલું કશું તે કાને ધરે નહીં, તો પણ તેને એકજ દાહાડામાં, બધી સમજણ આવી ગઈ. (૩). ધરડો માણસ ચસ્માને દાખડી (તપખીરની) મેલીને માળ ઉપર ગયો, એટલે તે અટક્યાળો (જીવાએ) તુરત ઘણા હરખમિરે તે બંનેવાનાં લઈ લીધાં. (૪) પછી તે ચસ્માં જે ઘણાં ચપટાં હતાં તેને જીવાએ તાર ઉપર બિરબાં, અને પગવતી ધમ્મ દેતાં કે દાખડી હતી તે જોવા સાફ લીધી. (૫). તે દાખડીનું ઠાંકણું મ-

પીલીને (કું) દાખીને.	વિક્રમ(ના) રાજનું ના	શાહ (ના) બાદશાહ.
આદમી(ના)માણસ.	મ છે.	શાહજાદો (ના) બાદ-
૩૫ (ના)માટ; આકાર.	દિલી(ના)હીંદુસ્તાનમાં	શાહનો છોકરો.
બદલે (કિ) ફેરવે.	જમના નદી ઉપર	એક માસ દીન પાંચ
પાઠ ૧૧૭ મો.	થેહર છે.	(વિ) પાંત્રીસ દીવસ.
સંપ (ના) એક મત;	અલાઉદીન (ના) ગી	સંપન્ને (કિ) ઉપન્ને.
એકો.	લચી વંશનો બીજો	સેબો (કિ) રાખ્યો.
મંત્રી(ના) પ્રધાન.	બાદશાહ.	વણ (અ) વગર.
નૃપ (ના) રાજ.	તખ્ત(ના)રાજ્યગાદી.	કુંવરે (ના) રાજનો
અંખ (ના) આંખ.	મલેક(ના)મલેક કાપુર;	છોકરો.
નિગ્ધ(વિ) પોતાના.	ગીલચી વંશનો ત્રીજો	હુસો (કિ) માર્યો.
મહી(ના)પ્રથવી.	બાદશાહ.	પિતુ માતે(ના)માબાપે
બ્રાત(ના)બાઈ.	જખ(અ)જવારે;તેવા-	શુભ (વિ) સાફ.
આદિક(અ)એશિવાય	રે.	સેવતે (કિ) રાખતા.
પ્રધાન(ના) વજીર.	અમલ ના રાજ; હકુ-	રંક(ના)ગરીબ માણસ.
સંવત (ના) વિક્રમનો	મત.	પીડાય(કિ)કુઃખીયાય.
સન. (હાલ ૧૯૪૦)	૩ચી(ના) બાવ ઇછા.	ધન (ના) પૈશા;દ્રવ્ય.
તેરત્રેપન (વિ) ૧૩૫૩	વિખ (ના) ઝેર.	ધારતું (કિ) વિચારતું.

(હવિતાની સમજૂતી). (૧૮).

બ્યારે વિક્રમાબ્દ સંવત ૧૩૫૩ નું વર્ષ હતું. ત્યારે દિલી-ના રાજ્યની ગાદી ઉપર અલાઉદીન બાદશાહ બેઠો; એટલે તેના વજીર મલેક કાપુરને રાજ્ય કરવાની મરજી થઈ, તેથી તેણે અલાઉદીન બાદશાહને ઝેર ખવાડીને મારી નાંખ્યો ને તેના છોકરાની આંખ પણ ફાડી નાંખી; પણ પછી તે મલેક કાપુર કંઈ પાંત્રીસ દાહાડા રાજ્ય કરીને ખરાબ રીતે મુઝ્યો, માટે અચિત

વિચારને જીવે કે સંપ મુકીને કામ કરે તો કદી સુખ યાચ નહી. (૧).

દિલી શહેર વગેરે બીજાદેશમાં આજ સુધીમાં જોરરાજાઓ થયા, તેઓમાં જેમણે સંપ રાખ્યો નહી તેઓ બધા વગર મોતે (ક્રમતે) મૂઆ; તેમાં કોઈ રાજાને પોતાના છોકરાએ માર્યો અને કોઈને પોતાના ભાઈએ માર્યો; તેમ કોઈ રાજાને પોતાના વજીરે માર્યો, અને કોઈને પોતાના માતાપે માર્યો; એ પ્રમાણે સારી રીતે સંપ રાખતા નથી તો રાજા અને રંક એટલે (પૈસાદાર અને ગરીબ) બંને જણ દુઃખી થાયછે; પૈસા યકી સુખ થાયછે. એવું કોઈ વિચારતું નથી, પણ સંપ રાખેથીજ સુખ થાયછે. (૨).

પાઠ ૧૧૯ મો.
તેજનો(ના) જયફળ;
જવંત્રી, તજ વગેરે
મસાલો.
ખુશખેદાર(વિ) સુખ-
ધદાર.
જવંત્રો(ના) જયફળ,
હિપરની છાલ.
ટાપુ(ના) ખેટ.
આસાં(વિ) મજાનાં.
જીમખાં(ના)લુમખાં.
શોભિતું(વિ) શોભાય
માન; સાંર.
મીંજ(ના) ફળ; અર.

જમફળ(નાં)જમફળ
દેખાવડું(વિ) શોભા-
વંતું.
ચુંટી(કૃ)તોડી.
પાઠ ૧૧૯ મો.
ખાદીઆન(ના) એક
જાવનો તેજનો.
ભભકાદાર(વિ) શો-
ભિતો ખીજતો.
તજ(ના) લવંત્રના
ગ્રાડની છાલ.
ગળપણ(ના)મીઠાસ.
નિપજે(કિ) પાકે.
કુંપળ(ના) ફણગો.

સુરમ(ના) વાસ.
તમાલપત્ર(ના)તજનાં
પાંતરાં.
જંબુડો(વિ) જંબુડ
જેવો, (બુરો આસ-
માની).
પાઠ ૧૨૦ મો.
લોકડી(ના)મેલહા જેવું
જાનવર.
છટકોજવું(કિ) નાસી
જવું; હાથમાં નહી
આવવું.
ચિકારી(ના) પારધી;
ચિકાર કરનારો.

અણીદાર(વિ) અણી-
વાળું.

ગોડે(અ)પેઠે

છાંટ(ના)રેગની બાત
બોલ(ના)મખોલ, ખો.

ખો(ના)ખાઈ.

સંધ્યાકાળ(ના) સમી-
સાંત્ર, (દીવાખતીનો
વખત).

ઢોળ(ના)મોટો ઊંદર.

કકડા(ના)મરધા.

બેગડ(ના)નુકસાન.

ખખરદાર(વિ) હેંશિ-
આર.

પકાઈ (ના) ખંધાઈ;
ખખરદારી.

ખુંખું(વિ)લુચ્ચુ.

પાઠ ૧૨૧ મો.

ડુંગર (ના) મોટો ઊંચો
ટેકરા.

કઠણ(ના)ઢાળ.

સેકડે(વિ)સો.

પક્કી(વિ)પાકી, હેંશિ-
આર.

કાળા માથાનું=બાલી

શકે એવું અક્ષયવાળું

માનવી(ના)માણસ.

પાઠ ૧૨૨ મો.

મહાસાગર (ના) મોટા

સમુદ્ર, (પૃથ્વી ઉપર

એવા પાંચ છે).

કાંઠા(ના)કિનારો.

હિંદી(ના)હિંદી મહા-

સાગર, (હિંદુસ્તાનની

દક્ષિણનો).

આટલાંટિક(ના)એશિ

યાખંડની પશ્ચિમ ત

રફનો મહાસાગર.

પાસિફિક(ના)સ્થિરપા

ણીનો મહાસાગર.

રોકવું(કિ)ધેરવું; ફરીવ
ળવું.

સાગર(ના)સમુદ્ર.

ઝર(ના)ખાળુ.

વીંટી(કૃ)લપેટો; ઘેરી.

પીવાળિંગ=પીવાલાયક

પથરાએલું(કૃ)ફરી વ-

ળેલું.

પાઠ ૧૨૩ મો.

અમતકાર(ના)અચંખા

અજાબ એક.

ખાખું(ના)જીવવગરનું

ખોળીઝી.

વમળ(ના)પાણીના બ

મરા.

વંટોળીઓ(ના)પવનનું

જોરથી વાવું.

કુંઠાળ(ના)દરિઆ કાં-

ઠેનો દેશ.

શખલા(ના)છીપોમાં થ

તા જીવડા.

ખરતી(ના)જીવાળ; પા

ણીનું આવવું.

આટ(ના)પાણીનું ઉ-

તરવું.

પરવાળું(ના) બ્રીણાલા

લ પથરા જેવી ચીજ

દરિઆમાં ધાય છે.

વાદળી(ના) કાણાકા-

ણાવાળી પાણી ચૂસે

એવી પોચી ચીજ.

પાઠ ૧૨૪ મો.

ડરા(ના)તંબુ.

તંબુ (ના) નાનો ડરો.

ખાફી(ના)બંદર.

વહેવારોઓ(ના) આ.

ખરદાર શાખવાળી

માણસ.

દીવાનખાનું(ના) આ-
ગલા માળનો ખેઠક-
નો આરડો.

અનુકુળ(વિ) ઠીક; પા
ધરૂ.

ઢાળે(કિ);ળતી રાખેછે
પેદાસ(ના) આવક; ની
પળ.

જીવેછે(કિ)ગુજારો ક-
રેછે.

ખુંટી(ના)ખીલી.

હુશિઆર(વિ) અફઝ
વાળા, કામિલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કળા(ના)હુબર, યુક્તિ.

યંત્ર(ના)સંચો.

પ્રતિ(ના)નકલ.

મુદ્રાછાંપ(ના) ખીખા-
છાપ.

શિળાછાપ(ના) પથરા

ઉપર અક્ષર પાડી

છાપવું તે.

પુસ્તકો(ના)ઓપડીઓ.

સુમારે(અ) આસરે.

છાપત્ર, છીદડી (ના)

આપડીઓને પેહર-

વાનાં સૂતરાઉ લૂગડાં
છીપા(ના)લૂગડાં થેક-
નારા લોકો.

શાઈ(ના)રૂથનાઈ.

ખેડોળ(વિ)ખરામ ખે-
આકારના, ઘાટવગ
રના.

સુધારો(ના)સારો ફેર-
ફાર;ખામોમટાડતી.

છાપખાનું(ના) પુસ્તકો
વગેરે છાપવાનું ઠે-

કાણું

નકલ(ના)કિતારો પ્રત.

હિકમત(ના)તદખીર.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કૃત્ત(ના)કામ.

અજ(વિ)ખટો.

નિર્જીવ(વિ)જીવ વગ-
રના.

વર્ગ(ના)ખતિ; પંકિત.

વનસ્પતિ(ના) લીલાંત
રી.

કરમાય(કિ)ચીમળાય.

વેદના(ના)પીડા;દુઃખ

પદાર્થ(ના)ઓળ; વસ્તુ.

મુદલ(વિ)ખીલકુલ.

ખરેખાતના(વિ) સાચે
સાચો.

પાઠ ૧૨૭ મો.

ટંટો(ના)ઋધડો.

પતાવનાર (ના) સમા-
ધાન કરનાર.

ઝગડો(ના)ટંટો

પરીક્ષા(ના)તપાસ.

પંચ(ના) પાંચ માણ-
સની ટોળી.

ઈનામ(ના)ઓપડી વ-
ગેરેનો સરપાવ.

ઠરાવ(ના)નિશ્ચય.

નારાજ(વિ) નાખુશી.

ઠાવકી(વિ)ડાહી.

ફર્યાદ(ના)રાવ.

ગુનો(ના)વાંક.

મસ્તી(ના)નોફાન.

સાંખી (ક) ખમી.

ખખરદારી(ના) હેંશિ
આરી.

બલમનસાઈ(ના)દા.

નાઈ; સાલસાઈ.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઉપરાણું(ના)તરફદારી

હવાલાં(વિ)હેતેસરી.

લાજતી(ક) શરમાતી.
એનપણી(ના)સંહિએર
વારી (કિ) અટકાવી.
અંખવાણુ(વિ)ઝાંખા;
વીલાં.

ધન (અ) શાખાસ.
અસર(ના)જાગણી.
ભુંડી (વિ) ખરાબ.
ઝાંઝી (વિ) ધણી.

પાઠ ૧૨૯ મો.
ભિજ (ના) બીનાશ;
સરદી.

સંધિવા (ના)હાથપગ
રહી જાય એવાવા.
સલેખમ (ના)સરકમ;
મગજ ભરિયાય તે.
વીનવું(કિ) વારીવારી-
ને સમન્તવવું.

ભાવતળીઈ(ના)પેહેલા
માલનીચેની જમીન.
રસોડું (ના) રાંધણી.
ખખરઅંતરે (ના) સ-
માચાર.

સેહેતું(ક)સહતું; માફક
આવતું.
અવસ્થા(ના)હાલત.

વાંકા (વિ) નખખા.
ગ્રહ પીડા (ના)ગ્રહની
જોગનું કુઃખ.
નડેછે (કિ) હેરાન કરે
છે.

કીચડ (ના) કાદવ.
નસીબ (ના) ભાગ્ય.
મઠ્યો (કિ) દુર થયો.

પાઠ ૧૩૦ મો.
નામિચો(વિ) જાણીતો;
પ્રખ્યાત.

રણ (ના)રેતીનુંમેદાન
સરેરાસ (વિ)સરાસરી.
લેખાય (કિ) ગણાય.
જૈનધર્મ=આવક લોકા-
ના ધર્મના.

રજિઆમણા (વિ)શા-
ભાયમાન.

અખ્યાત(ના)પાણીવા
ળી મોટી ખાડી.

તંગાસ(ના)તાણ ખોટ.
રેતાળ (વિ)રેતીવાળી.

જાર (ના) જીવાર.
ડાંગર (ના) ભાત.

પંકાય (કિ) સરસ કે-
હેવાય.

સરસ (વિ) સારા.
પાઠ ૧૩૧ મો.

શાભાયમાન(વિ) સા-
રૂં, શાભાવંતુ.

ધામ (ના) મુકામ.
ઈલાકો (ના) જેમાં ધ
ણાં સંસ્થાનો આવે-
લાં તે.

છાવણી (ના) પડાય.
જીલો(ના)જેમાં ધણી
એક તાલુકા આવે-
લા તે.

સંસ્થાન (ના) રાજના
વસાવેલા ખંડઆ
મૂલક.

રેસીડેટ (ના) સરકાર
તરફથી છાવણી નાં
ખી રહેનારો.

ગાદી (ના) તખ્ત.

સરકાર (ના) હાકેમ.

સંઘ (ના) ટોળાં.

સાહુકાર (ના) પૈસા
વાળો. આખરદાર
ગ્રહરથ.
ફંડ (ના) છેથી ખાંધી
લીધેલો ગોળ ઝરો.

અધિકારી(ના) ઓહિ-
દાર: હાકમીવાળો.
મુદત (ના) ઠેરવેલો વ-
ખત.

પેટું(ના) તામે; હવાલો.
પાઠ ૧૩૨ મો.

વાઝોડું (ના) પવનનું
તોફાન.

સુઝી (કિ) માલમ પડી
વારો (ના) વખત.

તાપણી (ના) બળનું.
ગઢો (ના) ડરેજા ર-

સનો ગાંગડો.
જીવતી (ના) તદખીર.

કારખાનું (ના) વખાર
સોડા (ના) એક જ-

તનો ખાર.
નિર્મળ (વિ) ઓખો.

હોદો (ના) લયકો.
ઘેર (ના) ઘેરાવે; ફેર.

પાઠ ૧૩૩ મો.
ખિલોરી (ના) હાંડીની

જાતનો કાચ.
ખપોટી (ના) એક જ-

તની રેતી.
ખારદર્શક(વિ) જેમાંથી

આરપાર જોવાય તે.
કંદીલ (ના) કાચનું

ખાલું.
હાંડી (ના) દીવા સ-

ળગાવવાનો કાચનો
દખ્ખો.

ખાલા (ના) જામ; પ-
વાલાં.

ખરડ (વિ) ભાંગી જાય
એવો.

કણી(ના) રજ; રજકણ.
પ્રકાર (ના) જાત.

જેળવણી (ના) ભેગ.
પોટાશ (ના) એક જ-

તનો ખાર.
ખાટલીઓ (ના) સી-

સીઓ.
આરપાર (અ) આગ-

લા પડથી પાછલા
પડ સુધી.

પૈસાદાર(વિ) તાલેવંત.
પાઠ ૧૩૪ મો.

હિસ (ના) સાચુ બના-
વવાનો ખાર.

કાંકણ(ના) ઘોળા ટપ
કાવાળી કાળી ચપટી

ધારવાળી બંધડી.
પ્રખ્યાત(વિ) નામીયા.

ખેતરવા(ના) ખેતરપૂરે
જગ્યા.

વેહોરા(ના) હોરાલોક.
ખાલુવાડો(ના) ખા-

લુ લોકોના જથ્થો.
પુષ્કળ (વિ) ધણો.

કાપડાં (ના) ઓળીકાં
ચળી.

ખાપો (ના) આરસી;
આરસીના કાચના

ઝીણા ઝીણા કકડાં.
મકાન(ના) ઘર; મુકામ.

મૂલ (ના) કિંમત.
પાઠ ૧૩૫ મો.

પડછાપો (ના) ઓળો.
સંતોષ (ના) આનંદ.

તીરે (ના) કાંઠે.
ભાગવતું (કિ) વાપરેલું.

હાથે (કિ) ચાહે.
અનીત (ના) ગરેરીતી;

બીન વિવેક.
લોભે લક્ષ્ય જાય=લો-

ભથી આખર જાતી
રહે.

મૂળમાં (વિ) સમુળાં;	પોષાવું (કિ) પંકાવું.	આશિષ.
બીજકુલ.	સમુળ (વિ) બધું.	લક્ષણ (ના) ગુણ.
ઉદ્યોગ (ના) મેહેનત.	ક્ષોભ (ના) દલગીરી.	શુભ (ના) પેટ મુંઝામ.
સ્થિતી (ના) હાલત.	મોહ (ના) મોહિણી.	એવો રોગ.
તકાવવું (કિ) ધારી ર-	ન્યુન (ના) ખોટ; બકાદ.	એ લોક = આ લોક ને
હેવું; તાકી રહેવું.	વપુવાન (વિ) શરીર	દેવ લોક.
કામ (વિ) ખાલી.	વાળો.	દોષ (ના) અપરાધ.
ખાળવો (કિ) કુદાવવો.	માનમરજાવ (ના) આ-	સંતોષી (વિ) આનંદી.
લોભનેથી ભ નહીં = લો-	બર.	પૂરણ (વિ) પુરું; બધું.
ભનો કાંઈ છોડો નથી.	ભાર (ના) વકર.	મહીપતી (ના) રાજા.
પાઠ ૧૩૬ મો.	વહેવાર (ના) આપલેનો	ધાન (ના) અનાજ.
કાર (ના) વહેવાર.	સંબંધ.	અર્થ (ના) મતલબ.
પ્રોત્તી (વિ) મોટી; ઘણી.	નવ (અ) નહી.	ગાંડો (વિ) ઘેલો.
હળવો (વિ) હલકો.	પુણ્ય (ના) ધર્મ; દાનનું	અર્થ (ના) પૈસો.

(કવિતાની સમજૂતી.) (૧૯).

લોભ કરવાથી ચાલનો વહેવાર બંધ થઈ જાય છે, અને લોભથી ધન્યતા આપરૂં ઓછી થાય છે, લોભ સારી રીત રહેતી નથી, તેમ લોભથી એક બીજામાં સાંડું હેત પડે રહેતું નથી. (૧). લોભ કરવાથી ભાર વકર રહેતો નથી, ને લોભથી આપ લેનો સંબંધ ચાલતો નથી, લોભથી સઘળા ગુણ ઓછા થાય છે, ને લોભથી ભારેનો હલકો થાય છે. (૨). લોભથી વિદ્યા પંકાતી નથી ને લોભથી પુણ્ય કરેલું બધું જતું રહે છે; લોભ કરીને સઘળા ગુણ શુભ જેવા જાણવા, અને લોભ એ સઘળા પાપનું મુળ જાણવું, (એટલે અતિ લોભ સર્વ જતું રહે છે. (૩). આ લોક ને દેવ લોક એટલે (મૃત્યુ લોક ને સ્વર્ગ લોક) એ બેમાં પુકાડે.

એવા લાભ છે. પણ તેમાં મોહિણી મુકેલી છે એ મોટી દલગી-
રીની વાત છે; લાભ કરવા વિશે ધણા અપરાધ કહેલા છે, પણ
સુખી થવાનો માર્ગ તો આનંદ રહેવું તે છે. (૪). ને આનંદી છે
તેને બહુ માન આવકાર હોય છે, ને આનંદી માણસ શરીર
સારો દેખાય છે, આનંદી માણસને શો ખામતની ખોટ હોય છે ?

(કશી વાતની ખોટ હોતી નથી.) તેમ આનંદી માણસને પુરું પુત્ય
હોય છે એટલે તે પુત્યાત્મા કહેવાય છે. (૫). આનંદી માણસને
રાજના જેવાં માન આલિંગન થાય છે, ને આનંદીને ખાવાને
પુષ્કળ ધન ધાન્ય હોય છે; આનંદીનો ઉપર કશો તેજ અર્થ છે,
પછી ગાંડો થઈને નાણું શોધવા જાય નહીં. (૬).

પાઠ ૧૩૭ મો.

દ્વારકાં(ના) કાઠિયાવા-
ડની પશ્ચિમે જાત્રાનું
મોટું ધામ છે.

અંખ } ચાર છાપનાં
ચક્ર } નામ છે; વિઝુ
ગદા } નાં ચાર આ-
પદ્મ } ચુકે છે.

સ્થાપના(ના) મંડાણ.

ધાટ (ના) એવારો.

માયાદીદ(વિ) માણસ

દીઠ; અકેકાઆદમોયે

તપાવીને (ક)ગરમ ક-

રીને; બીનુંકરીને.

ડામ (ના) ધગધમતો

લોહાનો ઉનો ચપકો.

વેરાગી(ના)સાધુ;ખાવા

મજલ (ના) દસપંદર

ગાઉનો રૂપો.

જાત્રાણુ (વિ) જાતરા

જનારો.

ખોઠાણો (ના) એકરજ

પુત બંત થઈ ગયો.

પાઠ ૧૩૮ મો.

ગુણકારો (વિ) કાયદા.

કારક કાયદા વાળી.

ખમ્બુર(ના)ખમ્બુરીનાં

ફળ.

સાંધવો (ના) શીરા

જેવા લચકો.

પેશી (ના) પીશી.

મુસાફર (ના) જુદા

જુદાદેશમાં ફરનારા

પ્રવાશી.

ધટા (ના) ફેલાવો; પ-

થરાઈ જવું.

ટાઠક (ના) ઠંડક.

કળિઓ(ના) કળિઓ.

નકામો (વિ) વગર

અપનો.

પાઠ ૧૩૯ મો.

બુનારો(ના) સાવરણી.

નીરો (ના)કેફ વગરની

મોઠી તાડી.

બેવકુફ (વિ) મુરખ.

સાવરણી(ના) જુનારો.
તાડી (ના) અજુરીમાં
થી ઝરેપેલો રસ.
મેડો (ના) માળ.
પીઠીઆ(ના) બારોટી-
આ.

ગાઠવાં(ના) લાંબા મો-
ના કાદવનાં ઢોચકાં.
છેદ(ના) કાણું; વેહે.
વેલાઈ(ના) ગાંડાઈ;
નાદાની.

પાઠ ૧૪૦ મો.

રાજધાની(ના) રાજ-
ગાદીનું શેહેર.

રાજનગર (ના) રાજ-
ધાની.

મસીદ(ના) હોરા. મુસ-
લમાન વગેરેને ની-
માજ બણવાનું ઠેકા
ણું-મકાન.

પુસ્તકશાળા(ના) પુસ્તકો
રાખવાનું ઠેકાણું.

પ્રખ્યાત(વિ) પંકાયણું
વચ્ચોવચ્ચ (અ) મધ્ય
ભાગે.

બદ્ર(ના)જેમાં બદ્રકા-

ળી માતા છે તે મ-
કાન.

પ્રાચીન (વિ) જીનું.
કેદી(ના)યુનેદગાર લો-
કો; અપરાધીઓ.

તુરંગ(ના) કેદખાનું.
સુમાર (ના) અડસદો.
મુતર(વિ)સેહેલસુગમ.

પાઠ ૧૪૧ મો.

ધાટીલાં(વિ)ચાટવાળાં
વિશાળ(વિ) લાંબુ પો-
હોળુ.

તરેહતરેહવાર (વિ)જી-
દી જીદી જાતનો.

દેશાવર (ના) પરદેશ.
કિનખામ(ના)દેશમનું
કસખના જુદાદાર લુ-
ગણું.

મથક (ના) એકજાતનું
દેશમી કપડ.

વખખાય (કિ) પંકાય.
તોપખાનું (ના) તોપો

રાખવાનું ઠેકાણું.
કારંજ (ના) પાણીના
ધુવારા.

હમારતો (ના) ઊંચી

ખાંધણીનાં ધરો.

ખંડેર(ના)જીનાં મકા-
નો પડી ગયલાં તેની
ખૂલ્લી જમીન.

મ્યુનીસિપાલ (વિ) જી-
હેર મુધારાનું.

મુધરાઈ(ના)મુધારો.
સડક(ના)કાચોખાંધિલો
રસ્તો.

કાંપ(ના)ઝાવણી.
ગોરા (વિ) ટોપીવાળા.

પાઠ ૧૪૨ મો.

મુખવાળા=મોઢાવાળા.
સામગ્રી(ના) સામાન

કારમી (વિ) અજાણ
ભારી.

સ્વર્ગ (ના) કૈલાશ.
સ્કુલ(ના) નિશાળ.

નર્ક (ના) જાહાનમ.
દિસે (કિ) જણાય.

ભયંકર (વિ) બિયામ-
ણું.

કાળાં (વિ) નકારાં.
કૃત (ના) કામ.

જથ (ના) આખર.
ઉજળા (વિ)પંકાયણ

સંકેત.	હિર.	કારંજ(ના)કુંવારો.
જન (ના) માણસ.	અમૂલ (વિ)જેની કિ	અડતે પોહિરે=દહાડો
સમાન(વિ)જેવું; અરા-	મત થઈ શકે નહી.	અડતાં, સુરજ ઉગે તે.
અર.	મનરંજ(વિ)મનને ખુ-	ઠરવાનું (કૃ) ખુશી થ-
રત્ન(ના)કિમતી જવા-	શ થાય એવું.	વાનું; ગમવાનું.

(કવિતાની સમજૂતી). (૨૦).

બદ્ર એટલે કલ્યાણ એ સૌથી સાડ નામ એવો અર્થ થાય છે તે તો બધી દુનિયાના લોકો જાણે છે, પણ કોણ જાણે ક્યા કારણે કાળાશયી બદ્ર નજરે બિયામણું દેખાય છે. (૧). તો કેહે, તેમાં કાળાં મોડાવાળા (કેદી લોકો) રહે છે. તેઓ નહારાં કામના કરનારા છે, તે કારણે કાળાશયી બદ્ર નજરે બિયામણું માલમ પડે છે. (૨). તેના કરતાં દુનિયામાં જેની આખર ઘણી છે તે જો, અને તેવા માણસોથી બરેલી જશવાળી તું પૂરતકથાળા જો. (૩). કાચા કાચના જેવા (એટલે બણતા વિદ્યાર્થી), કે જે-ઓ જાણેથી તેની ઘણી કિમ્મત આવે છે, અને પછી તેઓનું સાંઝું મૂલ આવે છે એટલે (સારા પગાર થઈ જાય છે). એવા બણનારાને વાસ્તે આ નિશાળ મોટી છે તે જો. (૪). સ્વર્ગ નર્ક, અને આ દુનિયાના લોકનાં રસ્તા સઘળાં મેહેલાં છે, તે રસ્તે જવાના જુઓ આજ ત્રણ દરવાજા છે, એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજા છે તેને સ્વર્ગ, નર્ક, ને આ લોકમાં જવાના એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપી છે). (૫). સુખનો બધો સામાન જ્યાં મનને ખુશ લાગે એવો મળે છે, એવો તું વિચારી જો કે આ કારંજ કેવો બનેલો છે. (૬). દર સુકરવારે આ જગ્યાએ એટલે (અમદાવાદમાં) શાભા સારી બને છે. અને દર રોજ સહવારે સુરજ ઉગતે માણિક્યોકમાં સારો ખજાર ભરાય છે. (૭). એ

ચોકના ખજારમાં બે ધડી બેસેથી જીવ ખુશ થાય છે, તે જોઈને
દલપતરામ કવિ મનમાં ધણા ખુશ થયા છે. (૮).

પાઠ ૧૪૩ મો.
ખાહાફુર(વ) હિમત-
વાળો.

મડમ(ના) સાહેબ લો-
કની સ્ત્રી.

ઉતારું(ના) વાહાણમાં
બેસનારો લોકો.

સાહેબ(ના) યુરોપીયન
અહમ્મથ; ટોપીવાળો.

વીણા(વિ)સુનો; છુટો.
ગેલ(ના)સાડ.

ડોળ્યું(કિ)વાંકું વાળું.
પાધરુંજ(અ)તુરતજ.

મછવા(ના)તાની હેડી
પાસે(નો)માઝુએ.

હલેસાં(ના)ચાટવા.
ભાન(ના)મુદ્દિ.

પાઠ ૧૪૪ મો.
લંગર(ના)વાહાણ અ

ટકાવવાને પાણીમાં
નાંખવાની લોઢાની

ખિજાડી.
કળતર (ના) ફુખાવો.

ખલાશી(ના) ખારવા.
અણસારો(ના) ઈશા
રત.

તર(ના)વખત; દાવ.
સંકટ(ના)ફુઃખ.

ડુમકી(ના)મડકી.
દોતીઆ(ના)ધૂરકીઆ

લગભગ(અ) નજીક;
પાસે.

જડણું(ના)ડાચું.
ઉઘેયો(કિ)અચ્ચો.

પાઠ ૧૪૫ મો.
તરતબુદ્ધિ(ના)ફુઃખની

વખતે તુરત ઘટતો
ઉપાય સઝે એવી અ

ફલ.
કૂકડી(ના)મરઘી.

ખડો(ના)વાસ; રહેઠા-
ણ.

સપનું(ના)ઉધ્ધમાં આ
વતો ખોટો વિચાર.

સંદેહ(ના)વેહેમ.
હિમત(ના)માહાફુરી

હારતાં(કુ)મૂકી દેતાં.
તોડ(ના)નીકાલ.

પાઠ ૧૪૬ મો.
ખાતર(ના) ધાસ છા-

ણ વગેરે કોહી ગય-
લો કચરો.

ધર(ના)તર, ઝીણાં કુ-
મળાં છોડ.

કોળા(ના)ચોડા.
હજ(ના) જમીન એડ-

વાનું લેઢાનું અણી-
દારે હથિઆર.

વરાળયંત્ર(ના) ખાડનો
સંચો.

ધમલોકાર(વિ) ઝડપ-
થી, ઝપાટાબંધ.

પાક (ના) અનાજની
નિપજ.

ચાસ(ના) હજ ફરવીને
જમીન પોચી પાડે

છે તે.
ખાવણી(ના)સેપણી.

હારદોર(વિ)હારબંધ.

કણસા(ના)કણસલા.	વરસ.	સાર(ના)મતલબ.
ઊંમી (ના) કણસલું;	હેરેરે (વિ) વારાફરતી	સંકટ(ના)આકત.
કંઠી.	એકેક વરસને આં	પાલણ(ના)પોપણ.
ફારેડો(ના)પાણી ભ-	તરે.	પાઠ ૧૪૯ મો.
રાયલા નાનો ખાડો.	એકાદ(વિ)એક.	ગુલામ(ના)વેચાણુ લી
પાઠ ૧૪૭ મો.	પડતર(વિ)ખાલી.	ધેલી આકર.
જડ(ના)મૂળ.	કસ(ના)રસ.	સિંદ(ના) મોટું ચોપડું
ઉપણવું(કિ) ઝાટકવું;	પાઠ ૧૪૮ મો.	જાનવર; જાનવરોનો
ઝાપટવું.	અમીર(ના)મોટો મા-	રાજા.
માફક(વિ)ઠીક; અનુકૂળ	ણસ.	ભયંકર(વિ)બિયામણા
નોંદી(ક)સાફ કરી; કા	પાલણપોપણ (ના) ગુ	મોતીઆં(ન) હાંઝાંજ.
હાડી નાંખી.	જરાન.	છરાદો(ના)ધારણા.
ખરીફ (ના) ચોમાસા	નાહાર (ના) વર; કાડી	અસલ(અ) અગાડિ.
પાકનું ધાન્ય.	ખાનારાં જાનવરો.	ગુલામ(ના)ગજામ.
રવી(ના)શિઆળા પા	મરત(વિ)જાપરા.	વગડો(ના)વન; રાન.
કનું ધાન્ય.	છે(ના) દગો; વિચાસ	દગલે દગલા (વિ) ધ-
તર(વિ)તરપત.	ધાત.	ણુંજ.
વાવેતર(ના)રોપણી.	ઈતખારી(વિ)મરોસા	રખડારેખડી(કૃ)તટકી
રોપા(ના)છોડવા.	દાર.	ભટકી.
ખળી(ના)દાણા કહા	ધણીઆણી(ના)ખાચ	બચોબચ(અ)ઝપોઝપ
ડવાનું ઢેકાણું.	ડી; ખઈરી.	આય(ના)શકિત.
પાર(ના)કણસલા; કંઠી	કડકડતી(વિ)સખત.	નિરાશ(વિ)ઝગીર..
વગેરેમાંથી દાણા કા	ધણી(ના)શિંઠ.	શાર(ના)અવાજ.
હાડવાનું ઢેકાણું.	વચન(ના)કબુલાત.	રોકડું (વિ) દયા ઉપજો
પાતરાં(ના)છોતરી.	ઈલાજ(ના)ઉપાય.	અવું; ગરીબડું.
ફેજાગલાગટ(અ)વરસો	લાચારી(ના)નાચાર.	અઅમો(ના)તવાઈ.

ધીરજ (ના) હિમ્મત.

પાઠ ૧૫૦ મો.

ટાંટિઓ (ના) પગ.

મુણેલો (ક) મુઝેલો.

આખરી (વિ) માંદો.

કરાર (ના) મુખચેન.

માયા (ના) હેત.

આશ્ચર્ય (ના) હોસ્તદાર

ઓચીની (અ) એકદમ.

નિર્દય (વિ) ચાવગરનો

હવાલેકર્યો (કિ) સોંપ્યો.

હકેમ (ના) સરકાર.

ગુલમો (વિ) સખત

ગુલમખોર.

કાયદા (ના) ધારા.

પાઠ ૧૫૧ મો.

હિશા (ના) હના.

મદાન (ના) મોટી ખુ-

લ્લી જગો.

કમકર્મી (ના) ધુલ્લરી

તમાશા (ના) મેજો.

મદતી (ના) ઠક.

ઉદાશી (વિ) દલગીરી.

ફાળ (ના) ફુદકો.

ખરાડા (ના) ખુમ; મોટો

ખાંટો.

કાડ (ના) ચીર.

કાચા હેવાનું = નખળ

પોચું; નરમ.

હોશ (ના) હાંઝા; માત્ર.

તલપ (ના) ડાંટું.

લાડ (ના) ગેલ.

ગતિચલાવ (ના) મુ-

ળખાશિખત.

કથા (ના) વારતા.

માંડીને (કૃ) વિસ્તારીને

વગડાઉ (વિ) જંગમના.

વીસરવો (કિ) ભુલવો.

બદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૧૫૨ મો.

પાંસરો (વિ) સીધા.

કડકા (ના) ટુકડા; કકડા.

ખોસવો (કિ) ઘાચવી.

અભિમાન (ના) અહં

કાર.

વહેચી (કૃ) બાગ પાડી.

પેચ (ના) આંટો.

પોષાક (ના) પેહેરવાનાં

લુગડાં.

પાઠ ૧૫૩ મો.

લોભિઓ (ના) લાલચુ

માણસ.

બંદર (ના) નદી કે દરિ-

આ કોઠે આવેલું

ગ્રહેર.

ટાંપું (કિ) લટકાઈ

રેહેલું.

ત્રણપૈસા = ત્રણ દોડી-

આં.

ભાવ (ના) કીમ્મત.

પાઈના (ના) એક પાઈ.

રાન (ના) જંગલ; વન.

રાની (વિ) જંગલી.

મફત (વિ) પૈસા વગર.

બરાવે (કિ) ભેરવે;

અડકાડે.

જળવીને (કૃ) સાચવીને

લટકી (કૃ) ટીંગાઈ.

પાઠ ૧૫૪ મો.

યોભ (ના) પાર; છોડો.

ત્રણા (ના) તરસ.

ધરાલું (કિ) તરપતથલું.

આજિજી (ના) કાલા-

વાઝા; ખુશામત.

છોડીશ (કિ) મુકીશ.

પંજાજી (ના) મટજી.

સામઠા (વિ) એકદમ.

એક જથે.

પછડાધને(ક)ઝીકાડને | લોભ (ના) લલાચ. | સદા (અ)રોજ;નિત્ય.
અતિથે (વિ)ધણાં. | શોભા(ના)આપર. | ધન (ના) પૈસા;દ્રવ્ય.

(કવિતાની સમજૂતિ). (૨૧).

જ્યારે લોભનો છેડો નહીં એટલે અતિથે લોભ યાચ છે ત્યાં
સંધળી શોભા આપર જતી રહેછે, જે માણસ હરેક વાતની
તૃણાથી રોજ તરસ્યો રહેછે તે કોઈ દાહાડો પૈસાથી ધરાતો નથી.

પાઠ ૧૫૫ મો.	સાદ (ના) અવાજ.	રેહેમ (ના) દયા.
કડાકો(ના)અપવાસ.	દુલી(કૃ) ચડી; દુલાઈ	ઠગકવું(કિ)અટકવું.
મણા (ના) કસર.	ઉપાડો (કૃ) ઊંચકી.	જીવાળ(વિ)જીવવાળો;
ઠાવકુ (વિ) ડાહ્યું.	પાઠ ૧૫૬ મો.	કસદાર.
નિશાં (ના) આતરી.	ટટુ (ના) નાનો ઘોડો.	ઝોળી (ના) ગાંસડી.
બક્ષ (ના) શિકાર;ખા	મિઓ(ના)મુસલમાન	અમતી (વિ) ઊંચકી.
વાનું.	ખુઠો (વિ) ધરડો.	શકે એવી.
સડપ(અ)ધપપાધરી.	વાંસે (અ) પાછળ.	આસામી(ના)માણસ.
મધુરો (વિ) સારો.	ભાગ્ય (ના)નસીમ.	સાહેતવાર=ઘોડો વ-
ચડપ(અ)ઝડપથી.	ધટારત (વિ)લાયક.	અત.
મુર (ના)ગાવાનોસેર.	અસ્વાર(ના) ઘોડે બે-	અવિચારી(વિ) વગર
આત્રી (વિ) અમથા.	સીને મ્વારી કરેનાર.	વિચારનો; અણુ સ-
ખેળતું (કૃ)શોધનું.	કઠણ (વિ)ચળ્લર.	મજ્જુ.
દૈવજોગે(અ)પરમેશ્વર-	હોડાડે (કિ)ચત્તાવે.	વળી (ના) સાકટી.
ના કરેવાથી.	મણાં (ના) ઠપકાના	પછાડા (ના) શરીર
રૂપ (ના)શરીરની કા-	ખાત.	અકાળવું તે.
નિતી.	ઝોળું (ના) ટોળું.	કરાડો(ના)કીનારો;પા-
રૂપાળી (વિ)શોભિતી.	પાઠ ૧૫૭ મો.	ણીમાં ઊંડો આડો.
ધાટ (ના)આકાર.	ગજબ (ના) જુલમ.	લજવાધને(કૃ) શરમા-

ધનિ.	ટચકારા.	પિતા (ના)આપ,તાત.
સાંરુનરસું (વિ) સાંરું	અકાળી (ક) પછાડી.	ધનવાન(વિ) પૈસાદાર.
નઠાંરું.	બરો આપ= બેઠેલા	સમાન (વિ)બરાબર.
રૂંડું (વિ) સાંરું.	પૈસા આપ.	અવગુણ(ના) સારા ને
પાઠ ૧૫૮ મો.	ત્યાત (ના) ભત.	બદલે નઠાંરું.
બુડું (વિ) બુર, માડું.	આર (ના) અદાવત.	સજ્જન(ના)સારામા-
બલું (વિ) સાંરું, રૂંડું.	પાઠ ૧૫૯ મો.	ણસ.
કાચકી (ના) પાણીના	હલકો (વિ) તુચ્છ.	સુવાસ(ના)સારી ગંધ;
સોષથી ગળે બોલાય	પ્રજા (ના) રેયત.	સારી ખુશમો.
નહી તે.	પરિવાર (ના) વંશ,વિ-	કાળ (ના) રીસ.
ઘોઠવો (ના) માઠીનો	સ્તાર.	આળ(ના)અટકચાળું.
કુચડો	ધનહીણા (વિ)પૈસાવ-	ખોટું કામ.
મજના (વિ) સારા.	ગરના.	અસાની(વિ)અણસ-
સોખતી (ના) સાથી.	અખ્યાસ(ના) આખેપ	મજી,
ટકોરા(ના) આંગળીના	કુટુંબી (વિ) કુટુંબના.	દયાળ(વિ) રેહેમવાળા.

(કવિતાની સમજીતી.) (૨૨).

આ કુનીઆમાંના બધા લોકો તે પરમધરની પ્રજા છે, અને આપણે બધા એક કુટુંબના, અને તે એક આપના છોકરાં છે આં છઠ્ઠે (૧). તેમાં કોઈ શરીર કાળા હોય છે ને કોઈ ગોરા હોય છે, તેમાં કોઈ ગરીબ હોય છે ને કોઈ પૈસાદાર હોય છે, તે બધાને સરખા ગણવા, કોઈને પણ હલકો ગણવો નહીં. (૨).

બુંડાને બદલે બલું કરવું (નઠારાને બદલે સાંરું કરવું). એ સારા માણસની રીત છે, જેમકે સુખડને સળગાવીને બાળીએ છે ત્યારે ઉલટી માહેથી સારી ખુશમો નાકળે છે તેમ. (૩). વળી નાનું બચ્ચું જરા બાલ એવે (કાંઈ અટકચાળું) કરે તો રીસ

અડતી નથી, તેમજ કોઈ અણસમણુ માણસ કાંઈ નુકશાન કરે
તો દિલમાં દયા રાખવી (ગુસ્સે થવું નહીં. (૪).

થાઠ ૧૬૦ મો.
રેતીપૂર (વિ) જરાક.
આકરૂં (વિ) કપરૂં.
પરેજી (ના) કરી.
કરી (ના) પરેજી.
આપમત(ના) પોતાનું
ડાહાપણ.
આટણ(ના)ગુજરાતની
ઉત્તરે શેહેર છે.
મૂળાડીઆં (ના)મૂળી-
આં.
જોર (ના) મારો,જરી

રાખવું.
મતલબ (ના) સાર.
પીડાય(કિ)દુઃખીથાય.
થાઠ ૧૬૧ મો.
ઉપયોગ(ના)ખપ; વા-
પરવું.
માતબર (વિ) કૂળદ્રુપ.
નરાજ (ના) કોશ.
મુરંગ(ના) નેહેર; ભાં
યમાં ખાડોખોદી માં
હે દારૂ ભરી સળગા
વે છે તે.

થર (ના) પડ.
ભાગળ (ના) દરવાજા
જેવું.
ખડકો (ના) ખાણ કે
મુમુદ્રની નીચે આ-
વેજા મજબૂત પથરા
ભડાકો(ના) અવાજો.
મિમ (ના) ભિગ.
વખાર(ના) માલબર-
વાનું ઠેકાણું.
ગાજે (કિ) રસ કરે.
જીદી(વિ) છુટી; નૌખી

ગુજરાત દેશનો સંક્ષીપ્ત ઇતિહાસ.

(આવડા વંશ.)

આપણા ગુજરાતમાં જૂનામાં જૂનું રાજ્ય વલભીપુરનું ગણાય છે. એ વલભીપુર કાઠિઆવાડ વિભાગમાં ભાવનગરની ઉત્તરે થોડા ગાઉ ઉપર બળા કરોને ગામ છે તેની થડમાં હતું. એ રજપુત રાજ્યની મોટી રાજધાની હતી. એ રાજ્ય ક્યાંથી તે ક્યાં સુધી ચાલ્યું તે નક્કી માલમ પડતું નથી, પણ કેટલાએક લેખ ઉપરથી એમાં પાંચમો રાજા શીલાદીત્ત થયો ત્યારથી એ રાજ્યની કેટલીએક હકીકત જણાઈ આવે છે. એ શીલાદીત્ત રાજા ૬૦ સન ૩૨૯ માં લડાઈમાં મરાયો. એ રાજા વેદધર્મી ને શિવ-માર્ગી હતો ને પૈસાની વાતમાં બહુ ક્રોધસ હતો અને તેજ સખ-બથી એ વલભીપુરનો નાશ થયો હોય એમ લાગે છે. વલભીપુર ના નાશ થવાનાં કારણ એ કેહે છે. એક તો લોકો એમ કેહે છે કે વલભીપુરની પાસે ઈસાવળાના ટુંગર આગળ એક સાધુ પોતાના એલા સાથે ઉતર્યો હતો તે સાધુ પછી વલભીપુરમાં ભીખ માંગવા ગયો પણ કોંઈએ તેને ભીખ આપી નહી તેથી તેણે આપ દઈ કહ્યું કે એ શહેર ઊંધું વળજે ને ધુળ મળજે, તે કેહેતાંજ વલભીપુર દટાઈ ગયું ને તેનો નાશ થયો. બીજું કારણ એ કેહે છે કે એ વલભીપુરમાં મારવાડના પાલી શહેરથી કોઈ કાપુર વેપારી આવ્યાને વરયો હતો. તેની છોકરી પાસે જડાવ સોનાની કાંસકી હતી તે એક દિવસે ઉપલા શિલાદીત્ત રાજાની છોકરીએ જોઈ તેથી તે કાંસકી જોર જુલમથી શીલાદીત્ત તેની પાસેથી લઈ લીધી,તેથી તે કાપુર વેપારી મલેચ્છ લોકો પાસે ગયો અને તેમને એક લાખ સોનૈયા આપવા કબજ કરીને શીલાદીત્ત રાજા ઉપર અઠાઈ કરાવી, જેમાં શીલાદીત્ત મૈયો ગયો અને વ-

લભીપુરનો નાશ થયો.

વલભીપુરનો નાશ થયા પછી ચાવડા વંશના રાજપૂત રાજ્ય-
ઓએ ગુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું. વલભીપુર પછા એ રાજ્યની ગાદી
કચ્છના રાણા આગળ ઝોઝુવાડાની પાસે પંચાસર નગર છે ત્યાં
સ્થાપવામાં આવી ત્યાં ચાવડા વંશનો પેહેલો રાજા જયશીખરી ૪૦
સ. ૬૯૬ થી રાજ્ય કરવા લાગ્યો એ રાજાની પાસે ઘણાજ દો-
લત હતો. અને તેની રાણી રૂપસુંદરી ઘણીજ પુટડી હતી. એ વેળા
કનોજદેશમાં કલ્યાણ નગર છે ત્યાં સોલંકી વંશનો ભૂતડ નામે મો-
ટો બળવાન અને પરાક્રમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને જયશીખ-
રીની મોટાઈ તથા બળની વાત કાને પડી, તથા ગુજરાતદેશની
આબાદનીની ઘણીક વાતો એક શંકર નામના કવિને માંડે તેણે
સાંભળી, તેથી તેણે જયશીખરીની સામાં લડવાનું નક્કી કર્યું,
અને પછા તેની સાથે મોટી લડાઈ કરી. તે લડાઈ બાતન દીવશ
સુધી ચાલી. તેમાં આખરે જયશીખરી હાર્યો ને માર્યો ગયો, ને
ગુજરાતનું રાજ્ય ભૂતડ રાજાને હાથ આગ્યું.

હવે જયશીખરી લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી
ગર્ભવંતી હતી તેને જયશીખરીએ મરતાં પેહેલાં તેના બાઈ
સુરપાળ સાથે વનમાં મોકલી દીધી હતી. હવે સુરપાળ તેને
ત્યાં મૂકીને પાછો ફરતાં પોતાના બનેલા જયશીખરીના મરણની
વાત તેણે સાંભળી, એટલે તે સોરઠના ડુંગરમાં બરાઈ રહ્યો.
હવે ત્યાં પેલી રૂપસુંદરીએ વનમાં ફળ ફૂલ ખાઈને દાહડા
કાઢાડ્યા. ત્યાં એક બીલડીએ તે બાઈનું રક્ષણ કર્યું. બાદ
એક દાહડે રૂપસુંદરીને છાકરાં અવતર્યાં. એ છાકરો વનમાં
અવતર્યો માટે એનું નામ તેણે વનરાજ (વનનો રાજા) પાડ્યું.
વનરાજ છ માસનો થયા તેવારે એક શીલગુણસુરી નામનો
ગોરજી ત્યાં આવ્યો તે જયશીખરીની રાણી તથા વનરાજને

પોતાને ઘેર તેડી ગયો. ને ત્યાં વનરાજને ઉછેરીને મોટો કર્યો.

એ વનરાજ આગળ જતાં મોટો શરો ને સમજાવો થયો, એ-
ટણ પછી તેણે પોતાના મામા સુરપાળે અને બીજાઓની મદદ-
થી પોતાના આપનું ગણું રાજ્ય પાછું મળવું. ને ૪૦ સં.
૭૪૬ માં એટણે સંવત ૮૦૨ ની શાલમાં અણહિલવાડ નગર
વસાવ્યું, ને ત્યાં પોતાની રાજધાની કરી. અણહિલવાડને હાલ
સિદ્ધપોર પાટણ કહે છે ને તે ગુજરાતમાં સરસ્વતી નદી ઉપર છે.

કોઈ અણહિલ નામના ભરવાડે વનરાજને જવા આવવાના
રસ્તા બતાવેલા તે ઉપરથી વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ
અણહિલવાડ પાડ્યું. શ્રીદેવી નામની કોઈ સ્ત્રીએ વનરાજની
આકર્ષી કરી હતી તેથી તે બાઈ પાસે ગાદીએ બેસતી વખત વ-
નરાજે તિલક કરાવ્યું; અને ચાંપો નામે વપારી આગળ તેનો
કારબારો હતો તેને વનરાજે પોતાનો પ્રધાન બનાવ્યો. એ ચાં-
પાએ ચાંપાનેર શહેર વસાવ્યું. ચાંપાનેર શહેર રેવાકાંઠામાં હા-
લોલ કસબાની પાસે છે. વનરાજ ૬૦ વરસ રાજ્ય કરીને ૪૦ સં.
૮૦૬ માં મરણ પામ્યો.

જેમ જયશીખરી પછી તેનો છોકરો વનરાજ ગાદીએ બેઠો,
તેમ વનરાજ પછી તેનો છોકરો યોગ્યરાજ ગાદીએ બેઠો, યોગ્યરાજ
પછી તેનો છોકરો એમરાજ, એમરાજ પછી, તેનો છોકરો ભૂવડ,
ભૂવડ પછી તેનો છોકરો વિજયસિંગ, વિજયસિંગ પછી તેનો છો-
કરો રતનાદીત અને રતનાદીત પછી તેનો છોકરો સામતસિંગ
ગાદીએ બેઠો.

વનરાજ મોટો જોરાવર ને બાહાદુર રાજા થઈ ગયો. એ-
વરાજ ઘણું બળેલો હતો, ને તીર મારવાનું કામ સાફ જાણતો
હતો, ને તેણે ઉપજમાં વધારો કીધો હતો. એમરાજ જરા મી-
ઝસી સ્વભાવનો હતો ને તેણે પણ દેશની દોલત વધારી હતી.

રતનાદીત સાચો ને સારા ગુણવાળો માણસ હતો. સામતસિંગ સારો માણસ હતો નહીં. હમણાં બોલે કહતો ફરીને બોલે જીલ્લો. સામતસિંગ આવડા વંશમાં છેલ્લો રાજા થઈ ગયો. આવડા વંશ ૬૦ સ. ૧૯૧ થી સન ૯૪૨ સુધી એટલે ૨૪૨ વરસ ચાલ્યો. આવડા વંશમાં બધા મળીને આઠ રાજા થઈ ગયા તેમનાં નામ. તથા રાજા કર્યાના વરસાની વંશાવળી નીચે મુજબ.

		ક્યારે ગાદીએ		ક્યારે ગાદી		કેટલાં વરસ	
		બેઠો.		પરથી ઉઠ્યો.		રાજ્ય કીયું.	
જયશીખરી.	૬૦ સ.	૧૯૧	૭૪૨	૫૦	
વનરાજ.	૬૦ સ.	૭૪૨	૮૦૬	૬૦	
યોગ્યરાજ.	૬૦ સ.	૮૦૬	૮૪૨	૩૬	
એમરાજ.	૬૦ સ.	૮૪૨	૮૯૬	૨૪	
ભવડ.	૬૦ સ.	૮૯૬	૮૯૫	૨૬	
વિજયસિંગ.	૬૦ સ.	૮૯૫	૯૨૦	૨૫	
રતનાદીત.	૬૦ સ.	૯૨૦	૯૩૫	૧૫	
સામતસિંગ.	૬૦ સ.	૯૩૫	૯૪૨	૭	

(પરિક્ષાના સવાલો.)

ગુજરાતમાં જાતામાં જાતું રાજ્ય કયું ગણાય છે? વલ્લભી-પુર નગર કેણી તરફ છે? વલ્લભીપુર કયા રાજ્યની રાજધાની હતી? વલ્લભીપુરનું રાજ્ય ક્યાંથી તે ક્યાં સુધી ચાલ્યું? શીજાદીત રાજા કયા સનમાં મરણ પામ્યો? શીજાદીત રાજા કયા ધર્મ માનતો હતો ને તે કેવા હતો? વલ્લભીપુરનો નાશ થવાનું કારણ શું? વલ્લભીપુરનો નાશ થવાનું બીજું કારણ લોકો શું કહે છે? વલ્લભીપુરનો નાશ થયા પછી કયા રાજ્યએ ગુજરાતમાં રાજ્ય કર્યું? વલ્લભીપુર પછી ગુજરાતની ગાદી કયા નગરમાં સ્થાપવામાં

આવી? પંચાસર નગર કેણી તરફ છે? પંચાસરમાં આવડા વં-
 શની પેહેલા રાજા કયો થયો? જયશીખરી પાસે કેટલી દોલત હતી?
 જયશીખરીની ખાચડીનું નામ શું? રૂપસુંદરી દેખાઈતી કેવી હતી?
 જયશીખરી પંચાસર નગરની ગાદીએ બેઠો તેવારે કનોજ દેશના
 કલ્યાણ નગરમાં કયો રાજા રાજા કરતો હતો? ભુવડ રાજા કેવો
 હતો? ભુવડ રાજા જયશીખરી સાથે લડાઈ કરવાને શાથી ઉત્સ-
 કેરાયો; ભુવડ રાજાને ને જયશીખરીને પછી લડાઈ થઈ કે નહીં?
 તે લડાઈ કેટલા દિવસ સુધી ચાલી? તે લડાઈમાં કોણ હાર્યું ને
 કોણ જીત્યું? પછી ગુજરાતનું રાજ્ય કોને હાથ આવ્યું? જય-
 શીખરી ભુવડ રાજા સાથે લડાઈમાં મરાયો ત્યારે તેના રાણી
 રૂપસુંદરી કેવી હાલતમાં હતી? તે રૂપસુંદરીને જયશીખરીએ
 મરતાં પેહેલાં ક્યાં મોકલી દીધી હતી? કોના સાથે મોકલી દીધી
 હતી? સુરપાળે જયશીખરીના મરણની વાત સાંભળી ત્યારે તે
 ક્યાં ભરાઈ રહ્યો? રૂપસુંદરી વનમાં શું ખાતી હતી? રૂપસુંદરીની
 બરદાસ વનમાં કોણે લીધી હતી? રૂપસુંદરીને દાહડા હતા તો
 તેને શું આવતર્યું? વનરાજ શાથી નામ પડ્યું? વનરાજ વનમાં
 છ મહિનાનો થયો ત્યારે તેને કોણ તેડી ગયું? રૂપસુંદરી પછી
 ક્યાં રહી? વનરાજ આગળ જતાં કેવો રાજા થયો? વનરાજે
 પછી પોતાના આપનું ગયલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું કે નહીં? વન-
 રાજે પાછું રાજ્ય મેળવ્યું તો કોની મદદથી મેળવ્યું? વનરાજે કયું
 નગર વસાવ્યું? વનરાજે અણહિલવાડ કયા શાસનમાં વસાવ્યું
 વનરાજે પોતાની રાજધાની ક્યાં કરી? અણહિલવાડને હાલ શું
 કહે છે? સિદ્ધપોર પાટણ કેણી તરફ છે? વનરાજે પોતાની
 રાજધાનીનું નામ અણહિલવાડ કેમ પાડ્યું? વનરાજ ગાદીએ
 બેઠો ત્યારે તિલક કઈ બાજરી પાસે કરાવ્યું? તે બાજરી પાસે તિ-
 લક કરાવવાનું શું કારણ? વનરાજે ગાદીએ બેસતી વખત પ્રધાન

કોને ખતાવ્યો હતો? આંખા પ્રધાને ક્યું શેહેર વસાવ્યું? આંખા-
નેર કેણી તરફ છે? વનરાજ કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વનરાજ
કયા સાલમાં મરણ પામ્યો? જયશીખરી પછી કોણ ગાદીએ બેઠું?
વનરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? યોગ્યરાજ પછી કોણ ગાદી-
એ બેઠું? ઝિમરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભૂવડ પછી કોણ
ગાદીએ બેઠું? વિજયસિંગ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? રતનાદીત
પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ કેવો રાજ થઈ ગયો? યોગ્ય-
રાજ કેવો રાજ હતો, ને તે શું કામ જાણતો હતો? ઝિમ-
રાજ કેવી રીતનો માણસ હતો? રતનાદીત કેવો માણ-
સ હતો? સામતસિંગ સારો માણસ હતો કે નહીં? આવડા
રજપૂતોમાં છેલ્લો રાજ કોણ થઈ ગયો? આવડા વંશ કેટલા
વરસ સુધી ચાલ્યો? આવડા વંશમાં બધા મળીને કેટલા
રાજ થઈ ગયા? આવડા વંશના આડે રાજ ક્યારે ગાદીએ
બેઠા, ક્યારે ગાદી ઉપરથી ઉઠ્યા, ને દર એક જણે કેટલાં વરસ
રાજ્ય કીધું તે સામટું કહી જાયો?

સોલંકી વંશ.

આવડા વંશના છેલ્લા રાજ સામતસિંગને પેટે કાંઈ છો-
કરૂં હતું નહીં એટલે આવડા વંશના રાજ્યની ગાદી સોલંકી વ-
ંશમાં ગઈ. એવી રીતે કે સામતસિંગની બેઠેન લીલાદેવી
કરીને હતી તે કનોજના રાજ ભૂવન દિવ્યના છોકરા રાજ સા-
થે પરણી હતી. તે લીલાદેવીને મૂળરાજ નામે છોકરો થયો.
એ મૂળરાજ મૂળ નક્ષત્રમાં જન્મ્યો તેથી તેનું નામ મૂળરાજ
પડ્યું. એ મૂળરાજે પોતાના મામા સામતસિંગને મારો ના-
ખ્યો ને તેની ગાદીએ ૬૦ સં ૬૪૨ માં બેઠો. મૂળરાજ ગાદી-
એ બેઠો તેનારે ઉત્તરથી અજમેરનો રાજ ચઢી આવ્યો અને

દક્ષીણથી તૈલંગણના રાજાએ પોતાના સરદાર આર્પનેસ્વારી કરવા મોકલ્યો, તેમાં મૂળરાજા અજમેરના રાજાને તો કાંઈક ધન આપીને પાછો વાળ્યો, અને સરદાર આર્પને લડાઈમાં હરાવી નસાડી મૂક્યો. ત્યાર પછી મૂળરાજા સોરઠના રાજા ઉપર ચઢાઈ કરીને તેને હરાવી પોતાની આણ મનાવી અને તેની મદદ આવેલા કચ્છના રાજા લાખાને માર્યો. મૂળરાજા કેટલાએક શિવાલય બંધાવ્યાં, અને સિદ્ધપોરમાં એક મોટું રૂદ્રમાળી દેહેરૂં બંધાવ્યું, અને ઝોદીચ બ્રાહ્મણોને ગુજરાતમાં વસાવ્યા. એ મૂળરાજા સોલંકી વંશમાં પેલેલો રાજા લોભી તેમ પરાક્રમી હતો. તે ૫૫ વરસ રાજ્ય કરીને ૬૦ સં ૯૯૭ માં મરણ પામ્યો.

મૂળરાજા પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો ચામૂડ બેઠો. ચામૂડને ત્રણ છોકરા હતા (વલ્લભસેન, દુર્લભસેન, ને નાગરાજા). તેમાં ચામૂડ ૧૩ વરસ રાજ્ય કરીને પોતાના મોટા છોકરા વલ્લભસેનને ગાદી સોંપી ને પોતે કાશીએ જઈ રહ્યો, વલ્લભસેન થોડા મહિના રાજ્ય ભોગવી સેવડના રોગથી મરણ પામ્યો. એ વલ્લભસેન પછી તેની ગાદી તેના બાઈ દુર્લભસેનને મળી. દુર્લભસેને સારી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું. દેશની આબાદની કરી, અને તળાવ દેહેરાં બંધાવ્યાં નથા બીજા ધર્મનાં કામો કર્યાં.

દુર્લભસેન પછી ચામૂડના ત્રીજા છોકરા નાગરાજાનો છોકરો બીમદેવ ગદીએ બેઠો. એ બીમદેવના વખતમાં ગિજનીના સુલતાન મહમૂદ બાદશાહે ૬૦ સં ૧૦૨૪ માં ગુજરાત ઉપર સ્વારી કરી તેથી બીમદેવ નાઠો, ને મહમૂદે કાઠીઆવાડની નૈરત્ત દિશાએ પ્રભાશ પાટણમાં સોમનાથનું દેહેરૂં છે તે લૂટી લાધું, ને ત્યાંથી બહુ પૈસા મેળવી પોતાના દેશ તરફ ચાલતાં ગયો. એ બીમદેવના વખતમાં વીમળશાહ નામે પૈસાદાર આવડે આવડુ ઉપર અને આરાસુર ઉપર સારા આરસ પાંદાણનાં જૈન ધર્મનાં દેહેરાં

બંધાવ્યાં. બીમદેવ માહા બાણાવળી ને જોરાવર રાજા હતો. તેને, પણ છોકરા હતા (કરણ, એમરાજ, ને મૂળરાજ). તેમાં બીમદેવ ૫૦ વરસ રાજ્ય કરીને ૬૦ સં ૧૦૭૨ માં પોતાના છોકરા કરણને રાજ્ય સોંપી પોતે તિર્થવાસી થયો. કરણ રાજા ગાદીએ બેઠો પછી તેણે ધંધુકા, મહેવાસ વગેરેના કોળી રાજાઓને વશ કર્યા તેથી એના વખતમાં લડાઈઓ થઈ નથી. એ કરણ રાજાએ પાટણની દક્ષિણે મોઢેરા ગામ છે ત્યાં કરણસાગર નામનું ઝેરું તળાવ બંધાવ્યું, તથા કરણાવતી નામનું શેહેર વસાવ્યું. એ કરણાવતી શેહેર ક્યાંછે તે માલમ પડ્યું નથી.

કરણ રાજા દક્ષિણ માહેલા ચંદ્રાવતી નગરના રાજા રાજકેશીની છોકરી મીનજદેવી સાથે પરણ્યો હતો તેને સિદ્ધરાજ નામે ડુંવર થયો એ સિદ્ધરાજ ૧૧ વરસનો થયો એટલે કરણ રાજા મરણ પામ્યો. સિદ્ધરાજની નાની ઊંમરમાં બાપ મરણ પામ્યો તેથી થોડાં વરસ સિદ્ધરાજની મા મીનજદેવીએ રાજ્ય ચલાવ્યું. એ મીનજદેવીએ અમનાવાદ જીલ્લાના વીરમગામ કસબામાં મુનસર ને ધોળકા કસબામાં મલાવ, એવાં એ તળાવો બંધાવ્યાં. સિદ્ધરાજ નાનો હતો ને તેની મા મીનજદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તે વખત માળવાના રાજા યસોવરમાને એ રાજ્ય પર ચઢાઈ કરી, પણ પાછળથી સિદ્ધરાજ તેની સાથે બારવરસ સુધી લજ્જો ને અંતે તે યસોવરમાન રાજાને હરાવીને કેદ કરીધો. વળી કોઈ ડુંબારને ત્યાં ઉછરેલી છોકરી નામે રાણકદેવી કરાને હતી, તેની સાથે સિદ્ધરાજના વિવાહ થય્યો હતો, તે ડુંવરીને સોરઠનો રાજા રાખેગાર જોર જીલમથી લઈ જઈને પરણ્યો, તેથી તે કન્યા પાછી લેવા સાથે સિદ્ધરાજ તે સોરઠના રાજા રાખેગાર સાથે મોટી લડાઈ કરી, તેમાં રાખેગાર હાર્યો ને સિદ્ધરાજ રાણકદેવીને પાછી આણી, પણ પછી તે રાણી રાણકદેવી પાછી સિદ્ધરાજ સાથે પરણી નહીં ને

વઢવાણ આગળ સતી થઇને બળી મુઠ્ઠા. સિદ્ધરાજ પાટણમાં સહસ્ત્રલિંગ તળાવ બંધાવ્યું, અને સિદ્ધપુરમાં રૂદ્રમાળ બંધાવ્યું, ને બીજાં ધર્મના કામો કરીને લોકોને સુખી કર્યા તેથી તેની ઘણી નામના થઈ. સિદ્ધરાજ એ હોંદુ રાજ્યોમાં સૌથી મોટો વિદ્વાન અને પ્રતાપી રાજા થઈ ગયો. તેણે રાષ્ટ્રવતને સુખ થાય એવી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું તેથી હાલ તેને સિદ્ધરાજ ન્ય-સિંહ કે સિદ્ધરાજસંગ કહે છે. એ રાજા ૪૯ વરસ રાજ્ય કરીને સન ૧૧૪૩માં મરણ પામ્યો.

સિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરો હતો નહીં તેથી તેનું રાજ્ય તેના આરમાત કાકા એમરાજના વંશમાં ગયું. એમરાજને દેવપ્રસાદ કરીને છોકરો હતો, દેવપ્રસાદને ત્રિભાવનપાળ કરીને છોકરો હતો, અને ત્રિભાવનપાળને મહીપાળ, કીરતીપાળ, ને કુમારપાળ એવા ત્રણ છોકરા હતા. તેમાં સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ તે એમરાજના છોકરાનો છોકરો, ને તેનો છોકરો કુમારપાળ બેઠો. કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડવાની સિદ્ધરાજની તો મરણ હતી નહીં પણ સિદ્ધરાજ મુવા પછી તેના પ્રધાનોએ કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડ્યો. એ કુમારપાળે ઘણાં શિવાલય તથા પારસનાથનાં દહેરાં બંધાવ્યાં. એ રાજા ૩૧ વરસ રાજ્ય કરીને રોગત પીતના રોગથી મરણ પામ્યો, અને કેટલાક કહે છે કે તેના બત્રિજ અન્તપાળે ઝેર દહને તેને મારી નાંખ્યો. કુમારપાળ પછી રાજા વૈશ્વવ ધર્મને માનતો તેથી જૈન ધર્મનાં ઘણાંક દહેરાં તેણે તોડાવી નાંખ્યા. એને રાજ્ય કરતાં ત્રણ વરસ થયાં એટલામાં એની દેવડીના કોઈ માણસે કટાર મારી એનો જીવ લીધો. એ અન્તપાળ પછી તેની ગાદીએ તેનો નાનો છોકરો મૂળરાજ બેઠો. એ મૂળરાજને બચપણમાં ગાદી મળી તેથી તેનું નામ બા-

જમુજરાજ પડ્યું. એની નાની ઉમ્મરને લીધે થાડી મુદત એની માએ રાજ્યનો વહિવટ ચલાવ્યો. એ બાળમુજરાજના વખતમાં મહમદ શાહબુદ્દીન ગોરી નામના મુસલમાન બાદશાહે ગુજરાત ઉપર ચડાઈ કરી હતી, પણ તેને બાળમુજરાજના કાકા ભાળા બીમદેવ હરાવીને પાછો કાઢી ગયો. એ વરસ સુધી બાળમુજરાજનું રાજ્ય કુકત નામનું ચાલ્યું. પછી તેની ગાદીએ તેનો કાકા બીમદેવ બેઠો. એ બીમદેવ રાજા ચઢાઉ ને અવિચારી હતો તેથી તેને ભાળા બીમદેવ કહેછે. એ ભાળા બીમદેવને તે દીક્રીના ચોહાણ જાતના પૃથુરાજને મોટી લડાઈ થઈ હતી. કારણ કે પૃથુરાજનો વિવાહ જે આણના રાજાની છોકરી સાથે થયો હતો તે કન્યા ભાળા બીમને જોઈતી હતી; પણ તેમાં ભાળાબીમ હાર્યો ને તેનું કાંઈ ચાલ્યું નહીં. ભાળાબીમ ૬૩ વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો. ત્યાર પછી તેની ગાદીએ ત્રિભાવનપાળ બેઠો. એ ત્રિભાવનપાળ સોલંકી વંશનો છેલ્લો રાજા થઈ ગયો. તેણે કુકત બેજ વરસ રાજ્ય કરી પુ એટલામાં વાઘેલા વંશના વિશળદેવ રાજાએ તેને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મુક્યો, ને પછી એ સોલંકીના રાજ્યપર વાઘેલા રાજાની સત્તા બેઠી. ત્રિભાવનપાળ રાજાના વખતમાં કાંઈ જાણવા જોગ બીના બની નથી. સોલંકી વંશ ૬૦ સં ૯૪૨ થી સન ૧૨૪૪ સુધી એટલે ૩૦૨ વરસ ચાલ્યો. સોલંકી વંશમાં બધા મળીને ૧૨ રાજા થઈ ગયા. તેમનાં નામ, તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

ક્યારે ગાદીએ બેઠો. ક્યારે ગાદીપર ઉઠેલાં વરસ થી ઉઠ્યો. રાજ્યકીધું.

મુજરાજ.	૬૦ સં ૯૪૨.....૯૬૭.....	૫૫
ચામુડ.	૬૦ સં ૯૬૭.....૧૦૧૦.....	૧૩
વલ્લભસેન.	૬૦ સં ૧૦૧૦.....૧૦૧૦.....	થોડા મહિના.

દુલ્લભસેન.	૪૦ સં ૧૦૧૦.....૧૦૨૨.. ૧૨
ભીમદેવ.	૪૦ સં ૧૦૨૨.. ૧૦૭૨ ૫૦
કરણુ.	૪૦ સં ૧૦૭૨.....૧૦૯૪. ૨૨
સિદ્ધરાજ.	૪૦ સં ૧૦૯૪. ૧૧૪૩.....૪૯
કુમારપાળ.	૪૦ સં ૧૧૪૩... .. ૧૧૭૪..... ૩૧
અન્નેપાળ.	૪૦ સં ૧૧૭૪... .. ૧૧૭૭ ૩
બાળમૂળરાજ.	૪૦ સં ૧૧૭૭... .. ૧૧૭૯ ૨
ભોજોભીમદેવ.	૪૦ સં ૧૧૭૯... .. ૧૨૪૨ ૬૩
ત્રિભોવનપાળ.	૪૦ સં ૧૨૪૨... .. ૧૨૪૪ ૨

(પરિક્ષાના સવાલો.)

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટે શું છોકરાં હતાં? સામતસિંગ મુવા પછી ચાવડા વંશની ગાદી કયા વંશમાં ગઈ? સામતસિંગની બહેનનું નામ શું? લોલદેવી કોની સાથે પરણી હતી? મૂળરાજ કોનો છોકરો? મૂળરાજ શાથી નામ પડ્યું? સામતસિંગ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? મૂળરાજ સામતસિંગનો શું સગો થાય? મૂળરાજને સામતસિંગે ખુશીથી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો કે? મૂળરાજ કયા વરસમાં સામતસિંગની ગાદીએ બેઠો? મૂળરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે કયા કયા રાજા ચઢી આવ્યા? પછી તે રાજાઓએ શું કીધું? ત્યાર પછી મૂળરાજે ક્યાં ચઢાઈ કરી ને કોને માર્યો? મૂળરાજે ધર્મનાં શું શું કામો કીધાં? કર્ષ જતના બ્રહ્મણેને મૂળરાજે ગુજરાતમાં વસાવ્યા? મૂળરાજ કેવો રાજા હતો? મૂળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયા સાલમાં મરણ પામ્યો? મૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ચામૂડને કેટલા છોકરા હતા તેનાં નામ દેખો? ચામૂડ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વલ્લભસેને કેટલાં

વરસ રાજ કીધું? વલ્લભસેન શાથી મરણ પામ્યો? વલ્લભસેન-
 ની ગાદી કોને મળી? દુર્લભસેને કેવી રીતે રાજ ચલાવ્યું ને
 શું શું કામો કીધાં? દુર્લભસેન પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બી-
 મદેવના વખતમાં કયા બાદશાહે યુદ્ધરાત ઉપર સ્વારી કરી હતી?
 કયા વરસમાં સ્વારી કરી હતી? તેમાં બીમદેવનું શું થયું? સુલ-
 તાન મહમૂદ પછી કયુ દેસેડું લૂટ્યું? તે દેહેરામાંથી શું શું તેણે
 લૂટી લીધું? સોમનાથનું દેહડું કેળા તરફ છે? બીમદેવના વખ-
 તમાં આબુ ઉપર ને આરાસુર ઉપર કાણે દેહેરાં બંધાવ્યાં? બી-
 મદેવ કેવો રાજ હતો? બીમદેવને કેટલા છોકરા હતા તેનાં નામ
 દેખો? બીમદેવ કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયા સાલમાં રા-
 જ્યની ગાદી છોડી? બીમદેવ રાજ્યની ગાદી કોને સોંપી? કર-
 ણ રાજ્યે ગાદીએ બેઠા પછી તેણે કયા લોકોને વશ કર્યા? ક-
 રણ રાજના વખતમાં લડાઈએ કેવો યર્ધ? કરણ રાજ્યે કયું
 તળાવ બંધાવ્યું? ને કયું શહેર વસાવ્યું? કરણ સાગર તળાવ ક્યાં
 છે? કરણાવતી શહેર ક્યાં છે? કરણરાજ કોની સાથે પરણ્યો
 હતો? કરણ રાજના છોકરાનું નામ શું? સિદ્ધરાજ કેટલાં વર-
 સનો થયો ત્યારે કરણ મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજ નાની ઉમ્મ-
 રનો હતો ને તેનો આપ મરણ પામ્યો ત્યારે થોડાં વરસ રાજ્ય
 તેણે ચલાવ્યું? સિદ્ધરાજની માનું નામ શું? મીનજદેવીએ ક્યાં
 ક્યાં તળાવો બંધાવ્યાં? મીનજદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તે
 વારે તેના રાજ્ય ઉપર કાણે ચઢાઈ કરી હતી? પછી તે યજ્ઞાવ-
 રમાન રાજનું શું થયું? સિદ્ધરાજનો વિવાહ કોની સાથે થયો
 હતો? રાણકદેવી કોની છોકરી હતી? રાણકદેવીને કોણ પરણી
 બધું ગયું હતું? રાણકદેવીને સાડ કોને કોને લડાઈ યર્ધ હતી?
 સોરઠના રાજ પાસેથી રાણકદેવી સિદ્ધરાજને હાથ આપો કે ન-
 હી? સિદ્ધરાજે ક્યાં તળાવ બંધાવ્યું, અને રૂઢમાળ ક્યાં બંધાવ્યું?

સિદ્ધરાજની નામના શાયી થઈ? સિદ્ધરાજ એ હિંદુ રાજાઓમાં
 કેવા રાજા થઈ ગયો? સિદ્ધરાજને સિદ્ધરાજ જયસિંહ અથવા
 સધરા જયસિંહ કેમ કહેછે? સિદ્ધરાજને કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું.
 ને કઈ સાલમાં મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજને કેટલા છોકરા હતા?
 સિદ્ધરાજને કાંઈ છોકરું હતું નહી ત્યારે તેની ગાદી કોના વંશમાં
 ગઈ? એમરાજને કેટલા છોકરા હતા? દેવપ્રસાદને કેટલા છોકરા
 હતા? ત્રિભાવનપાળને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજ પછાતેની
 ગાદીએ કોણ બેઠું? સિદ્ધરાજની મરણ કુમારપાળને ગાદીએ
 બેસાડવાની ખરી કે નહી? કુમારપાળને સિદ્ધરાજની ગાદીએ
 કોણે બેસાડ્યો? કુમારપાળે શું શું ધર્મતાં કામો કીધાં? કુમારપાળે
 કેટલાં વરસ રાજ કીધું? કુમારપાળ શા કારણથી મરણ પામ્યો?
 કુમારપાળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? અન્નેપાળ કયો ધર્મ
 પાળતો હતો? અન્નેપાળને કોણે મારી નાખ્યો? અન્નેપાળ પછી
 કોણ ગાદીએ બેઠું? બાળમુળરાજ શાયી નામ પડ્યું? બાળમુળ-
 રાજ નાનો હતો તેથી થોડી મુદત કોણે રાજ ચલાવ્યું? બાળમુળ-
 રાજના વખતમાં કયા મુસલમાન આદશાહે ગુજરાત ઉપર
 ચઢાઈ કરી હતી? પછી તે ચઢાઈમાં શું થયું? બાળમુળરાજને
 કેટલાં વરસ રાજ કીધું? બાળમુળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ
 બેઠું? ભીમદેવને બાળો ભીમદેવ શાયી કહેછે? બાળો ભીમદેવને
 કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી? શા કારણથી ભીમદેવને પૃથુરાજ
 સાથે લડાઈ કરવી પડી હતી? પછી ભીમદેવનું તે લડાઈમાં
 શું થયું? બાળો ભીમ કેટલાં વરસ રાજ કરીને મરણ પામ્યો?
 બાળો ભીમની ગાદીએ કોણ બેઠું? સોલંકી વંશમાં છેલ્લો રાજા
 કોણ થઈ ગયો? ત્રિભાવનપાળે કેટલાં વરસ રાજ કીધું?
 ત્રિભાવનપાળને ગાદી ઉપરથી કોણે ઉઠાડી મુક્તો? સો-
 લંકી વંશ પછી કયા વંશના રાજાઓ ચયા? ત્રિભાવનપાળના

વખતમાં શું શું જાણવા જોગ બીતા બની? સોલંકીવંશ કેટલાં વરસ ચાલ્યો? સોલંકી વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ ચર્ચા ગયા? સોલંકી વંશના બારે રાજા કયારે ગાદીપર બેઠા? કયારે ગાદીપરથી ઉઠ્યા, ને દર એક જણે કેટલાં વરસ રાજ કીધું તે સામઠું કહી જાઓ?

(વાઘેલા વંશ)

કોઈ વાઘેલા રજપુત લવણ પ્રસાદ વાઘેલા ગામમાં રહેતો હતો તેથી વાઘેલા વંશ નામ પડ્યું. એ લવણપ્રસાદ સોલંકીવંશના ભાણા ભીમદેવ રાજાનો પ્રધાન બન્યો હતો. પાછળથી એકેકને અણબનાવ થયો તેથી લવણ પ્રસાદ બંડ ઉઠાવી તેનો મુલક બધા કબજે કરી લીધો. એ લવણ પ્રસાદને વીરધવળ નામે પરાક્રમી છોકરો હતો તેણે આપના રાજમાં વધારો કર્યો. એ વીરધવળને વસ્ત્રુપાળ ને તેજપાળ એવા બે પ્રધાન હતા તેઓ મોટા લડવર્ધ્યા હતા. વીરધવળ રાજા ૬૦ સં ૧૨૪૦માં મરણ પામ્યો, ત્યારપછી તેના ગાદીએ તેનો છોકરો વીશળદેવ બેઠો. એ વિશળદેવ વાઘેલા વંશમાં પહેલો રાજા થયો. વિશળદેવ ૬૦ સં ૧૨૪૪માં અણહિજવાડ એટલે પાટણ જી પર સ્વારી કરીને ત્યાંના છેલા સોલંકી રાજા ત્રિભાવનપાળને હરાવી તેનું રાજ્ય જીતી લીધું, ને પોતે તેની ગાદી જી પર બેઠો. પછી તેણે ગુજરાત માટેલા વીશનગર ને વીજપોર એવાં બે શહેરો વસાવ્યાં ને ઉભાઈનો કિલ્લો બાંધ્યો. એ વિશળદેવ રાજા કલ્યાટકના રાજાનીકુંવરીસાથે પરણ્યો હતો. વિશળદેવે ૧૮ વરસ રાજ્ય કીધું, ત્યારપછી તેની ગાદીએ અનુક્રમે અરજુનદેવ, સારંગદેવ ને કરણધેલા એવા ત્રણ રાજાઓ થયા. વાઘેલા વંશનો છેલ્લો રાજા કરણધેલો ૬૦ સં ૧૨૭૬માં ગાદીએ બેઠો. એ કરણધેલા રાજાની પાસે માધવ અ-

ને કેશવ એ એ પ્રધાન હતા; તેમાં માધવની બધરી ધણી રૂ-
પવંતી હતી તેને કરણ રાજ્યએ જોર જીલમથી લઈ લીધી ને વ-
ળી કેશવ પ્રધાનને મારીનાંખ્યો. તેથી માધવ પ્રધાન દીલ્હીના
અલાઉદ્દીન બાદશાહ પાસે ગયો. ને તેને કેટલીક ભેટ આપીને
સમજાવીને ગુજરાત ઉપર તે અલાઉદ્દીન પાસે મદદ કરાવી. પછી
કરણ રાજ્યની ને અલાઉદ્દીનની મોટી મદદ થઈ તેમાં કરણ
રાજ્ય હાર્યો ને દક્ષિણ તરફ નાસી ગયો, ને તેનું રાજ્ય એ અ-
લાઉદ્દીન ખીલચીએ જીતી લીધું. વળી એ કરણ રાજ્યની રાણી-
એને પકડીને તેને દીલ્હી મોકલી દીધી ને તેમાંની એક કમળા-
દેવી કરીને હતી તેને અલાઉદ્દીને પોતાની સ્ત્રી કરી રાખી. એ
કમળા દેવીને એક છોકરી હતી તે આ વખતે પોતાનો બાપ કરણ
નાઠો તેની સાથે હતી. કરણ રાજ્ય તેને લઈને દક્ષિણમાં નાશીકની
ઉત્તરે બાગલાણમાં ભરાયો હતો ત્યાં અલાઉદ્દીને ફ્રાજ મોકલીને
તે છોકરીને પણ પોતાની પાસે તેડાવી લીધી. એ રીતે વાધેલા
રાજ્યોની પડતી આવી ને છેલ્લો રાજ્ય કરણ જ્યારથી લડાઈ.
માં અલાઉદ્દીન ખીલચી સાથે હાર્યો ત્યારથી ગુજરાતની ગાદી
મુસલમાનના હાથમાં ગઈ. વાધેલા વંશમાં બધા મળીને ચાર
રાજ્યો થઈ ગયા તેમનાં નામ, તથા રાજ્ય કયાંના વરસની
વંશાવળી નાંચે મુજબ.

ક્યારે ગાદીએ ક્યારે ગાદીપર કેટલાં વરસ.
થેઠા. થી ઉઠ્યો. રાજ્યકીધું.

વિરાળદેવ	ઈ૦ સ૦	૧૨૪૪.....૧૨૬૨.....૧૮
અરજુનદેવ	ઈ૦ સ૦	૧૨૬૨.....૧૨૭૫.....૧૩
સારંગદેવ	ઈ૦ સ૦	૧૨૭૫.....૧૨૭૯... ૪
કરણધીરો	ઈ૦ સ૦	૧૨૭૯.....૧૨૮૪..... ૫

(પરીક્ષાના સવાલો.)

વાઘેલા વંશ સ્થાપી નામ પડ્યું? લવણ પ્રસાદ કોનો પ્રધાન બન્યો હતો? ભાળા ભીમદેવનો મુલક શા કારણથી લવણ પ્રસાદ બધો લઈ લીધો? લવણ પ્રસાદના છોકરાનું નામ શું? વીરધવળને કયા બે પ્રધાનો હતા તેનાં નામ દેઓ? વીરધવળ રાજા કયા વરસમાં મરણ પામ્યો? વીરધવળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વાઘેલા વંશમાં પેટેલા રાજા કયો થયો? વિશળદેવે ક્યાં સ્વામી કરીને કયા વરસમાં? વિશળદેવે કોનું રાજ્ય જીતી લીધું? વિશળદેવ રાજાએ કયા ક્યા શેહેરો વસાવ્યાં? વિશળદેવ રાજા કોની છોકરી સાથે પરણ્યો હતો? વિશળદેવે કેટલાં વરસ રાજ કરીધું? વિશળદેવ પછી તેની ગાદીએ કયા કયા રાજાઓ થયા? વાઘેલા વંશનો છેલો રાજા કયો? કરણધેલો કઈ સાલમાં ગાદીએ બેઠો? કરણ રાજા પાસે કયા કયા બે પ્રધાનો હતા? કરણ રાજાનું રાજ્ય કોણે જીતી લીધું? કરણ ધેલાને કોની સાથે લડાઈ થઈ હતી? કરણધેલાને ને અલાઉદ્દીન ખીલજીને લડાઈ થવાનું કારણ શું? રાજા કરણ લડાઈમાં હાર્યો તો નાશીને ક્યાં જતો રહ્યો? કરણ રાજાની રાણીએને પકડીને અલાઉદ્દીને ક્યાં મોકલી દીધી? કરણની બધી રાણીઓમાંથી કઈ રાણીને અલાઉદ્દીને પોતાની બધરી મનાવી? કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે કરણ નાઠો તેની સાથે હતી કે અલાઉદ્દીને પાસે હતી? કમળાદેવીની છોકરીને કરણ પાસેથી અલાઉદ્દીને શા રીતે તેડાવી લીધી? વાઘેલા રાજાઓની પડતી ક્યારથી આવી? ગુજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં ક્યારથી ગઈ? વાઘેલા વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજાઓ થઈ ગયા? વાઘેલા વંશના રાજાઓનાં નામ અને તેઓના રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી બોલી જાઓ!

ખપર:

આ ચોપડી નાચે જાગેલે ડોકાણીથી વેચાથી મળશે.

નડીઆદ—કાગડી સાદકભાઈ ચોપડી વેચનાર.

વડોદરા—બુકસેલર દસરથ રાગોળા ઠા. રાવપરામાં.

બુકસેલર રણછોડ મોતીરામ.

વલસાડ—બુકસેલર દવારકાંદાસ પરબુદાસ.

સુરતમાં—મહેતાજી કકીરભાઈ કાગ દામ.

બુકસેલર મંચરજી જમસેદજી.

બુકસેલર કરશનદાસ નારણદાસ.

મુંબાઈમાં—બુકસેલર સખારામ ભીક્ષેટ.

બુકસેલર બાળકજ્ઞ લક્ષ્મીભાઈ.

બુકસેલર ભામશા માણિક.

બુકસેલર દામોદર ઈશ્વર.

બુકસેલર ગોકળદાસ હરજીવનદાસ.

પાણજીપુર—કિ જમનાજી તલકચંદ.

વારંમગામ—બુકસેલર મુળશંકર લલુ.

સાનઠી લેવી હોય તેમણે પોસ્ટપેટ કાગળ જામી બુકસેલરો કરવા. નાટપેટ કાગળ જાત્રામાં આવશે નહીં મુંબાઈનાં છાપેજાં સંગૃહીત. હીફુટાની, ગુજરાતી, ડીકેન્સરાઓ, નાટકો, જૈનધરમનાં, તથા વૈષ્ણવધરમનાં, તથા વારતાઓ, તથા કાવ્યો, પેલેલેથી તે સાતમી સુધીના અરથ, તર-જુમાઓ, અને વહિકનાં પુસ્તકો વિગેરે બીજી ઘણી બધી જાતનાં પુસ્તકો અમારા પાસેથી ઘણી સરસ છાપને સસલી કીમતે મળશે. બુકસેલર મગનજી દેવચંદ માણિકગોકમાં બુકસેલર તરભાવન રણછોડ ડાકોર.

